

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1940.

Första kammaren.

Nr 30.

Onsdagen den 22 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Sedan kamrarna stannat i olika beslut angående jordbruksutskottets utlåtande nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner, i vad nämnda utlåtande avsåg frågan om lönegradsplacering av egnahemsdirektörer hos egnahemsnämnderna, företogs nu jämlikt § 65 riksdagsordningen omröstning över följande av samma utskott i dess memorial nr 35 föreslagna samt av båda kamrarna godkända voteringsproposition:

Den som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till utskottets hemställan, besluta, att de egnahemsdirektörer, som finnas uppförda å den i punkten A) II i utskottets hemställan intagna personalförteckningen, skola hänföras till lönegrad A 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej har riksdagen i likhet med andra kammaren och med ändring av utskottets hemställan beslutat, att de egnahemsdirektörer, som finnas uppförda å den i punkten A) II i utskottets hemställan intagna personalförteckningen, skola i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag hänföras till lönegrad A 23.

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser och voteringspropositionen uppläst, verkställdes omröstning medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 64;

Nej — 69.

Därjämte hade 2 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Efter det protokoll över omröstningen blivit uppsatt, justerat och avsant till andra kammaren, ankom därifrån ett protokollsutdrag, nr 395, som upplästes och varav inhämtades, att omröstningen därstädes utfallit med 65 ja och 130 nej samt att båda kamrarnas sammanräknade röster befunnits utgöra 129 ja och 199 nej, vadan beslut i frågan blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionen.

Herr statsrådet *Domö* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 266, angående anslag till förberedande arbeten å vissa staten tillhöriga torvmossar; och

nr 267, med förslag till lag om krigsskadeersättning.

Ang. kom-
mendering av
värnpliktiga
till handräck-
ningstjänst åt
internerad
militär-
personal.

Jämlikt § 20 av kammarens ordningsstadga hade herr *Petersson, Knut*, till herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet framställt följande frågor:

»1) Har statsrådet uppmärksammat i pressen förekommande uppgifter att till beredskapstjänst inkallade svenska värnpliktiga kommenderats att utföra handräckningstjänst åt internerad främmande militärpersonal?

2) Äro dessa uppgifter riktiga?

3) Är det i så fall statsrådets avsikt att söka åstadkomma en ändring?»

Herr statsrådet och chefen för försvarsdepartementet **Sköld**, som enligt å föredragningslistan gjord anteckning komme att vid detta sammanträde besvara herr Knut Peterssons berörda frågor, erhöi ordet och anförde: I denna sak vill jag meddela, att jag inhämtat chefens för försvarsstaben yttrande. Denne har erinrat att för behandling av i riket internerad militär personal från främmande makter gälla i tillämpliga delar de i Genèvekonventionen den 27 juli 1929 fastställda bestämmelserna angående krigsfångars behandling. I denna föreskrives, att krigsfångar av officers och likställd grad skola behandlas med den hänsyn som tillkommer deras grad och deras ålder. I yttrandet anføres bl. a. vidare

att i första hand den internerade militärpersonalen användes för handräckningstjänst av sådan art som lämpligen av den kan utföras, utan att kontrollen i interneringslägren försvåras eller övervakningen eftersättes, samt

att svensk personal vid interneringslägret för tyskar bäddat och städlat åt internerade officerare, men att sedan meniga tyska soldater internerats, dessa tjänstgöra som uppsare åt officerarna.

Till vad sålunda i chefens för försvarsstaben yttrande anförts har jag i detta sammanhang intet att tillägga.

Herr Petersson, Knut: Herr talman! Jag ber att få tacka herr statsrådet för det lämnade svaret. De frågor, som jag framställt, ha varit ett naturligt uttryck för missnöjet bland de värnpliktiga, vilka kommenderats till de sysslor, som här varit på tal. När jag nu hör, att en annan ordning kommit till stånd, har jag ingenting att tillägga.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 255, med förslag till lag om förbud i vissa fall mot beviljande av kvarstad eller skingringsförbud.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 261, med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 262, med förslag till lag om ändrad lydelse av 5 § valutalagen den 22 juni 1939 (nr 350).

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner: nr 264, angående anslag till fortlöpande konsumtionsundersökningar; och nr 265, angående anslag till valutakontoret.

Föredrogs och hänvisades till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

nr 268, med förslag till ändrad lydelse av § 110 regeringsformen samt § 3 mom. 9 och 10 tryckfrihetsförordningen;

nr 269, med förslag till ändrad lydelse av § 86 regeringsformen och § 38 riksdagsordningen samt till införande i tryckfrihetsförordningen av en ny paragraf, betecknad såsom § 6, m. m.; samt

nr 270, med förslag till ändring i vissa delar av tryckfrihetsförordningen m. m.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 271, med förslag till förordning om nöjesskatt, m. m.

Föredrogs ånyo sammansatta konstitutions- och andra lagutskottets utlå-
tande nr 3, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag
angående ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om lands-
ting, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

*Förslag till
sjukhuslag
m. m.*

Genom en den 23 februari 1940 dagtecknad proposition, nr 89, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen följande förslag till

1) lag angående ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting;

2) lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus;

3) lag angående ändrad lydelse av 2 § lagen den 4 juni 1937 (nr 298) om anställande av distriktsbarnmorskor m. m.; samt

4) lag om ändring i vissa delar av epidemilagen den 19 juni 1919 (nr 443).

Propositionen hade, i vad den avsåg ändring i landstingslagen, hänvisats till konstitutionsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott. För behandling i sistnämnda avseenden hade propositionen tilldelats andra lagutskottet.

I anledning av förevarande proposition hade inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen motionerna i första kammaren nr 155 av herr *Heüman* m. fl. och nr 162 av herr *Källman* m. fl. samt motionen i andra kammaren nr 205 av herr *Nilsson* i Göteborg m. fl.

Motionerna, vilka samtliga berörde den till behandling av lagutskott hänvisade delen av propositionen, hade tilldelats andra lagutskottet.

Propositionen och motionerna hade därefter enligt överenskommelse mellan konstitutionsutskottet och andra lagutskottet hänskjutits till behandling av sammansatt konstitutions- och andra lagutskott, vilket utskott i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A. att riksdagen, med förklarande att de genom propositionen framlagda lagförslagen icke kunnat i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga fyra under punkten införda, med 1—4 betecknade förslag till lagar i nu ifrågavarande ämnen;

B. att motionerna I: 155 och II: 205, i den mån de icke blivit besvarade genom vad utskottet under A. hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

C. att motionen I:162, i den mån den icke blivit besvarad genom vad utskottet i sin motivering anført, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

I utskottets förslag till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus var 10 § 2 mom. så lydande:

Direktion skall bestå av minst tre för en tid av fyra kalenderår valda ledamöter.

Direktion för sjukhus, för vars driftkostnad landsting i sista hand helt ansvarar, utses av landstinget. Erfordras fyllnadsval före valtidsens utgång, skall sådant ske för den återstående delen av valtiden.

För ledamöterna skall finnas lämpligt antal suppleanter, vilka utses i enahanda ordning och för samma tid som ledamöterna.. Vid suppleantvalet skall bestämmas, i vilken ordning suppleanterna skola inkallas till tjänstgöring.

De år, då nyval av direktionsledamöter och suppleanter skall äga rum, har direktionen att i god tid göra anmälan därom hos vederbörande sjukvårdsberedning.

Befattningshavare vid sjukhus må ej vara ledamot av sjukhusets direktion eller suppleant för ledamot.

16 § i samma lagförslag hade följande avfattning:

Vid lasarett, sjukstuga, beträffande vilken medicinalstyrelsen givit tillstånd, som i 7 § tredje stycket sägs, eller sanatorium må jämte lasarett-, sjukstugu- eller sanatorieläkare underläkare anställas; dock må ny underläkartjänst ej inrättas utan medgivande av Konungen eller, efter Konungens förordnande, av medicinalstyrelsen. Vad angår sjukstuga, som här avses, må sådant medgivande lämnas allenast då särskilda omständigheter därtill föranleda. I ansökan om medgivande, som nu är sagt, skall uppgift lämnas om arbetets omfattning, de för tjänsten anslagna löneförmånerna och de villkor, som för deras åtnjutande ansetts böra uppställas.

Underläkare tillsättes av sjukvårdsberedningen genom förordnande på viss tid, som utan Konungens medgivande icke må överstiga tre år i sänder.

Tiden för förordnandet skall räknas från och med månaden näst efter den, då lagakraftägande förordnande föreligger.

Vid utlåtandet hade reservationer avgivits

1) av herrar *Norman* och *Hage*, vilka hemställt, att utskottet måtte tillstyrka i motionerna I:155 och II:205 framställt yrkande, att 10 § 2 mom. sista stycket i förslaget till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, innefattande förbud för befattningshavare vid sjukhus att vara ledamot av sjukhusets direktion eller suppleant för ledamot, måtte utgå;

2) av herrar *Björkman* och *Nolin*, fröken *Hesselgren* samt herrar *Ekströmer* och *Sandström*, vilka yrkat

A. beträffande 16 § andra stycket i förslaget till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, att utskottet måtte göra ett uttalande av den lydelse, reservationen visade, samt att i följd därav 16 § andra stycket måtte i saklig överensstämmelse med nuvarande bestämmelse i ämnet erhålla följande lydelse:

»Underläkare tillsättes av medicinalstyrelsen genom förordnande på viss tid, som utan Konungens medgivande icke må överstiga tre år i sänder.»

B. beträffande frågan om tillsättande av distriktstandläkare, att utskottet måtte göra ett uttalande av i reservationen angivet innehåll;

3) av herrar *Källman*, *Albertsson*, *Hagman* och *Hage*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet i fråga om styresmans och sysslomans inbördes befo-

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

genheter bort ansluta sig till den mening, som framförts av 1938 års hälso- och sjukvårdssakkunniga och kommit till uttryck i 32 § i deras förslag till sjukhusstadga, samt i anslutning därtill yrkat, att utskottets uttalande i förevarande ämne bort ersättas med ett yttrande av den avfattning, som i reservationen angivits;

4) av herr *Björkman*, fröken *Hesselgren* och herr *Ekströmer*, vilka beträffande frågan om utfärdande av instruktioner för lasarettsläkare, underläkare och husmoder yrkat, att utskottet måtte göra ett uttalande av den lydelse, reservationen visade.

Rörande sättet för utlåtandets föredragning yttrade

Herr Norman: Herr talman! I avseende å föredragningen av sammanatta konstitutions- och andra lagutskottets utlåtande nr 3 hemställs,

att detsamma må företagas till avgörande punktvis och punkten A på det sätt, att de av utskottet framställda lagförslagen föredragas vart för sig, det andra, i den mån så erfordras, paragrafvis och momentvis med ingress och rubrik sist, varefter och sedan alla lagförslagen blivit genomgångna samt beslut fattats angående eventuellt förekomna yrkanden med avseende å utskottets motivering utskottets hemställda föredrages;

att vid behandlingen av den del av utlåtandet, varom först uppstår överläggning, denna må omfatta utlåtandet i dess helhet; samt

att lagtext ej må behöva uppläsas i vidare mån, än sådant av någon kammarens ledamot begäres.

Härtill lämnade kammaren sitt bifall.

Punkten A.

Utskottets förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 20 juni 1924 (nr 349) om landsting.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Då jag nu är den förste, som får yttra sig i detta ärende, må det tillåtas mig att till en början i korthet ange innebörden i utskottets utlåtande i anledning av den kungl. propositionen.

Utgångspunkten är ju, att den under senare år genomförda utvidgningen av landstingens uppgifter för såväl hälsovård som sjukvård med nödvändighet framkallat krav på en enhetlig ledning av landstingens verksamhet på dessa områden. En centralisering av denna verksamhet har redan nu i stor utsträckning i praktiken genomförts, och de i propositionen framlagda förslagen innebära ett fullföljande och befastande av denna utvecklingslinje. De grundläggande föreskrifterna angående det centrala organ, som skall utöva ledningen av landstingens hälso- och sjukvårdande verksamhet, ha införts i landstingslagen. Nämnda ledning skall, i den mån icke genom lag eller författning annorlunda föreskrives, enligt landstingets bestämmande utövas av en gemensam hälso- och sjukvårdsberedning eller ock av en särskild hälsovårds- och en särskild sjukvårdsberedning. Sjukvårdsberedning kan vara direktionen för ett eller flera sjukhus. Beredning kan vara förvaltningsutskottet eller del därav.

Den föreslagna organisationen ger sålunda utrymme för en smidig anpassning efter de skiftande behoven på olika orter i landet. De lagar, som det nu är fråga om, äro, utom landstingslagen, som jag nyss nämnt, en sjukhuslag, och så är det vissa ändringar i lagen om distriktsbarnmorskeväsendet och epidemilagen. Vidare har departementschefen på skilda ställen i propositionen

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)
gjort vissa uttalanden, som hänföra sig till hans ståndpunkt till vissa spörsmål, som höra till en blivande sjukhusstadga.

Utskottet har nu i stort sett — jag kan säga, nästan alldeles — följt den kungl. propositionen, men utskottet har ansett, att ikraftträdandet bör för ett år uppskjutas. Utskottet har nämligen icke tänkt sig möjligheten av den kungl. propositionens ikraftträdande förrän den 1 januari 1942. Det är vissa omständigheter, som ha gjort, att man finner, att vederbörande landsting, särskilt i dessa tider, kunna behöva ökad tid och ökad möjlighet att anpassa sig efter de nya anordningarna. Sedan tillkommer en liten fråga; utskottet har ansett, att möjlighet skulle finnas för sjukstuga med högre sängantal än 30 att under särskilda omständigheter få underläkare.

Efter dessa få ord om innebörden i den kungl. propositionen, till vilken utskottet ju i huvudsak anslutit sig, ber jag kammarens ledamöter bemärka att ändock några reservationer äro fogade till utskottets utlåtande. Jag skall försöka i korthet anföra grunden till de reservationer, under vilka mitt namn står. Dessa tre reservationer stå egentligen i nära samband med varandra, och kammarens ledamöter behöva därför icke frukta, att det skall uppstå alltför stor splittring vid handläggning av ärendet. Reservationerna, som jag vill tala för, gälla tillsättning av underläkare vid sjukhus och den därmed direkt förenade lilla detaljen angående tillsättning av distriktstandläkare, samt vidare utfärdandet av instruktioner för lasarettsläkare, underläkare och husmoder. I alla dessa fall gäller det frågan, huruvida myndigheten skall fråntagas medicinalstyrelsen och tilläggas sjukvårdsberedningen. Jag vill vidare framhålla, att den enligt min mening mest betydelsefulla av reservationerna, den, som berör frågan, huruvida underläkare skola tillsättas av medicinalstyrelsen eller av sjukvårdsberedningen, förutom av mig är undertecknad av fröken Hesselgren samt herrar Ekströmer, Sandström och Nolin.

Nu ber jag kammarens ledamöter att i utskottsutlåtandet se på sid. 6. Av vad där står framgår att enligt gällande bestämmelser lasarettsdirektionen, efter yttrande av vederbörande lasarettsläkare, upprättar förslag och ger förord, varefter medicinalstyrelsen utfärdar förordnande. Enligt förslaget skall emellertid sjukvårdsberedningen ge förordnande, sedan en särskild sakkunnig nämnd uppgjort förslag. Därom kommer sedermera att närmare bestämmas i en sjukhusstadga. Man kan av gjorda uttalanden förstå, att denna sakkunnig nämnd i vart och ett av de 24 landstingsområdena skall bestå av tre läkare, helst lasarett- och sanatorieläkare. Enligt förslaget skulle vederbörande lasarettsläkare avge förord och direktionen avge yttrande, men sedermera är det sjukvårdsberedningen, denna icke direkt medicinska myndighet, som med ledning av det förefintliga materialet skall utse underläkare. Underläkare skall kunna få klaga — det är något som kommer fram enligt de sakkunnigas utredning — dock endast på materiell grund, d. v. s. om förslaget skulle anses innebära någon orättvisa, men förslaget får icke överklagas. Som vi alla veta, innebär ett sådant förslag också, att om någon i förslaget deltagande haft avvikande mening från majoriteten, är detta detsamma som om det hade varit beslut av majoriteten, och då äger vederbörande att även i den delen föra klagan.

Nu har från läkarhåll en stark opposition framkommit i denna sak, närmare bestämt från medicinalstyrelsen, Sveriges läkareförbund, lasarettsläkarföreningen och Sveriges yngre läkares förening, och det är särskilt de av denna sistnämnda förening anförda synpunkterna som gjort, att vi reser vanter ansett det vara betänkligt att fråntaga medicinalstyrelsen befogenheten att utfärda förordnanden. Alla dessa sammanslutningar intaga ur medicinsk synpunkt ungefär samma position. Man är särskilt rädd för att icke enhetliga grunder skola kunna tillräckligt tillgodoses, och man fruktar att det objektiva bedö-

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

mandet av de sökandes meriter skall försvåras. De yngre läkarnas förening uttalar särskilt, att lokala intressen och eljest vidkommande synpunkter kunna mindre göra sig gällande, om förordnande meddelas av medicinalstyrelsen. Det är visserligen sant — och det kommer väl att sägas, om någon vill bemöta vad jag nu anför — att medicinalstyrelsen mycket sällan har frångått ett direktionsförslag, men det har sin särskilda förklaring. Det är nämligen beroende på, att innan direktionens förslag och förord till underläkareplatsens tillsättande insändes till medicinalstyrelsen, har vederbörande sjukhusdirektion eller lasarettsläkare möjlighet till samråd med medicinalstyrelsens lasarettbyrå. Där sitter för närvarande som chef en lasarettsläkare, som i byråns register har uppgifter angående alla läkare. Han kan mycket lätt ge svar, och om det är så, att det är särskilda omständigheter som göra, att en direktion på klara, objektiva grunder skulle vilja gå något steg utanför den normala linjen, så kan medicinalstyrelsen i detta avseende visa tillmötesgående. Jag kan som exempel nämna, att på det lasarett, som jag närmast intresserar mig för, ha vi ett utmärkt laboratorium, och om vi då, när vi se, att en ung läkare med just sådana intressen, som äro förenade med vårt laboratorium, sökt sig dit, men i det stora hela stått några steg under på trappstegen, och vi velat ha honom till lasarettet, då har medicinalstyrelsen ej haft något att erinra. Det är detta samförstånd, som nu finnes med medicinalstyrelsen, som säkerligen medverkat till, att det icke varit många överklaganden över direktionernas förslag och förord.

Nu kan det ju sägas, att klagorätt finnes, men det är nog icke så orätt som en lasarettsläkare och förutvarande styresman på lasarett skriver till mig med anledning av denna fråga, att klagan göres säkert endast i sådana fall, då rätten alltför hårt blivit satt åt sidan. Det är icke så »kamratligt» att klaga, och förordnande å annat lasarett erhålles väl snart nog, och därför skulle säkerligen vederbörande draga sig för att anförda klagomål över ett beslut, som en sjukvårdsberedning skulle fatta. Men främst har det för oss reservanter på denna punkt gällt de av yngre läkares förening framförda kraven på enhetlig praxis och säkerhet och på frihet från lokala synpunkter, som kunna göra sig gällande. Det kan hända — jag vill icke påstå, att det är något som man egentligen vill utsäga, men det kan hända, att om det sitter två lasarettsläkare i denna särskilda sakkunnignämnd och var har sin kandidat, det mycket lätt blir så, att de kunna foga sig i varandras särskilda synpunkter. Då kan det bliva sådant, som medicinalstyrelsen med nu gällande ordning icke skulle tillåta.

Vidare måste man väl, om det nu blir ett sakkunnigssystem med 24 olika nämnder, fråga sig, om det är nödvändigt att införa ett sådant nytt nämndsystem. Blir det ej omöjligt att få fram enhetliga principer bland dessa 24 särskilda sakkunnignämnder?

När jag nu stryker under att denna sak bör ligga under medicinalstyrelsen och icke under sjukvårdsberedningarna, vill jag påpeka att jag helt och hållet talar i sjukvårdens intresse. Sjukvården är ju härvidlag nummer ett, och en av de viktigaste uppgifterna på ett sjukhus är att de medicinskt sjukvårdande synpunkterna få bli avgörande vid underläkarnas tillsättande, vilket bäst kan ske om den säkraste medicinska myndigheten får ha sista ordet.

Landstingsförbundet har visserligen påpekat att det icke har förekommit många klagomål, men — och det vill jag särskilt stryka under — landstingsförbundets styrelse slutar sin skrivelse i saken med att uttala, att den icke anser det vara något *vitalt landstingsintresse*, att befogenheten att förordna underläkare tillägges det centrala landstingsorganet. Det är således ingen hjärtesak för landstingsförbundet, och då bör det heller icke vara någon hjär-

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

tesak för sjukvårdsberedningarna att få överta en befogenhet, som nu tillkommer medicinalstyrelsen. Jag ber kammaren ta under överbägande, om icke de unga läkarnas så kraftigt uttalade förhoppning att medicinalstyrelsens befogenhet måtte lämnas obesekuren, kunde i kammaren vinna förstälse. För ögonblicket kanske det icke existerar något större, vad man kallar läkarproletariat, när en hel del läkare äro utkallade i beredskapstjänst, men när fredens och fridens tider som vi hoppas återkomma, kommer på nytt det tidigare överskottet av läkarkrafter inom landet att visa sig. Det är då av vikt att de unga läkarna i sin hårda kamp för tillvaron — många av dem med stora skulder från studieåren — känna att deras inbördes kvalifikationer bli bedömda av ett organ, som de anse har de största möjligheterna därtill.

Detta är egentligen vad jag har att säga, och jag vill bara tillägga att de skäl jag här har anförd även kunna tillämpas på tillsättningen av distrikts- tandläkare. Vid avfattandet av de nu gällande bestämmelserna förutsattes uttryckligen att tillsättningsproceduren skulle vara densamma som beträffande sjukhusunderläkarna, varför skälen måste vara desamma i det ena som i det andra fallet. Jag vill särskilt fästa uppmärksamheten på att medicinalstyrelsen och tandläkaresammanslutningarna ha ansett att den föreslagna ändringen i tillsättningsproceduren skulle medföra risk för att de sökandes lämplighet och behörighet icke bleve bedömda efter enhetliga grunder för hela landet.

Slutligen vill jag nämna några ord om departementschefens uttalande att instruktioner för sjukhusläkare och husmor skulle utfärdas av sjukvårdsberedning och icke såsom nu av medicinalstyrelsen. Här hålla medicinalstyrelsen och läkarsammanslutningarna på den centrala medicinska myndighetens auktoritet, och sjuksköterskeföreningen understryker för husmödrarnas del liknande synpunkter. Man påpekar särskilt att en instruktion, som utfärdades av en sjukvårdsberedning, skulle på underläkare kunna lägga uppgifter, som icke stå i överensstämmelse med de krav, som ur rent medicinska synpunkter ställas på honom, och framhäva vissa ekonomiska besparingssynpunkter, som icke direkt ha med sjukvården att göra.

Det genomgående för de reservationer, jag nu talat för, är att de önska att bedömningen skall ske enhetligt och av det mest kvalificerade organet. Detta är ett rent sjukvårdsintresse och på intet sätt något underkännande av det stora, enhetliga organisationsförslaget, vilket även reservanterna i övriga avseenden givit sin glada anslutning. Jag yrkar sålunda, herr talman, bifall till de av mig m. fl. avgivna reservationerna, och kommer ytterligare att framställa detta yrkande, då den särskilda punkten om underläkarna föredrages.

Herr Källman: Herr talman! Såsom utgångspunkt vid behandlingen av den förevarande frågan vill jag, utöver vad herr vice ordföranden i sammansatta utskottet anförd, fästa uppmärksamheten på följande.

Landstingens utgifter under 1940 utgöra i avrundat tal nära 140 miljoner kronor, varav enbart för hälso- och sjukvård är avsedd en summa av 89 miljoner kronor. Från föregående år har kostnadsökningen för enbart landstingens sjukvård uppgått till icke mindre än 10 miljoner kronor. Att omslutningssumman är betydligt större veta alla, då ju landstingen bland sina utgifter upptaga egentligen nettokostnaderna. Landstingsskatten 1939 utgjorde i medeltal kr. 2:93 mot kr. 2:81 året förut. Det uttaxerade beloppet, som utgjorde 112 miljoner kronor, hade stigit med 12 miljoner. Genom lagstiftning och frivilliga åtaganden har verksamheten på skilda områden utvecklats hastigt, och lagstiftningen behöver anpassas därefter.

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

Enligt den kungl. propositionen föreligga nu flera möjligheter för sjukvårdens och hälsovårdens huvudmän att organisera sin förvaltning på dessa de viktigaste och dyrbaraste områdena, och de olika alternativen finnas återgivna på sid. 3 i utskottets utlåtande. Att sjukvårdsberedningen efter direktions hörande får avge förord beträffande tillsättande av lasarets- och sanatorieläkare, att samma beredning kommer att förordna underläkare, samt att hälsovårdsberedning bemyndigas förordna distriktstandläkare och föreståndare för centraltandpoliklinik har visserligen mött ett visst motstånd från läkarhåll, men torde innebära större objektivitet i fråga om förord samt underlätta medicinalstyrelsens arbete på områden där styrelsen tidigare nästan undantagslöst följt givna förord, varför alla formaliteter härvidlag under medicinalstyrelsens medverkan föranlett arbete och besvär utan verklig nytta. Detta gäller även i fråga om detaljer, sådana som beräknande av ålderstillägg för vissa befattningshavare.

Jag är i allt väsentligt ense med propositionens förslag och skall därför inskränka mig till att behandla blott en, men en viktig punkt, där jag har en annan mening. Det gäller styresmans och sysslomans inbördes befogenheter. Kungl. Maj:t har där frångått de sakkunnigas förslag. Tillsammans med åtta andra ledamöter av denna kammare har jag därför i motion nr 162 yrkat att riksdagen måtte ansluta sig till de sakkunnigas i detta avseende enhälliga mening. Det är märkligt att motionerna icke vunnit majoritet i utskottet. Huvudorsaken därtill torde vara utskottets välvilliga motivering, vilken emellertid tyvärr lider av det felet att vara oklar. Utskottet erkänner att de ekonomiska ärendena, vilka sysslomännen handlägga, äro av stor vikt, och att sysslomännen därför böra erhålla en sådan ställning att de känna sitt ansvar för sjukvårdsanstalternas ekonomiska skötsel. En enhetlig ledning inom sjukhusförvaltningen måste dock beaktas, och denna skall utövas av styresmannen-läkaren. Utan undanskjutande av denna synpunkt, säger utskottet slutligen, bör det vara möjligt att i framtiden liksom hittills mångenstädes skett bereda sysslomännen en förhållandevis självständig ställning.

Frågan är nu: kan styresmannen-läkaren ombesörja en sådan enhetlig ledning av den ekonomiska förvaltningen som väl alla finna önskvärd? Svaret måste bli att detta är omöjligt, vad angår de större sjukvårdsanstaltern. Att tro att läkaren skall orka med sådant, är att leva kvar i tider då ett lasarett egentligen var en mindre sjukstuga med läkare, »sjukhusdräng» och »sjukhuspiga». Det innebär också med andra ord, att man visserligen icke kan blunda för utvecklingen, varför självklart sysslomännens ställning erkännes, men att skenet av att läkaren bäst förstår även de ekonomiska problemen skall upprätthållas.

1901 års lasaretsstadga innehöll bestämmelser om läkarens överhöghet på sjukhus enligt 1860-talets regler. Dessa ändrades icke obetydligt 1928. Då tilldelades sysslomannen befogenhet att skriftligen eller muntligen yttra sig i ärende som rör lasarettets ekonomiska förvaltning. Han fick initiativ- och yttranderätt hos direktionen och ägde anteckna skiljaktig mening till protokollet i ekonomiska frågor. Kvalifikationer för valbarhet fastställdes. Det var alltså stora reformer fram mot en lämplig uppdelning av arbete och ansvar. Men den »enhetliga ledningen» bibehölls hos styresmannen.

De sakkunniga vilja fullfölja en naturlig utveckling och nu lagfästa praxis. Tiden är mogen för en reform, varigenom styresmans och sysslomans arbetsuppgifter och ansvar fördelas även i lagstiftningen på ett mera lämpligt sätt. De framhålla också, att även om styresmannen rent formellt har ansvaret för jämväl den ekonomiska förvaltningen vid sjukhusen, det icke kan förnekas att det i allmänhet är sysslomannen som i första hand bevakar och får bära

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

ansvaret för att kostnaderna för sjukhusets administration och förvaltning begränsas.

En del sysslomän lära för närvarande icke ha den kompetens som föreskrives. Detta förklaras av att de utses av direktionerna, av vilka en del, såsom känt är, stundom utsett vänner och bekanta, utan hänsyn till kompetens. Sådant måste emellertid upphöra i och med att sjukvårdsberedningen kommer att utse dessa befattningshavare. Det blir då icke längre möjligt att utse en olämplig person till syssloman för att denne skall bli försörjd. Men besvär över sådant olämpligt val har som bekant icke kunnat föras, såvida icke något formellt fel begåtts vid valet. Det är beklagligt att t. o. m. ledamöter av utskottet intagit sin ställning och voterat för nu gällande ordning på grund av anförda, mera enstaka missförhållanden, utan hänsyn till den sakligt betydande ändring som sker i och med att sjukvårdsberedningen blir väljarekorporation. De borde ha observerat att små lokala försörjnings-synpunkter, som hittills här och var ha haft inflytande, för framtiden få maka åt sig för ett objektivt bedömande.

I tidskriften Sjukhuset nr 2 1940 förekommer ett mycket vederhäftigt uttalande i denna fråga. Dess längd förhindrar mig att återge detsamma, men jag kommer i det följande att upptaga ett och annat av vad där framhålles.

I diskussionen om *enhetlig ledning* av våra sjukvårdsanstalter har förbi-setts en faktor, som vi i vår reservation påmint om, nämligen *direktionen*. I 10 § sjukhuslagen heter det: »Den närmaste tillsynen vid och ansvaret för förvaltningen av sjukhus skall utövas av en direktion, vilken utses av den som driver sjukhuset.» Är detta en lag utan innehåll? Vem är det som av huvudmannens revisorer är underkastad redovisning och ansvar? I varje fall icke styresmannen. Det är till sysslomannen revisorerna i första hand vända sig för att få förklaringar. Men finnes skäl till anmärkning eller utkrävande av ansvar, riktas sådant mot direktionen. Direktion är icke allenast ett rådgivande organ åt styresman vid dennes utövande av något slags obegrip-lig, enhetlig, personlig ledning, utan en styrelse för vederbörlig sjukvårds-anstalt. Hos direktionen skall den enhetliga ledningen av den ekonomiska förvaltningen vara förlagd. Utom av vad som säges i sjukhuslagens 10 § bör ej förglömmas innebörden av sjukhusstadgans 8 § i sin nuvarande och av Kungl. Maj:t föreslagna lydelse. (Bifalles vår reservation skulle givet-vis denna paragraf få en klarare och mera med verkligheten överensstämman-de lydelse.) Men vi kunna utgå ifrån att ingen ändring sker. Då kommer alltfört att stadgas en styresmannens plikt att till behandling förbereda och inför direktionen föredraga alla på dess prövning ankommande ärenden, *som ej ordföranden förbehåller sig*. Ordföranden kan sålunda ställa styresman-nen helt åt sidan. Om så sker — hur går det då med »enhetlig ledning», ut-övad av styresman? Detta till mom. 1 av stadgans 8 §. I mom. 2 får direk-tionen befogenheten bestämma, att styresmannen skall rådföra sig med syssloman och en eller två av direktionens ledamöter. Detta är en egendomlig omskrivning för det faktiska förhållandet, att framför allt vid större sjukhus direktionen utser ett beredningsutskott, bestående i regel av ordförande, vice ordförande, styresman och syssloman, med den senare såsom sekreterare och i egentlig mening arbetande. Hur verkar då ett sådant beredningsutskott vid ett av våra större sjukhus? Jag tager några stickprov som exempel från Stockholms läns centrallasarett, vars direktion jag tillhört i många år.

Ett större sjukhus är i våra dagar ett slags samhälle med huvudsakligen gemensamt hushåll. Administrativt tillämpas ett avsevärt antal lagar och författningar. Kontakt upprätthålles med anhöriga, sjukkassor, fattigvårds-styrelser m. fl. Anställning av personal, bostäders anordnande, semestrar,

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

tjänstledigheter, tillämpande av reglementen eller avtal om arbetstid, löner m. m., mantalsskrivning, olycksfallsförsäkring o. d. äro stora kapitel i sjukhusförvaltning. Det har för vårt vidkommande visat sig innehålla ett så omfattande detaljarbete, att beredningsutskottet bemyndigats ombesörja verkställighet rörande vissa delar därav. Sysslomannen bereder frågorna.

Betydande specialkunskaper erfordras för att ombesörja alla inköp, som höra samman med kosthållet. Sysslomannen får här konferera med kvinnlig expertis och läkare på olika avdelningar i vissa fall, men i det väsentliga själv uppgöra förslag till beredningsutskott och direktion. Beträffande kostnaderna för värme, lyse, vattenförbrukning, tvätt och renhållning samt inköp av en mängd olika slags förbrukningsartiklar är självklart sysslomannen under direktionens och dess beredningsutskotts icke blott förmanskap, utan även inseende, den ledande kraften.

Inom de byggnadskommittéer, som hos oss sammansättas av ledamöter från förvaltningsutskott och direktioner, är sysslomannen sekreterare, kassaförvaltare och praktiskt taget verkställande ledamot. Han har närmast att hålla ihop det hela, vilket i förekommande fall innebär ett stort både arbete och ansvar. Ständigt återkommande reparationsarbeten av skiftande slag, utförande av vissa arbeten med egen personal, ekonomiska utredningar, påkallade av direktion, sjukhusberedning, stundom statsorgan, ledning av ambulansverksamhet m. m. göra det fullständigt uteslutet, att styresman, som har sin läkargärning att utföra, skulle med någon verklig mening på dessa områden av förvaltningen kunna utöva inseende över sysslomannen. En styresman varken kan eller vill fullgöra en sådan uppgift, och då blir det en osanning att i lag utskriva, att han utövar den enhetliga ledningen av sjukhusets ekonomiska förvaltning.

Jag vågar ej upptaga tiden med ett vidlyftigare detaljerande av detta ämne.

Då hos oss alla äro ense om att praktisera den ordning, som de sakkunniga och vi motionärer också vilja ha legaliserad, så går det bra. Skulle emellertid en styresman vilja utnyttja sin rätt till något slags inseende i tusentalet detaljer, skulle mycken tidspillan och irritation komma att utgöra hinder i sysslomannens arbete.

Med den utveckling det svenska sjukhusvårdsväsendet numera nått och de betydande kostnader för detsamma, som åvila de skattdragande, blir det av större vikt än tidigare att den ekonomiska ledningen handhaves av för sådant ändamål utbildade personer. Staten själv synes ha haft tankarna härfpå, då t. ex. för karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet förordnats särskild sjukhusdirektör. Denne är f. n. icke läkare. Samma är förhållandet i Göteborgs stad. I Stockholm är visserligen motsvarande befattningshavare läkare, men ej tjänstgörande sådan. Detta bör vara något att tänka på, när nu riksdagen skall uttala sin mening om sjukhusstadgan i denna del.

Uti det förslag till lydelse av sjukhusstadgans 8 §, som framlagts av de sakkunniga, föreslås en lämplig uppdelning av de berednings- och föredragningsuppgifter, som framdeles skulle tillkomma styresman och syssloman. Detta har ytterligare betonats i de sakkunnigas förslag till ny lydelse av 32 § samma stadga. Därigenom skulle sysslomannen icke ställas under styresmannen, utan, såsom naturligt och riktigt är, under direktionens både förmanskap och *inseende*.

Den uppfattning reservanterna på denna punkt givit uttryck åt och som jag ytterligare sökt motivera, delas i stort sett av dem, som i det praktiska arbetet ha hand om den svenska sjukvårdsförvaltningen. Svenska landstingsförbundet bör härvid vara en verkligt representativ institution. År 1936 begärde landstingets förbundsmöte en på hela denna frågas stora område mera

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)
lämplig och vidgad självstyrelse. Denna begäran tillmötesgås i Kungl. Maj:ts proposition nr 89 utom i den av mig nu berörda frågan rörande ledningen av den ekonomiska förvaltningen vid våra sjukvårdsanstalter. Landstingens representanter, samlade till nytt möte i november 1939, ha utan meningsskiljaktighet godtagit de sakkunnigas förslag i sin helhet. Detta bör väga tungt i dag, då riksdagen skall uttala sig. Vår reservation uttrycker den mening, som är sjukvårdens målsmäns. Att det i några fall saknas kompetenta sysslomän bör icke hindra, att reservationen bifalles, ty dels ha direktionserna ansvaret, och dels lärer det ej kunna visas, att styresmännen vare sig ha tid eller kvalifikationer såsom i egentlig mening ledare för de ekonomiska problemen, och därjämte bör icke förglömmas, att vi icke lagstifta för gången tid eller för dagen, utan för framtiden.

Med stöd av vad jag nu anfört ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna, till utskottets utlåtande fogade reservationen.

I herr Källmans yttrande instämde herrar *Franzon, Aronsson, Dahlström, Albertsson, Anders Andersson, Bror Nilsson, Söderkvist, Bäckström* och *Näslund*.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Jag skall icke uppta kammarens tid med något mera utförligt inlägg beträffande det förslag som här föreligger. Jag är för min del mycket tillfredsställd med utskottsbehandlingen, och tillåter mig nu så att säga i klump uttala den förhoppningen att utskottets förslag måtte antagas av kammaren.

I fråga om reservationerna skall jag endast uppehålla mig vid den av herrar Källman m. fl. avgivna. Jag vet mycket väl att man på landstingshåll har drivit den meningen att chefsskapet på ett sjukhus skulle ordentligt delas upp mellan läkare och syssloman. Jag kan försäkra att jag i princip delar den meningen att detta bör ske. Att jag inte har vågat föreslå det, beror helt enkelt på att jag inte har kunnat få en konkret föreställning om var gränsen mellan de två kompetensområdena skulle gå. Det vore enligt min uppfattning en olägenhet om de nya linjerna ledde till att en mer eller mindre allvarlig kompetenskonflikt uppstod mellan sysslomannen och styresmannen. Jag har försökt få klarhet i denna sak genom samtal med landstingsmän och andra som varit anhängare av en sådan »rationell klyvning» av befälsskapet. Jag har till exempel ställt frågan: Vart skall en husmor höra? Skall hon till hälften höra under sysslomannen och till hälften under läkaren? Men jag har inte kunnat få något bestämt svar från anhängarna av den mening som herr Källman och de sakkunniga företråda.

Jag skall beröra ett annat spörsmål. Det är ju uppenbart att kosthållet på ett lasarett är en av de ekonomiskt allra mest betydelsefulla frågorna. Med en sträng uppdelning av arbetsuppgifterna är det naturligt att denna fråga hänföres till sysslomannens område. Nu vet man emellertid att den rent medicinska utvecklingen går i den riktningen att större och större vikt lägges på näringsfysiologiska faktorer, och därmed kommer man genast in på den speciella sakkunskap som lasarettsläkaren kan väntas besitta. Om det blir en konflikt mellan å ena sidan vissa medicinska synpunkter och å andra sidan de ekonomiska synpunkter som sysslomannen har att företråda, undrar man vem som skall bli den slutligt avgörande, även om den aktuella tvisten hänskjutes till direktionsen. Om man noggrant går igenom dessa spörsmål, tror jag man kommer att stöta på åtskilliga detaljer, där det inte utan vidare är givet vem som efter en rationell klyvning skall omhänderha dem, om det skall vara sysslomannen eller om det skall vara styresmannen. Det är med

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

hänsyn till den dualism i befälsskapet, om jag så får säga, som jag har befarat skulle bli följden om de sakkunnigas linje accepterades, som jag inte har vågat sträcka mig så långt.

Däremot är det för mig alldeles självklart att det finns en serie frågor där sysslomannen naturligtvis bör vara föredragande i direktionen, därför att han äger en sakkunskap som styresmannen ofta saknar. Det är naturligtvis den svaga punkten i den ställning som Kungl. Maj:t, medicinalstyrelsen och läkarna själva ha intagit i denna sak, att styresmannen på ett sjukhus, vilkens utbildning icke är av ekonomisk utan av medicinsk art, blir avgörande beträffande frågor för vilka han kanske saknar intresse. Å andra sidan tycker jag, att riskerna i detta avseende med hänsyn till direktionens därvaro inte kunna vara så stora som riskerna av en dualism i chefsskapet för ett lasarett. Jag tycker att den senare risken är större än risken av att styresmannen skulle brista i ekonomisk kompetens. I sådana fall för övrigt, där det finns en skicklig syssloman och en läkare som vet med sig att detta inte är hans område, är jag övertygad om att det i praktiken kommer att ske den uppdelning av arbetsuppgifter som lasarettens riktiga skötsel kräver. I själva verket styrkes jag i denna uppfattning av den utveckling som har ägt rum, och som åberopas av reservanterna till förmån för yrkandet på formella bestämmelser i denna punkt. Men om man konstaterar att så är förhållandet, att man alltså befinner sig i en utveckling som alla tycka är bra, förstår jag inte att man nödvändigt skall binda utvecklingen med en stadga, om man har anledning att frukta att denna kommer att bli för schematisk på vissa punkter i den praktiska tillämpningen.

Det är som sagt dessa skäl som ha gjort att jag i denna punkt inte har ansett mig kunna följa de sakkunnigas förslag. Annars ha de praktiskt taget blivit följda överallt, men jag konstaterar med tillfredsställelse att även utskottsmajoriteten har hesiterat att gå på den linje som de sakkunniga och reservanterna ha förordat. Jag tror att kammaren gör klokt i att följa Kungl. Maj:t och utskottet.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag har ansett, att jag borde ha rätt att vid behandlingen av detta stora ärende tala om för kammaren, att jag inte delar den hänförelse för denna reform, som i allmänhet har kommit till uttryck i propositionen och i utskottet. Jag har tvärtom rätt stora betänkligheter mot detta förslag, inte mot någon särskild detalj, men mot tendensen i det hela. Denna förändring i fråga om sjukvårdsärendenas behandling inom landstingen är uttryck för den centralisering, som har pågått under många år. Utvecklingen har ju varit präglad av en ganska stor ryckighet, det har varit ett givande och ett tagande, som ibland ha varit rätt irriterande. Jag kan nämna ett enda exempel.

Barnmorskestyrelsen och distriktssköterskestyrelsen, som det hette förut, tillkommo ju ungefär samtidigt, barnmorskestyrelsen dock något tidigare, för så där bortåt tjugo år sedan. När distriktssköterskestyrelsen infördes, bestämdes det visserligen inte men uttalades, att det lämpliga vore, att dessa båda uppgifter anförtroddes åt samma personer. Många landsting inrättade sig på det viset, och det gick bra, därför att enligt föreskrifterna skulle det vara tre personer i vardera styrelsen. Men så helt plötsligt spräcktes detta sammanhang genom att distriktssköterskestyrelsen omorganiserades och det bestämdes, att den skulle bestå av fem personer. Hela denna under rätt många år framvuxna organisation spräcktes genom denna lilla bestämmelse. Nu kommer en ny förändring, som helt och hållet avskaffar de där båda styrelserna, som ha arbetat i tjugo år och arbetat bra och under lyckliga arbetsför-

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

hållanden på de flesta håll. Om de nya bestämmelserna komma att medge lika lyckliga arbetsförhållanden är jag inte riktigt övertygad om. Denna ryckighet har i alla fall inte varit till fördel för arbetet.

Centraliseringen kan ju vara bra i många avseenden, men den förutsätter en byråkratisering, som ligger bra till för många landsting, där man redan sedan lång tid tillbaka har varit inställd på ett sådant tjänstemannavälde, men som strider mot vanorna inom många landsting. Det har varit till fördel, säger jag, för arbetet, att landstingen haft en viss frihet och en rätt stor frihet att ordna dessa förhållanden efter sina egna huvuden. Det har visserligen blivit en rik provkarta på olika typer, men jag tror, att i allmänhet har resultatet blivit bra på alla håll, därför att det har svarat emot dessa vanor och förutsättningar inom de olika landstingen. Under alla förhållanden kan det inte styrkas, att man har arbetat bättre i de landsting, där man har haft landstingsdirektörer och en hel stab av tjänstemän, än i de landsting, där man inte haft tjänstemän i någon större utsträckning utan arbetat med frivilliga krafter. Jag skulle våga påstå, att det många gånger har varit bättre resultat i de senare landstingen. Det bästa hade varit, om man vid den här reformens genomförande hade bibehållit denna frihet för landstingen att använda olika slag av organisation. Man kunde ha en standardorganisation, som man anvisade landstingen att använda, men ändå skulle man ge dem frihet att tillämpa andra former, åtminstone övergångsvis. Så har inte skett, och jag har ingen förhoppning om att kunna rädda det gamla, som nu går sin undergång till mötes. Jag tänker inte ens göra något försök därtill.

Det är utan tvivel en förbättring och en välbetänkt förbättring, som utskottet har föreslagit, när det förordar, att lagen inte skall träda i kraft förrän den 1 januari 1942 i stället för ett år tidigare, som föreslagits i propositionen. Det skulle ha varit mycket olyckligt, om landstingen hade tvingats att genomföra en så pass revolutionerande förändring under det kritiska och nervösa läge, som för närvarande råder, men det finns ju ingenting, som bevisar, att läget kommer att vara annorlunda nästa år. De skäl, som ha talat för utskottets förslag att uppskjuta ikrafträdandet ett år, kunna alltså mycket väl komma att åberopas för ett ytterligare uppskov.

Jag vill, herr talman, inte framställa något yrkande, utan med hänvisning till de erinringar, som jag har gjort, vill jag uttala den förhoppningen, att det, om vi nästa år leva under samma osäkra och oroliga förhållanden som nu, måtte komma ett förslag från regeringen om ytterligare uppskjutande av ikrafträdandet av hela denna lag.

Herr Heüman: Herr talman! I samband med propositionen har jag jämte fyra andra av kammarens ledamöter väckt en motion med hemställan om att 10 § 2 mom. sista stycket i lagen om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus måtte utgå. En liknande motion har väckts i andra kammaren av herr Nilsson i Göteborg m. fl. Utskottet har avstyrkt motionen och framhåller, att de synpunkter, som ligga till grund för motionen, i viss utsträckning ha kommit att bli beaktade genom den lag om förhandlingsrätt för kommunala tjänstemän, som numera är beslutad. Detta utskottets uttalande tyder på en missuppfattning av de skäl, som ha legat till grund för motionen. Bakom den ha inte legat några personal- eller tjänstemannaintressen, utan det har snarare varit samhällseliga intressen, vilket tydligt torde framgå av motionen, om man närmare genomläser densamma. Det säges bl. a. i motionen: »Genom att de anställda i ett kommunalt företag tillåtas representera i verkstyrelserna betjänas dessa i sin verksamhet av den erfarenhet som den anställda

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

kan förmedla från arbetsplatsen upp till arbetet i ledningen för företaget.» Det är dessa synpunkter, som ha varit de bärande för motionärerna.

Motionärerna ha också ansett det vara orättfärdigt och oberättigat, att man skall diskvalificera en viss tjänstemannagrupp på ett område, när mig veterligt ingenting motsvarande förekommer annorstädes, vare sig i statlig eller kommunal verksamhet. I det kommunala äger exempelvis en tjänsteman eller arbetstagar rätt att tillhöra sin verkstyrelse, och det har på många platser visat sig, att detta uteslutande varit till gagn för samhället och för företaget såsom sådant. I Göteborg exempelvis har man ju som praxis genomfört, att anställda representeras inom de olika verkstyrelserna.

Det har sagts, att man kan befara, att därest befattningshavare inom dessa sjukhus skulle få tillhöra styrelserna, de skulle kunna utöva ett otillbörligt inflytande på styrelsens verksamhet i tjänstemannafrågor. Jag tror inte, att det är någon fara för att förhållandena skola utveckla sig på detta sätt. Det är ju dock inte tjänstemännen, som välja sig själva, utan det finns valkorporationer, och man förutsätter ju, att dessa gå till sitt verk med ansvar och således välja personer från tjänstemannagrupperna, som de anse vara vuxna sin uppgift och som de i övrigt känna såsom sakliga och redbara personer. Faran ur den synpunkten anser jag således vara ringa.

De bärande motiven för motionen ha som sagt varit, att man bör tillvarata den sakkunskap, som de anställda besitta, när det gäller driften och skötseln av sjukhusen, och dessutom att man inte bör diskvalificera en viss medborgargrupp, då inga andra grupper av anställda i statlig eller kommunal tjänst falla under en dylik diskvalifikationsbestämmelse.

Jag skall, herr talman, be att få yrka bifall till den reservation, som är avgiven av herrar Norman och Hage och som utmynnar i samma yrkande som motionen.

Herr Nilsson, Bernhard: Herr talman! Jag begärde ordet främst för att göra några reflexioner med anledning av det föreliggande förslaget på den punkt, som gäller sjukvårdsberedningarna.

Det är nämligen på det sättet, att hittills ha lasarettsdirektionerna — åtminstone är detta fallet inom det län, som jag närmast känner — skött sig på ett utomordentligt förtjänstfullt sätt. Det har legat i deras intresse att på allra bästa sätt sköta sin inrättning och att därvid iakttaga all den sparsamhet, som vore möjlig utan att åsidosätta nödiga krav beträffande alla de förhållanden, som förekomma vid inrättningen. Enligt min uppfattning kan det ligga en fara i att centralisera arbetet alltför mycket till en sjukhusberedning, antingen den nu skall vara en särskild institution eller det blir ett förvaltningsutskott. Jag tror för min del, att i rätt många fall blir det förvaltningsutskottet, som kommer att fylla denna funktion, och inom det län, som jag tillhör, har redan nu en livlig kommunikation förekommit emellan förvaltningsutskottet och sjukhusdirektionerna eller kanske snarare omvänt. Man har sökt att hålla kontakt på den vägen, så långt det har varit möjligt, för att få enhetliga principer vid utförandet av sina funktioner inom de olika inrättningarna. Jag anser därför, att det är nödvändigt och lämpligt, att när Kungl. Maj:t utfärdar stadgar för sjukhusdirektionerna, dessa bli så lagda, att inte direktionernas intresse för sparsamhet och omtanke avrubbas, utan att de få så stort inflytande även i fortsättningen, att de fortfarande ha ett livligt intresse av att sköta sin uppgift på allra bästa sätt. Jag tror, att detta är utomordentligt viktigt. Däremot är det naturligtvis bra, att denna centrala organisation finns, som behåller kontinuiteten i arbetet och kan vara ett förmedlande organ, när det gäller att behandla olika ärenden. Jag har velat

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

understryka detta, därför att jag tror, att hela denna omorganisation i mycket vidsträckt mån är avhängig av om sjukhusdirektionerna i fortsättningen komma att sköta sin uppgift på ett effektivt sätt.

När jag har ordet, skall jag be att något få beröra också en del synpunkter, som andra talare ha framfört. Jag nämner dem då i ordning och börjar med herr Björkmans motivering för att medicinalstyrelsen skulle äga utnämna underläkare vid lasaretten. Det är ju riktigt, att medicinalstyrelsen har den bästa överblicken över detta och borde ha möjlighet att sköta denna uppgift på bästa sätt. Vi ha emellertid i det län jag tillhör en erfarenhet på detta område, som inte är så synnerligen tillfredsställande. Inom ett lasarett där fanns nämligen en underläkare, som hade tjänstgjort i några år, och alla önskade, att han skulle få fortsätta. Det önskade han själv också. Han kände folket där, och man hade ett utomordentligt förtroende för honom. När det gällde att få ett förnyat förordnande, visade det sig, att medicinalstyrelsen gick emot detta, och då vi klagade hos Kungl. Maj:t, fick medicinalstyrelsen rätt. Klagorätten hos Kungl. Maj:t tror jag inte har så stor betydelse, ty det är givetvis inte angenämt för Kungl. Maj:t att gå emot vad den centrala myndigheten beslutat. Därav följer, att man kanske inte har så stora möjligheter att vinna ändring av ett sådant beslut.

Jag vill då tillägga, att beträffande de principer, som medicinalstyrelsen tillämpar vid dessa förordnanden, har ju utbildningssynpunkten, såvitt jag vet, varit avgörande. Jag tillhör själv en lasarettsdirektion, och där ansågo vi, att sjukvårdssynpunkten var den viktigaste. Det var den, som var avgörande, och alldenstund landstinget självt avlönar dessa underläkare och den det här gällde ansågo, att han för sin utbildning var bäst betjänt av att fortsätta på detta lasarett, ansågo vi, att det borde ha varit möjligt att låta honom stanna där. Men det var uteslutande utbildningssynpunkten och ingenting annat, som motiverade medicinalstyrelsens beslut att gå emot vårt förslag. Man menade, att denne underläkare borde komma ut på andra sjukhus och därigenom få en allsidigare utblick över själva sjukvården på de områden, som han skall tjäna.

När herr Källman talade om lasarettssysslomannens ställning, gjorde jag den reflexionen, att det måtte ha varit underliga förhållanden på en sådan inrättning eller i ett sådant län, där det skulle kunna tänkas, att sysslomannen finge göra sina synpunkter gällande, trots att lasarettsläkaren var styresman vid lasarettet. Såvitt jag känner råder ett utomordentligt gott samarbete mellan lasarettsläkarna och sysslomännen samt mellan dessa båda kategorier och direktionerna. Jag tror, att sysslomannen bör ha ett mycket stort inflytande, när det gäller den ekonomiska förvaltningen, och att inte styresmannen vid lasarettet bör lägga sig i en mängd detaljer. Men jag tror också, att det är av utomordentlig vikt, att läkaren får litet blick för ekonomiska problem han också, att han är inkopplad beträffande sitt ansvar, när det gäller de ekonomiska problemen, så att också de bli beaktade vid skötseln av lasarettet. Jag tror, att dessa synpunkter kunna tillgodoses, antingen sysslomannen är direkt underordnad direktionen eller är underordnad läkaren såsom styresman. Detta gäller, ifall samarbetet är gott, men är det dåligt, kan det uppstå svåra förhållanden, hur denna sak än är ordnad. Därför tror jag inte, att detta har så särskilt stor betydelse för sjukvården eller de ekonomiska angelägenheterna.

Jag skulle slutligen vilja säga några ord med anledning av vad herr Åkerberg yttrade angående förhållandena i de län, där man har en större organisation och sålunda mera centraliserat förvaltningen, än inom sådana län, där man har en enklare organisation och mindre centralisation. För min del tror

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

jag, att det är lika lämpligt att inte igångsätta denna oerhört stora apparat, som man har på många håll med central upphandling i en mängd detaljer, som lika väl kunna ordnas ute vid de särskilda inrättningarna, men genomförandet av denna lag behöver inte på något sätt föranleda, att man går in för en sådan stor apparat. Sjukhusdirektionen behöver inte åta sig större uppgifter än som med hänsyn till förhållandena inom länet kan vara lämpligt, och därigenom kan också denna apparat hållas inom rimliga gränser.

Herr Ekströmer: Herr talman! Denna proposition och detta utskottsutlåtande har jag för min del med tillfredsställelse kunnat godkänna. Det är blott några punkter där, som jag inte kan vara med om, och särskilt gäller detta frågan om anordningen för tillsättande av underläkarna.

Hittills ha dessa ju tillsatts av medicinalstyrelsen efter förslag av lasarettsdirektionerna, och såvitt jag vet har detta fungerat fullt tillfredsställande. Man har handlat i bästa samförstånd, och några svårigheter ha mig veterligt inte uppstått. Nu vill man införa en ny ordning med något slags sakkunnignämnd, bestående av några läkare inom varje län, varefter sjukhusberedningen har tillsättandet om hand. Man undrar över anledningen till denna förändring, men man letar förgäves i hela den kungl. propositionen och utskottsutlåtandet efter några sakskäl härför. Det enda skäl som anföres är, att man eftersträvat att »till lokal handläggning överflytta vissa ärenden, som nu påvåla medicinalstyrelsen». Men om en sådan överflyttning i många andra stycken är förträfflig, tror jag verkligen, att när det gäller tillsättande av läkare den icke är lämplig. Medicinalstyrelsen är väl ändå den institution, som bäst av alla känner till landets läkare och bäst är skickad att med fullkomlig objektivitet bedöma dessa frågor och tillse, att rätt man kommer på rätt plats. Jag är själv landstingsman, men icke desto mindre måste jag säga mig, att en beredning, utsedd av landstinget, icke erbjuder den säkerhet för ett objektivt bedömande som medicinalstyrelsen gör, och jag tror det vore olyckligt, om ändring skulle ske.

Den sakkunnignämnd, som skulle utses inom länen, tycks mig också vara egendomlig. Det kan hända, att den passar i Stockholm och Göteborg, men för landsbygden undrar jag, om det inte är vad man kallar konstlad glädje. Man har också tillmätt den en så ringa betydelse, att man till och med ansett det nödigt att i motiveringen särskilt nämna, att denna nämnd inte behöver hålla några sammanträden utan att avgöranden kunna träffas efter cirkulation av ansökningshandlingarna mellan nämndens ledamöter. Jag frågar mig: Vad är det för nämnd?

Nej, herr talman, jag tror, att vi göra klockast i att bibehålla den gamla, säkra ordningen. I valet mellan den och den här föreslagna nyheten väljer jag obetingat den förra, och i denna punkt skall jag be att få yrka bifall till herr Björkmans m. fl. reservation.

Om jag sedan skulle övergå till att säga några ord om herr Källmans m. fl. reservation, så vill jag framhålla, att jag med stort intresse åhört herr Källmans utförliga men i mitt tycke något teoretiska anförande. Det synes mig, att hela resonemanget liksom faller till marken, när man betänker människans skröplighet. Var och en, som sysslat det allra minsta med organisation, måste veta, att i vilket verk och vilken inrättning det än är fråga om, måste det finnas *en* chef, som i sista hand avgör frågorna och som så att säga sätter sin prägel på hela företaget. Den som inte vet det, han känner bra litet till den mänskliga naturen. Det ginge väl an, om, såsom för resten herr departementschefen nyss nämnde, läkarens och sysslomannens områden vore bestämt av-

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

gränsade, men så är inte fallet, det veta vi alla. Dagligen och stundligen komma där upp frågor, som kunna ge anledning till meningsskiljaktigheter, och jag skulle vilja säga, att konflikter nästan med naturnödvändighet måste uppstå. Detta kommer säkerligen i hög grad att återverka menligt på lasarettets drift och åstadkomma trassel och vantrevnad. Det skulle inte förvåna mig, om en lasarettsdirektion eller kanske t. o. m. en sjukvårdsberedning finge ägna en stor del av sin tid åt att försöka slita en hop småtvister mellan läkare och syssloman.

Man kan ju invända, att även med den nuvarande ordningen kunna sådana där tvister uppkomma, men vi veta väl, att detta ändå mera är undantagsfall. Men med den nya ordningen tror jag, att undantagen snarare komma att bli regel.

Nej, herr talman, jag tycker, att vi inte skola ge oss in på ett så vanskligt företag som att likställa sysslomannen med lasarettets styresman, alltså läkaren, utan även i detta fall böra vi bibehålla den gamla ordningen. I denna punkt ber jag därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Karlsson, Oscar Gottfrid: Det har redan sagts en del av det jag hade ämnat yttra, och jag skall därför, herr talman, fatta mig mycket kort.

Jag vill till att börja med gentemot min ärade bankkamrat herr Björkman, då han talade för sin reservation angående tillvägagångssättet för anställande av underläkare, bara erinra om, att det visserligen inte kan ha så förfärligt stor betydelse vilkendera anordningen som tillämpas, den i propositionen och av utskottet tillstyrkta anordningen eller den nuvarande, som reservanterna vilja bibehålla. Det har ju klarlagts i den utredning, som har förebragts av de sakkunniga, att det är i ett ytterst litet antal fall, som de uppgjorda förslagen blivit ändrade av medicinalstyrelsen, vilken i sista hand enligt nuvarande ordning har och enligt reservanterna även i fortsättningen skulle ha denna befogenhet att tillsätta underläkare. Jag har under en lång följd av år varit ledamot av en lasarettsdirektion och i denna min egenskap varit med om att uppgöra förslag till besättande av underläkartjänster i ett otal fall. Och det har aldrig någonsin inträffat, att det blivit någon ändring i det av direktionen uppgjorda förslaget. När man alltså av erfarenheten finner, att de förslag, som underordnade myndigheter ute i landet göra upp, icke bli ändrade av medicinalstyrelsen, så tycker jag, att det kan finnas skäl för att avlyfta från medicinalstyrelsen en del arbete, som den inte nödvändigt behöver ha sig ålagt. Utan att vilja göra denna detalj till någon större sak tror jag, att man i det hela lugnt och tryggt kan gå den vägen, som propositionen föreslår i detta hänseende. Och vad för övrigt lagförslaget i sin helhet beträffar, så innebär det ju endast ett fastslående av den praxis, som inom landstingen under en följd av år har gjort sig gällande. I detta hänseende har jag något svårt att förstå det resonemang, som herr andre vice talmannen förde, då han gjorde gällande, såvitt jag inte missuppfattade honom, att den nu föreslagna lagstiftningen skulle lägga hinder i vägen för en mera smidig organisation allt efter de olika landstingens önskemål rörande handläggningen av dessa ärenden. För min del kan jag ej finna annat än att det förslag, som här ligger på kammarens bord, är av en sådan natur, att det ger de olika landstingen rätt stor handlingsfrihet, möjlighet att besluta sig för den ena eller den andra formen, när det gäller frågan om hur de vilja anordna dessa sjukvårdsberedningar och hälsovårdsberedningar, om de skola utse en gemensam hälso- och sjukvårdsberedning, som skall ha hand om alltsammans, om de skola ha en särskild sjukvårdsberedning och en särskild hälsovårdsberedning, eller om de vilja lägga

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

denna befogenhet i vederbörande förvaltningsutskotts händer. Landstingen ha då frihet att göra på det ena eller andra sättet. Jag tror ej, att man med den organisationstyp, som här föreligger, behöver befara, att det blir ett för stort tjänstemannavälde, och om jag inte missförstod herr andre vice talmanen, så var det särskilt på den punkten, som han hade vissa farhågor. Jag tror för min del icke, att man behöver befara en sådan utveckling, utan det torde ligga i de olika landstingens hand att avgöra, på vad sätt de önska organisera detta arbete.

Så skulle jag endast säga några ord om den av herr Källman m. fl. till betänkandet fogade reservationen rörande sysslomännens ställning. Herr Källman underströk, att den företrädde en enhällig uppfattning ute bland landstingen i landet, och anförde som skäl här för, att när landstingsförbundets ordinarie möte i höstas hade att behandla denna fråga, så hade det ej gjort några erinringar mot det förslag, som då var framlagt av de sakkunniga, och som föreslog en starkare ställning, om jag skall använda det uttrycket, åt sysslomännen vid våra lasarett.

Det förslag, som de sakkunniga framlagt, har ju, som vi finna, inte följts av socialministern, och denne har i propositionen utförligt motiverat, varför han intagit denna ståndpunkt. Jag behöver därför nu inte anföra något därom. Men då herr Källman sade, att det skulle komma att medföra mycket stora olägenheter, om man inte fick den ställning åt sysslomännen, som de sakkunniga föreslagit, så måste jag med herr Nilsson i Landeryd säga, att det måtte vara en något egendomlig ordning, om den skall medföra sådana stora olägenheter, som herr Källman har gjort gällande, då han redogjorde för erfarenheterna från sitt eget landsting och från den direktion, som han har varit ledamot av under en lång följd av år. Även jag har ju förmånen att äga detta förtroende, hemma i min landsända. Och jag kan ej finna, att saken kan medföra några större olägenheter. Ty om det är på det sättet, att man riskerar olägenheter på grund av rent personliga förhållanden beträffande de vederbörande det här gäller, då hjälper det ej, vilka bestämmelser vi än införa uti sjukhusstadgan. Jag tror, att det är nödvändigt att, som utskottet har sagt, det vid de olika sjukhusen finnes en, som är chef för det hela. Hur skall det för övrigt vara möjligt att fullt rationellt kunna dela upp de olika kompetensområdena mellan sysslomannen och styresmannen? Den erfarenhet jag har säger mig, att det komme att bli svårt, för att inte säga omöjligt. I varje fall blir det synnerligen svårt att göra det. Utskottet har i sin motivering i detta hänseende, då utskottet yttrar sig om denna del av sjukhusstadgan, uttalat, att åt sysslomännen bör helt naturligt ges en stark ställning i de fall, som det gäller: man skall inte undanskjuta denna synpunkt utan, som det hittills mångenstädes skett, »bereda sysslomännen en förhållandevis självständig ställning». Det är klart, att när det gäller reparationer och en massa sådana ekonomiska ting, så är det sysslomannen, som har att företaga de utredningar, som äro erforderliga för att direktionen skall kunna fatta ett på grundval av utredningen riktigt beslut. Men det blir ju ålagt direktionen och inte minst vederbörande direktionsordförande även med den formulering, som här är föreslagen från Kungl. Maj:ts sida, att så att säga hålla ihop det hela, och om det förekommer meningsskiljaktigheter, stridigheter av det ena eller andra slaget mellan de båda främsta männen på det här området inom ett sjukhus, styresmannen och sysslomannen som chef för kontoret, så blir det direktionsordförandens sak att försöka se till, att det hela går så friktionsfritt som möjligt. Och jag tror också, att det kommer att visa sig mycket väl gå för sig med den ordning, som här föreslagits. Jag upprepar, som jag nyss sade, att om det är rent personliga förhållanden, som göra, att man befarrar slitningar, då hjälper

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)
det inte, vilka bestämmelser man än skriver in i sjukhusstadgan. Jag hemställer, herr talman, om bifall till utskottets förslag.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Den reform, varom kam-maren här kommer att besluta, har varit efterlyst både från medicinalstyrelsen och från landstingen, och såsom ledamot av de sakkunniga har jag all anledning att uttala tillfredsställelse över de yttranden, som ha framkommit, däri det skänkts åt landstingen det största förtroende för det sätt, på vilket de handhaft de angelägenheter, varom här är fråga.

Jag vill närmast i anslutning till herr andre vice talmannen säga, att den reform i fråga om ledningen av landstingets angelägenheter, som här föreslås, har av de sakkunniga redan från början lagts på det sättet, att man skall framgå med den allra största försiktighet och försöka inpassa i lagstiftningen den praxis, som på området någonstädes utvecklats sig, och det är, kan man säga, i stort sett vad denna reform innebär. Den avser ju ingen annan ordning än vad som på många håll tillämpas vid sidan av de författningsbestämmelser, som finnas. Men det finnes vissa olägenheter med den nuvarande ordningen, som gjort, att en samordning och en centralisering där befunnits nödvändig. Det kan inte vara tillfredsställande att inom landstingen ha en mängd olika nämnder. Vi känna ju alla, som arbeta i landstingen, väl till detta förhållande. Det finnes barnmorskenämnd, distriktssjukvårdsstyrelse, epideminämnd, olika direktions o. s. v. Men hälsovård och sjukvård böra samordnas, och det är vad de sakkunniga föreslagit och propositionen innebär, men, som jag nämnde, det iakttages mycket stor försiktighet. Det är inga revolutionerande reformer, som här föreslås. Det har lämnats åt landstingen den största möjliga frihet att, när det gäller centraliseringen, ordna och anpassa sig efter sina egna speciella förhållanden.

I de direktiv, som de sakkunniga hade fått, ingick också att söka avlasta från medicinalstyrelsen åtskilliga av dess uppgifter, ty den är oerhört belastad med en mängd uppgifter, som äro av en sådan natur, att de mycket väl kunna skötas lokalt av en inom landstinget tillsatt sjukvårdsberedning. Det är t. ex. sådana saker, som bestämmande av ålderstillägg för sjuksköterskor o. dyl., men en av dessa uppgifter är också frågan om tillsättande av underläkare, och den frågan har nu också här blivit särskilt diskuterad. Det har ansetts, att även detta kan överflyttas på det nytillskapade organet inom länet.

De nu gällande bestämmelserna för tillsättande av underläkare äro följande. Direktionen uppgör förslag, direktionen ger förord, och medicinalstyrelsen utfärdar förordnande. Det har redan i debatten vitsordats, att det är i ytterst få fall, som medicinalstyrelsen har avvikit från det av direktionen givna förordet. De sakkunniga föreslå nu inte, att direktionen skall upprätta förslag och giva förord — således ej, att det skall vara någon lekmannainstitution, utan att det skall vara en särskild sakkunnig nämnd, som avger förslaget. Förordet skall meddelas av vederbörande lasarettsläkare, förordnande skall utfärdas av sjukvårdsberedningen, och enligt propositionen finnes det möjlighet att över sjukvårdsberedningens förslag anföra klagomål hos medicinalstyrelsen. Den sakkunnignämnd, som de sakkunniga föreslagit, skall utses av medicinalstyrelsen för en tid av fyra år i sänder, företrädesvis bland landstingsområdets eller sjukvårdsområdets lasarett- och sanatorieläkare. Det är således inte en lekmannanämnd utan en fullt sakkunnig nämnd, som skall avgiva förslaget. Sedermera skall styresmannen för lasarettet äga rätt avgiva förord, och sedan går ärendet till den centrala sjukvårdsberedningen, som utfärdar förordnande. Och är det någon, som är missnöjd, så kan han anföra klagomål hos medicinalstyrelsen.

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

När redan enligt den nuvarande ordningen direktionen har att avgiva förslag och förord — i ytterst få fall har det gjorts avvikelser av medicinalstyrelsen, och direktionen är ju dock ett lekmanorgan i större utsträckning — så bör man väl inte befara, att det skall bli någon sämre ordning med det förslag, som de sakkunniga ha föreslagit, och som Kungl. Maj:t i sin proposition har upptagit. Jag finner mig därför böra förorda det förslaget i den stundande voteringen.

Jag begärde ordet kanske närmast för att yttra något om sysslomännens ställning, och jag föranleddes därtill av ett yttrande av statsrådet och chefen för socialdepartementet, som hyste en viss tvekan om huruvida gränsdragningen mellan styresmannen och sysslomannen kunde göras tillförlitligt och noggrant. Jag skall tillåta mig att läsa upp 32 § i den av de sakkunniga föreslagna sjukhusstadgan, som ej finnes i utskottets utlåtande. Det heter: »Sysslomannen har att med iakttagande av utav landstinget eller sjukvårdsberedningens lämnade föreskrifter under direktionens förmanskap och inseeende handhåsa lasarettets ekonomiska förvaltning och därmed i sammanhang stående angelägenheter ävensom att under styresmannen överbaka ordningen inom lasarettet och mathållningen samt hålla uppsikt över underordnad personal. I allt, som rör lasarettets angelägenheter och kan hänföras till sysslomanstjänsten, åligger det sysslomannen att lämna styresmannen och annan lasarettsläkare behörigt biträde.» Man kan väl ej säga, att styresmannen här på något sätt har fått sitt inflytande över förvaltningen av lasarettet förminskad, men man har velat tillskapa en ordning, där verkliga sysslomannen kan bli föredragande inför direktionen i ekonomiska frågor. De allt mer ökade krav, som på grund av den medicinska vetenskapens och teknikens snabba utveckling ävensom den ständigt stegrade belastningen av sjukhusen numera ställas på sjukhusets ansvarige läkare, göra, att det kan ifrågasättas, huruvida alla dessa läkare förfoga över den tid eller de insikter i handhavandet av lasarettets ekonomiska angelägenheter, som numera äro nödvändiga. Här förekommer det ju, som vi alla känna till, en mängd ekonomiska spörsmål av de mest skiftande slag. Jag nämner t. ex. frågan om upphandling av förnödenheter. Och det kan väl inte heller förnekas, att det enligt den av mig nyss upplästa paragrafen blir sysslomannen, som i alla fall inför styresmannen får bära ansvaret i åtskilliga förvaltnings- och personalärenden. Men det har synts de sakkunniga nödvändigt, att man, på sätt i paragrafen är angivet, ger sysslomannen en något annan ställning, så att denne självständigt kan utreda och för direktionen föredraga vissa ekonomiska ärenden. Och att således hans ställning något stärkes.

Vidare vill jag fästa uppmärksamheten på, att numera sysslomännen i allmänhet utses bland verkligt kvalificerat folk. Det går inte i den där gamla stilen, som det ibland gick för en 30—40 år sedan, utan det är verkligt sakkunniga och för sina uppgifter intresserade och dugande män, som man eftersträvar som sysslomän. Och när man då försöker dela upp göromålen på det försiktiga sätt, som de sakkunniga ha föreslagit, så synes det mig, att en sådan reform i detta sammanhang, då man i alla fall skall göra vissa andra ändringar i landstingslagen och sjukhusstadgan, vore särdeles önskvärd. Jag vill därför, herr talman, be att få instämna i det yrkande, som på denna punkt gjorts av herr Källman.

Häri instämde herrar *Theodor Nilsson*, *Anderberg* och *Friggeråker*.

Herr Norman: Herr talman! Det utskott, som har haft att handlägga den kungl. proposition, vilken kammaren nu har att taga ställning till, har varit ett i hög grad sakkunnigt utskott. Jag kan säga detta därför, att jag

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

inte räknar mig själv till denna sakkunskap. De flesta av representanterna i detta sammansatta utskott ha en mångårig erfarenhet i de frågor, som det här gäller. De ha varit ledamöter av förvaltningsutskott och sjukhusdirektioner o. s. v. och ha det praktiska greppet på de här frågorna. Jag har haft förmånen att som ordförande leda detta synnerligen sakkunniga utskott och har under förhandlingarna kunnat lyssna till de olika synpunkter, som blivit framlagda, av liknande innehåll som de, vilka här framförts dels från utskottsrepresentanterna och dels från andra ledamöter i kammaren, som också ha praktisk erfarenhet av de här frågorna.

Personligen har jag kommit till den uppfattningen, att detta lagförslag står i god överensstämmelse med utvecklingen, och att det kommer att bli till nytta för de viktiga samhällsangelägenheter, som det här rör sig om. Jag har inte inom utskottet och inte heller av den debatt, som har förts här, blivit övertygad om, att de avvikande synpunkter, som ha framförts från reservanternas sida och av ledamöter i kammaren med samma uppfattning, skulle medföra ett bättre sakernas tillstånd än vad som förordas av Kungl. Maj:t och utskottet.

Jag har anmält en avvikande mening från utskottet beträffande endast en detalj, och det har sin särskilda anledning. Den där frågan om sjukhuspersonalens rätt att bli representerad, bli invald i sjukhusdirektionen, ha vi inom andra lagutskottet haft till handläggning vid andra tillfällen, senast i fjol. Den motion, som då förelåg, avstyrktes av andra lagutskottet, men med uttalande, att frågan möjligtvis skulle kunna tagas i ett större sammanhang. Personligen tänkte jag då närmast på det sammanhang, som här föreligger, nämligen denna reform av sjukhuslagen, som då var under förarbetning och nu ligger på kammarens bord. Jag deklarerade i debatten i fjol, att min principiella inställning till det spörsmålet ganska nära överensstämde med motionärernas yrkande, och i överensstämmelse därmed har jag nu till utskottets utlåtande fogat en reservation tillsammans med herr Hage, som också stöder motionärernas yrkande. Jag har vid mitt ståndpunktstagande kanske inte bedömt frågan så mycket ur den synpunkten, som herr Heuman här anförde, när han talade för motionen, att det nämligen skulle vara till gagn, om representanter för denna personal finge det medinflytande i det direkta förvaltningsarbetet, som ett ledamotskap av direktionen skulle medföra. Jag ser denna fråga mera ur personalsynpunkt, nämligen så, att man bör såvitt möjligt undvika att diskvalificera vissa medborgare på grund av deras tjänsteställning eller arbetsställning från vanliga medborgerliga rättigheter. Huruvida det sedan är praktiskt, att den valförrättande myndigheten väljer in representanter för denna grupp av medborgare i det här förvaltningsorganet, det må få bero på ett bedömande i varje särskilt fall av personens i fråga kvalifikationer o. s. v. Jag lutar kanske närmast åt den uppfattning, som kom till uttryck i andra lagutskottet i fjol från en ledamot, som sade, att de skola ha rättighet att väljas in, men de böra inte väljas in. Men det blir en praktisk angelägenhet för den väljande korporationen att avgöra, vad som är mest gagneligt för det samhällsintresse, som det här gäller att tillgodose. Jag tycker, att den här undantagsbestämmelsen i 10 § gott kan utgå, och hysar den uppfattningen, att man därmed inte riskerar någon som helst skada. Men däremot tillmötesgår man en stor personalgrupps önskan om att ej på det sättet ställas i undantagsställning, och man tar också vara på den möjligheten, som kanske någon gång kan föreligga, att här finnes den lämpligaste och bästa kraften att sätta in i detta förvaltningsorgan. Jag ansluter mig till utskottets hemställan till alla delar utom beträffande denna punkt, där jag ber att få yrka bifall till den reservation, som jag har gjort beträffande ett visst moment i § 10 av lagförslaget.

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

Utöver denna fråga, som ju gäller en liten detalj, vilken inte på något sätt sammanhänger med hela den föreliggande reformen men som ändå kommit upp i detta sammanhang, är det egentligen två spørsmål, om vilka det har rått delade meningar inom utskottet, meningar som också kommit till uttryck i kammardebatten. Det är frågan om underläkarnas tillsättning och frågan om styresmannens och sysslomannens befogenheter.

Beträffande frågan om tillsättningen av underläkare kan jag mycket väl förstå de invändningar, som kommit till synes från läkarhåll, särskilt från de yngre läkarnas förening, vars uttalande i ärendet vice ordföranden här citerade. Jag tillhör ju själv en kår, som ibland har haft anledning att vara ganska kritiskt inställd gentemot den lokala myndigheten i fråga om dess objektivitet, när det har gällt att tillsätta befattningar inom denna kår. Det har kanske brustit i vissa fall inom den lokala ledningen i detta avseende, och jag förstår, att även den kår det nu gäller är rädd för att det skall brista i objektivitet och att det också skall uppstå svårigheter beträffande tillämpandet av enhetliga grunder vid tillsättningarna. Jag har emellertid därför icke blivit övertygad om att det nu är vare sig nödvändigt eller lämpligt att vidtaga någon ändring i Kungl. Maj:ts förslag. Tvärtom tror jag, att det efter denna förhandskritik kommer att vara av värde att bibehålla bestämmelsen om förordnandet av en lokal myndighet för tillsättningarna. Jag tror, att man skulle kunna säga, att detta måste verka demokratiskt fostrande. Vad vi böra vara ense om är, att objektivitet skall tillämpas över hela linjen, när det gäller tillsättning av befattningar. Med tanke på den uppmärksamhet, som nu har riktats på detta spørsmål, hyser jag ingen som helst tvekan om att de lokala myndigheterna komma att tillgodose denna demokratiska grundsats om att de bestämmande överallt i förvaltningens olika grenar skola lägga sig vinn om att iakttaga fullkomlig objektivitet.

Beträffande enhetligheten ligger det ju i första hand så till att man kan räkna med ett enhetligt bedömande, när det gäller de olika sjukvårdsanstalterna inom länsområdet, och den praktiska tillämpningen torde väl undan för undan resultera i ett bedömande efter enhetliga grunder i allt flera länsområden, med bibehållande av möjligheten att, då så kan befinnas nödvändigt, tillgodose något visst specialintresse vid tillsättningen av dylika tjänster, varom här erinrats av vissa talare.

I fråga om gränsdragningen mellan sysslomannens och styresmannens befogenheter ha reservanternas hänvisat till de sakkunnigas förslag till sjukhusstadga, och herr Johan Bernhard Johansson har ytterligare hänvisat därtill. Han gjorde gällande, att den utformning av ifrågavarande bestämmelse, som de sakkunniga föreslagit inte på något sätt kan leda till sådana konflikter, som man befarar skola uppstå på grund av svårigheten att draga en gräns mellan dessa båda befattningshavares befogenheter. Nu föreligger Kungl. Maj:ts förslag till sjukhusstadga i korrektur. Den enda skillnaden mellan Kungl. Maj:ts förslag och de sakkunnigas i detta avseende är, att sysslomannens befogenheter enligt de sakkunniga skola utövas »under direktionens förmanskap och inseende», medan det i korrekturet till Kungl. Maj:ts förslag heter, att de skola utövas »under direktionens förmanskap och styresmannens inseende».

Efter att ha hört den debatt, som förts i utskottet om detta spørsmål, och även den, som förts här i kammararen i dag, har jag kommit till den uppfattningen, att de olika ståndpunkter, som här ha intagits, äro i ganska hög grad motiverade av de erfarenheter man har gjort av den eller den personens lämplighet i det och det avsendet. Man har i ett fall gjort den erfarenheten, att styresmannen på grund av sitt intresse för sitt speciella område inte särskilt

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

ägnat sig åt de ekonomiska förvaltningsfrågorna och därför kanske ibland med sin chefsmyndighet ingripit i ekonomiska frågor på ett icke så lyckligt sätt. Men å andra sidan ha andra med praktiska erfarenheter på detta förvaltningsområde funnit, att i det och det fallet har sysslomannen inte varit den, som haft de bästa personliga kvalifikationerna för uppdraget. Sedan har man dragit sina slutsatser med utgångspunkt från sina erfarenheter av vissa personförhållanden.

Kungl. Maj:t och utskottet ha anslutit sig till den ståndpunkten, att det bör vara *en* chef. Jag erinrar om det gamla visdomsordet i Fritiofs saga: »*En* skall styra med kraft och vett: skum natt har många ögon, men dagen ett.» Det har, skulle jag tro, i allmänhet sitt stora värde, att det finns *en* chefspost inom detta förvaltningsområde, men hittills har det ju i praktiken ordnats så — jag har fått den uppfattningen utan att ha någon direkt erfarenhet av dessa förhållanden — att det skett en lämplig uppdelning av handläggandet av de båda grupperna av ärenden på detta område, så att, i den mån en gränsdragning är möjlig, den ena gruppen i första hand påvilat styresmannen och den andra gruppen — de ekonomiska förvaltningsangelägenheterna — sysslomannen. Tanken är den, att det skall fortgå på precis samma sätt i framtiden och att sysslomannen skall kunna av direktionen beordras att efter särskild överenskommelse självständigt handlägga en hel del ekonomiska frågor. Herr Källman har i korthet refererat innehållet i 8 § i förslag till sjukhusstadga, som vi haft tillgång till i korrektur inom utskottet, och jag skall anknyta därtill. Det heter där ifråga om sysslomannens ställning, att direktionen äger bestämma, »att styresmannen skall, innan han vidtager åtgärd, som är av beskaffenhet att medföra utgift och icke är av direktionen anbefalld eller av oväsentlig betydelse, rådföra sig med sysslomannen och en eller två av direktionen utsedda ledamöter av densamma; att styresmannen skall gemensamt med sysslomannen och sålunda utsedda ledamöter förbereda behandlingen inom direktionen av ärenden, som icke beredas av ordföranden; samt» — vilket enligt min mening är det viktigaste i detta fall — »att på styresmannen ankommande föredragning inför direktionen skall, i den mån styresmannen, sysslomannen och nämnda ledamöter överenskomma därom, verkställas av någon av dessa ledamöter eller av sysslomannen».

Direktionen kan således, efter vad jag förstår, i särskilda fall komma överens med vederbörande, att de och de ärendena skola handläggas förhållandevis självständigt av sysslomannen. Denna praktiska ordning, som herr Källman anser böra fastställas i lagen på ett annat sätt än hittills, kan på intet sätt stäckas genom de bestämmelser, som här äro föreslagna av Kungl. Maj:t och som utskottet förordat. Jag tror, att det föreliggande lagförslaget och de tillämpningsbestämmelser, som därtill skola utfärdas, även i detta avseende komma att medföra den lämpligaste anordningen inom detta förvaltningsområde i linje med utvecklingen och att lagen således också på bästa sätt kommer att gagna de samhällsintressen, som det här är fråga om.

Jag hemställer, herr talman, om bifall i första hand till utskottets utlåtande under punkt A 1) och ansluter mig till utskottets utlåtande under punkt A 2) utom i den lilla detalj, som jag här berört.

Herr **Källman** erhöll nu ordet för kort genmäle och yttrade: Herr talman! Då man av herr Normans yttrande möjligen kunde få den uppfattningen, att ett utarbetat förslag till ny sjukhusstadga förelagts utskottet, vill jag framhålla, att så icke är fallet. Vi ha visserligen fått ett utkast till sjukhusstadga oss företett. Jag har emellertid frågat medicinalstyrelsens juridiska expert, föredragande i utskottet, huruvida detta utkast skulle anses vara ett förslag

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

till ny sjukhusstadga, underställt utskottet eller riksdagen. Den frågan har han besvarat nekande.

Jag vill emellertid i detta sammanhang uttala den förhoppningen, att, eftersom ikraftträdandet uppskjutes ett år, förslag till ny sjukhusstadga måtte föreläggas nästa års riksdag i likhet med vad som skedde år 1928 i anslutning till då antagen sjukhuslag.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Jag skall endast i största korthet beröra de tre frågor, som egentligen varit föremål för meningsutbyte här.

Först och främst vill jag säga några ord i frågan om sysslomannens ställning. Därvidlag har utskottet haft samma uppfattning som statsrådet, som anser, att det åtminstone formellt bör finnas en fullt enhetlig ledning inom sjukhusen. Det är av betydelse även för personalen, att chefskapet ligger i en hand, så att man icke får två herrar över sig. Utskottet vill emellertid, att sysslomannen skall få så självständig ställning som möjligt och att man skall tillgodogöra sig den kompetens, som många synnerligen väl kvalificerade sysslomän äga, men utskottet anser, att det ännu icke finns så stor tillgång på sådana högt kvalificerade personer, att man kan vara alldeles säker på att sysslomännen alltid skulle komma att motsvara de förväntningar, som t. ex. reservanterna ställa på dem. Utskottet har särskilt fäst sig vid statsrådets uttalande, att direktionen skall kunna utse en eller två ledamöter, med vilka, jämte sysslomannen, styresmannen skall samarbeta i viktiga frågor. Utskottet har funnit, att sysslomannen redan enligt nuvarande sjukhusstadga är mycket självständig och att det kan förväntas, att den nya sjukhusstadgan skall ge honom allra minst lika stor befogenhet. Vidare vill jag påpeka — det underströks också av statsrådet — att det är omöjligt att uppdelade de vid ett lasarett förekommande ärendena i ekonomiska, vilka skulle handhavas av sysslomannen, och medicinska, för vilka styresmannen skulle svara. Det finns väl knappast någon fråga vid ett lasarett, som icke är av betydelse också ur sjukvårdssynpunkt. Statsrådet talade om husmoderns befogenheter. Husmoderns åligganden kunna hänföras till båda kategorierna. Hushållet gäller ju dels den vanliga maten och dels dietmaten. Jag vill särskilt påpeka, att anskaffandet av instrumenter är en ekonomisk fråga, men det är naturligtvis också en sjukvårdsfråga av allra största betydelse.

Herr J. B. Johansson undrade, om styresmännen verkligen hade möjlighet att syssla med de ekonomiska tingen. På det vill jag svara, att det naturligtvis är olika på olika platser. På ett lasarett kanske sysslomannen inte är den högt kvalificerade kraft i fråga om den ekonomiska förvaltningen, som han borde vara, och där får då styresmannen-läkaren gripa in. På ett annat ställe intresserar sig kanske styresmannen föga för dylika ting, utan de skötas helt och hållet av sysslomannen. Nu föreslås emellertid, att varje lasarettsläkare skall vara skyldig att åtaga sig styresmansskapet. Således kan man få den lämpligaste. På det lasarett, i vars direktion jag nu under snart 30 år varit ordförande, finnas sju lasarettsläkare, och det har befunnits, att de styresmän, som vi haft, varit icke blott sällsynt duktiga läkare utan även sällsynt duktiga i ekonomiska och administrativa ting. Den syssloman vi ha är en alldeles utmärkt kraft, och det råder det bästa samarbete mellan honom och styresmannen. Där förekommer icke någon som helst dissonans. Det är för övrigt klart, att om det uppstår något slags dissonans, får direktionen träda emellan och ordna upp förhållandena.

Sedan vill jag endast säga ett par ord om den fråga, som herr Heüman framfört motionsvis och beträffande vilken herr Norman i denna kammare

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

och herr Hage i andra kammaren ha reserverat sig, nämligen frågan om rättighet för befattningshavare vid sjukhus att vara ledamot av sjukhusets direktion.

Herr Norman sade, att han i motsats till herr Heüman icke fäste sig vid den synpunkten, att det gällde att tillvarata sakkunskapen. Jag delar herr Normans uppfattning i det fallet, ty den sakkunskap, som finns på olika håll inom ett lasarett, får man taga till vara på andra vägar t. ex. därigenom att var och en begagnar sin rättighet att anmäla olika önskemål etc. Det viktigaste för herr Norman var — och det underströks även av herr Heüman — att han ansåg det vara orättfärdigt, att några människor skulle vara diskvalificerade för ett visst uppdrag. Men herr Norman anförde ju själv ett citat, som i allra högsta grad talade för nu gällande ordning. Han erinrade om att en person sagt: »Rättigheten måste befattningshavarna ha, men man skall icke begagna denna rättighet.» Om man har denna uppfattning, kan jag icke förstå, varför man skulle finna det kränkande, att befattningshavarna uteslutas från medlemskap av direktionen. Detta förbud gäller ju icke endast de enklaste befattningshavarna, utan det gäller samtliga, även dem, som ha akademisk utbildning. Det är en bestämmelse, som man på grund av de särskilda förhållandena vid ett lasarett har måst tillgripa för att undvika det komplicerade läge, som uppstod för åtskilliga år sedan, innan denna bestämmelse infördes. Och utskottet har med undantag av två ledamöter funnit det lämpligt, att bestämmelsen bibehålles. Denna fråga är ju också, såsom herr Norman framhöll, endast en detalj, som egentligen icke sammanhänger med detta ämne. Den få tagas upp i ett större sammanhang, när man skall utreda hela problemet, om det överhuvud taget skall få förekomma sådana fall, då somliga medborgare äro diskvalificerade för vissa uppdrag.

Sedan skall jag, herr talman, be att med några ord få återkomma till frågan om underläkarna, då man här i debatten upprepat ungefär samma påståenden, som jag vände mig mot i mitt första anförande. Man har bland annat undrat, om vi reservanter äro rädda för att man med de nya bestämmelserna skulle få icke kvalificerade underläkare. På den frågan måste jag med hänsyn till vår goda läkarestam svara nej; men jag har sagt skälen, varför ingen anledning finnes att icke bibehålla den ordning, som redan nu finns. Jag ber dessutom kammarens ledamöter beakta, att när de sakkunniga förordade att underläkarna skulle tillsättas av sjukvårdsberedningen och icke av medicinalstyrelsen, var huvudskälet därtill att man därigenom ville tillmötesgå de önskemål, som framkommit, om att från Kungl. Maj:t och de centrala ämbetsverken söka avlasta en del arbetsuppgifter. Det viktigaste skälet för de sakkunniga var alltså, att de på detta sätt ville befria medicinalstyrelsen från detta bestyr med tillsättandet av underläkarna.

Herr Oscar Gottfrid Karlsson påpekade, att det inte är många gånger, som det anföres klagomål eller blir någon ändring i fråga om tillsättandet av en underläkarbefattning. Såsom jag framhöll redan i mitt förra anförande beror detta mycket på det samråd, som kan äga rum mellan vederbörande sjukhusdirektion och lasarettsläkare, å ena sidan, medicinalstyrelsens lasarettbyrå, å andra sidan, varigenom man redan från början utjämnar svårigheterna. Det som härvidlag är det allra viktigaste är emellertid, att man måste taga hänsyn till de yngre lasarettsläkarna, som betrakta det såsom ett *rättskrav*, att tillsättandet av underläkarbefattningarna omhänderhas av en myndighet, som kan göra ett fullt objektivt bedömande av de olika sökandes meriter efter för hela landet enhetliga principer. Det har sagts här, att genom den nya ordningen kommer man att först få till stånd jämna linjer inom ett lasarettssområde och sedan kommer denna enhetlighet att sprida sig över samtliga tjuogo-

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

fyra lasarettssområden i landet. Jag tror för min del, att det kommer att bli ganska svårt att på detta sätt få till stånd den önskade enheten. Det vore i varje fall bäst om medicinalstyrelsen även i fortsättningen kunde få handhava tillsättningarna, ty då kunde man lita på att man skulle få fram en fullständig enhetlighet över hela landet. Den sällan använda besvärsvägen vilja vederbörande icke tillgripa, därför att man ogärna vill utnyttja den mot kamrater och kolleger. Man resonerar som så, att om ett halvår blir det min tur, så att det gör icke så mycket, att jag icke kom i fråga denna gång, utan jag får väl avstå från ett halvårs sjukhustjänst och vänta.

Utskottets ärade ordförande trodde visserligen, att den förhandskritik, som riktats mot överflyttandet av dessa ärenden från medicinalstyrelsen till sjukvårdsberedningen, skulle komma att medföra, att vederbörande skulle taga sig i akt, för att icke på något sätt visa, att farhågorna voro befogade. Ja, det må ju så vara, men nog har man väl ändå i alla fall ganska svårt att tänka sig, att man på det sättet skulle kunna få till stånd denna enhetlighet för alla lasarettssområden över hela landet lika lätt som när man nu har medicinalstyrelsen som central och objektiv instans för tillsättningarna.

Med anledning av vad som här sagts om att klagomålen mot medicinalstyrelsens tillsättningar varit så få, vill jag för övrigt liksom herr Oscar Gottfrid Karlsson, som nämnde, att han hade varit med om många tillsättningar, säga, att även jag har en viss erfarenhet på detta område, då jag för min del varit med om ett sextio- å sjuttiofå tillsättningar. I de flesta fall har det gått så till, att vi samrätt med medicinalstyrelsen och till och med vid personliga besök fått se alla listor över de olika sökandes meriter, vilket man väl ändock måste säga vara det mest noggranna tillvägagångssätt, som man kan tänka sig. Det kan mycket väl bli ett dylikt noggrant bedömande även med den nu föreslagna anordningen, men de tre herrar, som kanske på cirkulation få läsa papperen, komma kanske icke att ha samma intresse för saken, som nu finns hos den lasarettsdirektion, som skall avgiva sitt förord för tillsättningen.

Jag vidhåller därför, herr talman, mitt föregående yrkande.

Herr Undén: Herr talman! I fråga om sättet för utseende av underläkare vill jag endast i all korthet meddela min anslutning till den reservation, som är avgiven av herr Björkman, fröken Hesselgren m. fl.

Jag är visserligen fullt villig att medgiva, att utskottets ändringsförslag innehåller mycket beaktansvärda garantier för att dessa befordringsfrågor även i framtiden skola handläggas med all möjlig objektivitet, men trots dessa garantier, som särskilt förstärkts genom att departementschefen upptagit besvärsmålen, som inte fanns i sakkunnigförslaget, finns det i alla fall vissa risker för att, såsom här i debatten utvecklats, lokala synpunkter skola göra sig gällande mer än vad som är önskvärt. Systemet kommer att fungera väl, om den tänkta sakkunnigberedningen kommer att under hand hålla sig i kontakt med medicinalstyrelsen för att få reda på dess uppfattning i mera tveksamma fall. Då det emellertid knappast har anförts några positiva skäl för en ändring i det nuvarande systemet, anser jag för min del, att det är riktigare att bibehålla status quo och att alltså fortfarande låta medicinalstyrelsen vara den instans, som tillsätter underläkarna.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till reservanternas förslag i fråga om 16 § sjukhuslagen och därmed sammanhängande uttalande i motiveringen.

I detta anförande instämde herrar *Wagnsson, Pauli och Sandegård.*

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

Herr Brandt: Herr talman! Efter herr Undéns anförande skulle det onekligen bli en västgötaklimax, om jag skulle anföra samma synpunkter som han. Jag är därför närmast benägen att inskränka mig till att instämma i vad han sade.

Därutöver vill jag emellertid erinra om att i denna långa debatt har sakkunskapen faktiskt varit jämnt fördelad på de olika ståndpunkterna. Såvitt jag har tillräcklig personkännedom, ha alla talarna här i debatten varit gamla landstingsmän och gamla erfarna ledamöter av sjukhusdirektioner. Var och en, som har någon kännedom om arbetet inom sjukhusdirektionerna, måste väl medgiva, att den erfarenhet, som vederbörande ledamöter kunna samla där, ovillkorligen måste bli olikartad. Jag tror för min del, att frågan om tillsättningen av underläkarna och förhållandet mellan sysslomannen och styresmannen egentligen är ett mera teoretiskt än praktiskt spörsmål. Man kan ju i varje fall inte veta, hur de nya bestämmelserna komma att fungera i praktiken.

Det, som egentligen föranledde mig att begära ordet, var emellertid vad herr J. B. Johansson här sade om att det dock är medicinalstyrelsen, som tillsätter denna sakkunnig-nämnd, vars förslag sedermera skola upptagas av sjukhusberedningen, som förordnar underläkarna. Men, såsom herr Undén framhöll — det vill säga han använde inte de orden, men det var i alla fall innebörden av hans yttrande — i tvivelaktiga fall bör man väl ändå inte handla. Om en nu gällande anordning uppenbarligen inte har medfört några olägenheter, saknar man väl anledning att införa ett nytt system. Vad vill man egentligen vinna genom den nu föreslagna förändringen? Hittills har medicinalstyrelsen haft avgörandet i sin hand och realiter alltid följt direktionerna. Nu vill man, att medicinalstyrelsen skall tillsätta denna sakkunnig-nämnd, som skall bestå av läkare. Jag kunde möjligen förstå kravet på en ny ordning, om man ville bereda större utrymme åt lekmanneelementet, men då denna sakkunnig-nämnd skall bestå av läkare, och därtill av läkare, som faktiskt kunna bedöma situationen sämre än medicinalstyrelsen, måste jag verkligen fråga mig vad man vill vinna med förslaget. Man kan onekligen komma att förlora något genom den föreslagna anordningen, nämligen däri-genom, att de småskurna lokala synpunkterna kunna bli avgörande vid tillsättningarna. På denna punkt kan jag inte förstå annat, än att herr Björkman har rätten på sin sida, och jag ber därför att få instämma i hans reservation.

Rörande förhållandet mellan styresmannen-läkaren och sysslomannen är det ju ett gammalt önskemål att om möjligt stärka sysslomannens ställning. Det må vara sant, att det bör vara *en* härskare på ett lasarett, men då kan man sannerligen ifrågasätta, om inte den verkliga styresmannen snarare bör vara lekman än läkare. Dithän ha emellertid de sakkunniga inte önskat sträcka sig. Det må vara, såsom socialministern har antytt, att gränsdragningen mellan läkarens-styresmannens och sysslomannens kompetensområden är mycket svår och vansklig. Jag tror emellertid, såsom jag nyss nämnde, att det bland lasarettförvaltningarna ute i landet finns en allmän känsla, att sysslomannens ställning bör stärkas, och då de sakkunniga nu ha stannat för detta, synes det mig, att utskottet i varje fall borde ha tagit hänsyn till deras ståndpunkt. Sedan må det — vilket väl alla äro ense om — bero hur mycket det vill på de rent personliga förhållandena. Därför är också, som sagt, denna fråga mera ett teoretiskt än ett praktiskt spörsmål, eftersom det personliga ju är det högsta i historien. Då man emellertid nu måste taga upp denna fråga till avgörande, synes det av behovet påkallat, att man ifrån håll, som inte är representerat i utskottet, får tillfälle att betona önskvärd-

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

heten och enligt min uppfattning *nödvändigheten* av att sysslomannen på de stora lasaretten tilldelas en ställning, som är starkare, än om man säger, att han skall arbeta under styresmannens överinseende.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till herr Källmans reservation.

Herr Heüman: Herr talman! Jag begärde ordet närmast för att deklarerera, att jag inte ansluter mig till den uppfattning, som herr Norman utvecklade, när det för honom gällde att motivera sin reservation.

Herr Norman sade, att en befattningshavare vid ett sjukhus skall kunna väljas till ledamot av sjukhusets direktion, men att han icke *bör* väljas. Jag har för min del den uppfattningen, att en befattningshavare både skall kunna väljas och *bör* väljas, under förutsättning att det är en man, som verkligen har tillräckliga kvalifikationer och är känd för att kunna fylla sin uppgift på ett förnuftigt sätt. Jag är inte så säker på att herr Norman skulle deklarerera samma uppfattning, om det hade gällt folkskollärarkåren, i fråga om vilken staten i detta avseende har gått en nästan motsatt väg. Det är ju föreskrivet, att en lärare skall sitta med i vederbörande skolstyrelse, visserligen inte med rösträtt, men han skall i alla fall sitta där såsom sakkunnig och i vissa fall såsom rådgivare. Man anser tydligen, att det är så viktigt, att man har tillgång till sakkunskap inom skolstyrelserna, att man direkt föreskrivit, att en representant för lärarkåren skall sitta med i dem. I fråga om sjukhusdirektionerna tycks man emellertid anse, att det inte är av någon betydelse alls, om det i dem sitter en sakkunnig man eller inte. Det är en differens mellan dessa båda fall, som jag tycker är ganska egendomlig. Min uppfattning är, att det skall stå öppet för varje samhällsmedborgare att kunna inväljas i de styrelser, under vars förvaltning han arbetar, och sedan ankommer det på de myndigheter, som skola välja ledamöterna i respektive styrelse, att undersöka, om kandidaterna äro lämpliga eller inte. Äro de lämpliga, böra de väljas in i styrelsen, och äro de det icke, böra de få stanna utanför.

När man stiftar en sådan diskvalificeringslag, som denna bestämmelse innebär, bör man ha verklig grund för att man fastställer en sådan. Det har emellertid inte från någon sida framhållits något bärande skäl, varför denna bestämmelse fortfarande skulle stå kvar, lika litet som utskottet gjorde detta i fjol. Man bör kunna säga ifrån, att det medför den och den faran, om denna bestämmelse inte finns, och att det visat sig, att denna fara är så stor, att det är fog för att bestämmelsen bör vara kvar. Medför det emellertid ingen fara, om bestämmelsen borttages, skall den också bort. Det är ju, som jag nyss påpekade, endast på detta enda område, som en befattningshavare på detta sätt diskvalificeras för ett uppdrag, och detta anser jag är en orättfärdighet. Skall det vara någon mening med detta, bör man väl vara konsekvent och införa samma förbud på alla områden, när det gäller befattningshavare och deras ställning till de företag, inom vilka de ha sin verksamhet. Men så länge man inte varit så pass konsekvent, anser jag för min del, att det är en orättfärdighet, att denna bestämmelse finns kvar i sjukhuslagen. Därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av herr Norman och herr Hage avgivna reservationen.

Herr Larsson, Sven: Herr talman! Utan närmare motivering ber jag att få yrka bifall till två av de reservationer, som fogats till detta utskottsutlåtande. Jag gör detta med stöd av en rätt mångårig erfarenhet som medlem av en lasarettsdirektion. Jag är för min del övertygad om att det vore rättvist, om kammaren i fråga om underläkarnas tillsättning ville följa herr Björkmans

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

m. fl. reservation och i fråga om sysslomännens ställning herr Källmans m. fl. reservation.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till herr Björkmans och herr Källmans reservationer.

Herr Källman: Herr talman! Det är självklart, att när universitetskanslern framträder i en fråga av den art, som nu föreligger, och gör ett yrkande, skall det tilldraga sig stor uppmärksamhet. Jag vill emellertid bringa i erinran, vad som förekom vid svenska landstingsförbundets möte i november förra året. Då påvisades det nämligen, att medicinalstyrelsen vid tillsättande av underläkare frångått sjukhusdirektionernas förord i 6 fall av 873 under loppet av fem år. Således hade — och det ha vi ju blivit vana vid — medicinalstyrelsen praktiskt taget i samtliga fall följt de avgivna förorden. Det skulle alltså bli i regel samma resultat, om sjukvårdsberedningen nu får rätt att tillsätta underläkare, ty medicinalstyrelsen gör ju ändå praktiskt taget inga ändringar i direktionernas förslag.

Till detta kommer emellertid, att de sakkunniga ha velat underlätta medicinalstyrelsens arbete genom att befria styrelsen ifrån en arbetsuppgift, som nu åligger den, men vilken saknar reell innebörd.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Jag vill nu endast ytterligare påpeka, att svenska landstingsförbundets styrelse, dock framhållit, att den icke ansett det vara något *vitalt* landstingsintresse, att ifrågavarande befogenhet i avseende på tillsättande av underläkare tillägges det centrala landstingsorganet.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, godkändes det under behandling varande lagförslaget.

Herr talmannen yttrade därpå, att till de yrkanden, som under överläggningen framstälts beträffande utskottets motivering, ämnade han återkomma efteråt, sedan alla lagförslagen blivit genomgångna.

Utskottets förslag till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus.

1—9 §§.

Godkändes.

10 § 1 mom.

Godkändes.

10 § 2 mom.

Herr Norman: Herr talman! Jag ber att få yrka, att sista punkten: »Befattningshavare vid sjukhus må ej vara ledamot av sjukhusets direktion eller suppleant för ledamot», måtte utgå.

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på godkännande av det nu föredragna momentet samt vidare därpå att nämnda moment skulle god-

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

kännas med den ändring, att sista stycket utginge; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på momentets godkännande enligt utskottets förslag, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Heüman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som godkänner 10 § 2 mom. i det av sammansatta konstitutions- och andra lagutskottet i utlåtande nr 3 framställda förslaget till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda moment med den ändring, att sista stycket utgår.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

10 § 3—7 mom. samt 11—15 §§.

Godkändes.

16 §.

Herr *Björkman, Gustaf Adolf*: Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till den reservation, som jag jämte andra ledamöter avgivit i avseende på denna paragrafs andra stycke.

Herr *Norman*: Herr talman! Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen enligt de därunder förekomna yrkandena propositioner, först på godkännande av den nu förevarande paragrafen samt vidare därpå att nämnda paragraf skulle godkännas med den ändring, som förordats i den av herr *Björkman* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på godkännande av utskottets förslag till paragrafens lydelse, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Björkman, Gustaf Adolf*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som godkänner 16 § i det av sammansatta konstitutions- och andra lagutskottet i utlåtande nr 3 framställda förslaget till lag om vissa av landsting eller kommun drivna sjukhus, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes nämnda paragraf med den ändring, som förordats i den av herr *Björkman* m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen.

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Björkman, Gustaf Adolf*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 83;

Nej — 48.

Därjämte hade 1 ledamot tillkännagivit, att han avstode från att rösta.

Återstående delar av ifrågavarande lagförslag.

Godkändes.

De övriga av utskottet framställda lagförslagen.

Godkändes.

Herr talmannen yttrade, att i fråga om utskottets motivering yrkanden föreläge angående tre olika delar därav samt att propositioner nu komme att framställas särskilt beträffande var och en av dessa delar av motiveringen.

Vad först anginge frågan om tillsättande av distriktstandläkare, fortsatte herr talmannen, hade yrkats dels, av herr *Björkman, Gustaf Adolf*, att det förslag skulle antagas, som innefattades i punkten B i den av honom m. fl. vid utlåtandet avgivna, med 2 betecknade reservationen, dels ock att nämnda yrkande skulle avslås.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på avslag å herr Gustaf Adolf Björkmans yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Vad härefter anginge utskottets motivering i fråga om styresmans och sysslomans inbördes befogenheter, anförde nu vidare herr talmannen, hade yrkats dels att utskottets uttalanden skulle godkännas i denna del, dels ock att kammaren skulle bifalla det yrkande, som innefattades i herr Källmans m. fl. vid utlåtandet anförda reservation.

Därefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa båda yrkanden och förklarade sig anse propositionen på godkännande av utskottets uttalanden i förevarande del vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Källman* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter givna varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som beträffande motiveringen i sammansatta konstitutions- och andra lagutskottets utlåtande nr 3 godkänner utskottets å sid. 23 i det tryckta utlåtandet gjorda uttalande i fråga om styresmans och sysslomans inbördes befogenheter, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles det yrkande, som innefattas i den av herr Källman m. fl. vid utlåtandet anförda reservationen.

Förslag till sjukhuslag m. m. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser.

Då herr talmannen fann tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, verkställdes härefter votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 63;

Nej — 67.

Därjämte hade 4 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Med avseende å motiveringen hade slutligen, yttrade herr talmannen, yrkats dels, av herr *Björkman, Gustaf Adolf*, att kammaren skulle beträffande frågan om utfärdande av instruktioner för lasarettsläkare, underläkare och husmoder godkänna det uttalande, som förordats i den av honom m. fl. därom anförda reservationen, dels ock att nämnda yrkande skulle avslås.

Sedermera gjordes propositioner enligt berörda yrkanden; och förklarades propositionen på avslag å herr Gustaf Adolf Björkmans yrkande vara med övertvägande ja besvarad.

Utskottets hemställan i punkten A.

Förklarades besvarad genom kammarens beslut med avseende å lagförslagen.

Punkten B.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten C.

Utskottets hemställan bifölls med den ändring, som föranleddes av kammarens beslut med avseende å utskottets motivering.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 e. m.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 44, i anledning av väckta *Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran.*

I detta utlåtande hade utskottet hemställt, att riksdagen i anledning av de likalydande motionerna I: 89 av herr *Velander* m. fl. samt II: 109 av herr *Lindmark* m. fl. måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning angående åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran samt framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen kunde föranleda.

Herr **Sten:** Herr talman! Kammaren brukar vara känslig för om vid ett ärendes behandling debatt öppnas eller tid överhuvud taget upptages av den, som inte är reservant, motionär eller åtminstone utskottsledamot. Jag står dock här och kan icke annat och kan endast åberopa, att jag, såsom många

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)
av kammarens ledamöter torde veta eller förstå, har ett särskilt ärende till kammaren i dessa frågor.

Min inställning till den föreliggande motionen och utskottsutlåtandet är ganska paradoxal. Trots att jag är livligt intresserad för dessa frågor, finns det ingen inrikespolitisk fråga under denna riksdag, som i så hög grad har gjort mig bekymrad som just denna motion och detta utskottsutlåtande. Detta därför att man ju inte vet, huruvida vad som här föreslås kommer att bli en käpp i hjulet, eller om det kommer att främja lösningen av dessa frågor. Då ju kammarledamöternas inställning brukar vara ganska illvillig i fråga om de bevekelsegrunder, som kunna föranleda en ledamot att yttra sig kritiskt gentemot andras uppslag, ber jag att redan från början få deklarerat, att mina bekymmer icke på något sätt äro föranledda av motionärernas politiska hemvist. Jag har i olika sammanhang, när delproblem på detta område förelagts riksdagen, varit angelägen att deklarerat en djup och uppriktig samförståndsvilja, och jag är livligt medveten om att en positiv inställning från alla berörda parter sida är nödvändig vid dessa frågors behandling och lösning. Den, som i likhet med mig sysslat med Norrlandsfrågan under de gångna åren ända fram till dagens läge och trots sig ha lärt känna den, har emellertid inte kunnat tänka sig, att just det, som här föreslås, nu skulle vara det mest aktuella. Även motiveringen både i motionerna och i utskottsutlåtandet är sådan, att man inte riktigt har känt igen frågan. Då jag inte vill fälla några generella omdömen, som kunna verka orättvisa, nödgas jag påvisa några av luckorna i de föreliggande handlingarna, även om jag därigenom kommer att taga kammarens tid i anspråk längre än vad jag annars skulle ha behövt. Jag skall dock inte ingå på någon längre historik, även om det vore intressant och enligt min mening också nödvändigt för att man skulle kunna få ett riktigt grepp om dessa frågor.

Endast i allra största korthet vill jag erinra därom, såsom också utskottet har gjort, att den första Norrlandsfrågan ju var den, som aktualiserades genom opinionsbildning och framställningar till statsmakterna under 1890-talet och som sedan under det första årtiondet av detta sekel blev föremål för omfattande utredningar och åtgärder från statsmakternas sida. Den andra Norrlandsfrågan var den, som togs upp under det andra årtiondet av 1900-talet, nämligen skogsarbetarnas levnads- och bostadsförhållanden, en fråga, som jag i detta sammanhang inte har anledning att ingå närmare på. Som den tredje Norrlandsfrågan har jag alltid på goda grunder betraktat arbetslöshets- och utkomstproblemet för skogsbygdernas folk. Jag tänker då inte bara på skogsarbetarna i inskränkt mening, utan på alla de olika kategorier, som ingå i skogsbygdernas befolkning. Den frågan aktualiserades mot slutet av 1920-talet. Jag skulle även på denna punkt kunna anföra ett motiv för att jag tagit mig friheten att yttra mig i denna fråga. Det finns nämligen ett gammalt talesätt, som säger, att »därom kan jag ge besked, ty jag var med». Detta Norrlandsproblem som det tätt och ter sig för mig utkristalliserades nämligen såsom en biprodukt till organisationsarbetet och den fackliga verksamheten bland skogsarbetarna. Frågan framfördes till regeringen 1928 och bragtes även på tal vid arbetsfredskonferensen, som hölls i detta hus, efter vad jag vill minnas i slutet av samma år. 1931 ställde sig bland annat landsorganisationen bakom en framställning till statsmakterna i denna fråga, och 1932 togs den upp i den stora socialdemokratiska krismotionen, alltså före den nya krispolitikens genombrott. Detta ledde till att riksdagen nämnda år skrev till Kungl. Maj:t och hemställde om en utredning om skogsbygdernas utkomstproblem. Nu hade alltså uppmärksamheten blivit fäst vid att skogsarbetarnas och skogsfolkets ekonomiska och sociala läge var en av våra största

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)

inrikespolitiska frågor. Problemet bestod bl. a. i korthet däri att skogsarbetarna, som när det gäller Norrland och Dalarna brukar beräknas uppgå till omkring 150,000 personer, äro säsongarbetare, som icke erhålla någon kompensation i form av högre lön för yrkets säsongkaraktär. Problemet var alltså både ett löneproblem och ett sysselsättningsproblem. Jag har velat erinra om detta, därför att i de föreliggande handlingarna saknas varje erinran till och med om riksdagens egna beslut och åtgöranden i detta avseende.

När denna riksdagsskrivelse inkom, övertog den dåvarande regeringen, den hamrinska, såvitt jag vet, tillsättandet av en ny norrlandskommitté. Resultatet av övertagandena blev emellertid, att man gick samma väg som år 1912, när det gällde de då aktuella skogsarbetarproblemen. Man gav socialstyrelsen uppdraget att verkställa en grundlig inventering av läget och möjligheterna på detta område. Beträffande hur utredningen skulle läggas var man dock i tillfälle att få sakkunniga råd och anvisningar även från andra håll. En omfattande undersökning har sedan verkställts av socialstyrelsen. Den bygger på förefintligt material, material som sålunda föreligger av andra orsaker, exempelvis hjälpansökningar hos arbetslöshetsorganen och inkomstdeklarationer i samband med det stora antal olycksfall i arbetet, som varje år inträffar i våra skogar. Specialundersökningar i orterna ha även gjorts. Resultatet av undersökningen har sedan framlagts under de senaste åren i två olika omgångar i stora volymer.

Meningen var ju, att denna undersökning skulle, som jag tror att orden lödo, läggas till grund för snabba och effektiva ingripanden. Så har också skett på vissa områden, till och med i förskott, alltså utan att man avvaktat denna kartläggning av förhållandena. Sålunda sammankopplades skogsarbetarnas jordfråga med frågan om de mindre bemedlades överhuvud taget tillgång till jord. På sociala jordutredningens förslag instiftades år 1933 arbetarsmåbrukslånerörelsen. Den har behandlats med välvilja av regering och riksdag, och enighet om dess stora uppgift och betydelse har i stort sett varit rådande. Då en god början är gjord på detta område, så är det ju bara att fortsätta i den mån som tidsförhållanden och omständigheter medge detta.

Då jag har tänkt mig att en av orsakerna till att utskottsutlåtandet, med förlov sagt, är så bristfälligt, måste vara, att man rört sig utslutande med sådant, som kallats norrlandsfrågor, norrlandsutredningar och norrlandsåtgärder, och icke tagit med saker och ting, som ändock till 60 eller 90 procent beröra Norrland, skall jag be att i sammandrag få anföra några uppgifter, som jag i dag fått från egnahemsstyrelsen. Jag bad ganska tydligt jordbruksutskottet att inhämta dem för några veckor sedan, när man behandlade just denna fråga, men utskottet hade icke ägnat frågan någon uppmärksamhet i sitt utlåtande den gången — det gällde behandlingen av anslagen till arbetarsmåbruksrörelsen. Vi ha under åren 1933—1938 i de norrländska länen fått sammanlagt 5,361 arbetarsmåbrukslån; siffrorna för förra året äro icke klara. Det är alltså en god början. Behovet är omkring 30,000, enligt utredningar som tidigare omnämnts här i kammaren. Men vad som är av intresse i detta sammanhang, det är att hela antalet beviljade arbetarsmåbrukslån under samma år var 6,101. Det var alltså 87.87 procent, som kommo på de norrländska länen. Hade man tagit med Dalarna och delar av Värmland, som man brukar göra, hade ju procenttalet blivit ännu högre.

Genom egnahemsutredningen har nu arbetarsmåbruksrörelsen inmonterats i sitt sammanhang med frågan om skapande av bärkraftiga jordbruk och komplettering av ofullständiga jordbruk. På jorddelningslagstiftningens område syssla för närvarande fastighetsbildningssakkunniga med att inrikta fastighetsbildningen och jorddelningslagstiftningen efter de grundlinjer, som nu börja

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)
på att klarna när det gäller hur jordfördelningen skall se ut i vårt land och även våra nordliga landamären.

En ändamålsenlig organisation har ju också skapats i detta stycke i den nya egnehemsstyrelsen med dess ortsorgan för länen och för kommunerna. Där är alltså en hörnsten lagd på detta område även i organisatoriskt avseende.

Så ha vi skogsbruket och skogsindustrien. På detta område ha vi haft utredningar 1929, 1931, 1933, 1936 och 1939. Det kan ju ytligt sett se ut, som om detta varit planlöst och meningslöst, och naturligtvis kan man hysa den meningen, att det varit bättre om en enda fullständig utredning hade verkställts. Tittar man närmare på saken — fastän jag vet knappast om man här vågar upptaga tiden därmed — skall man dock finna, att det har sina förklaringsgrunder. 1929 års utredning tillkom på riksdagens framställning i anledning av motioner, bl. a. avlämnade av J. B. Johansson här i kammaren och av Per Edvin Sköld i andra kammaren och som tog sikte på en investering av betydande statsmedel på skogsvårdens område. 1931 års utredning var ju en följd av den mellannorrländska Gasabäcksrörelsen, som jag brukar kalla den, alltså de opinionsyttringar under arbetslöshetskrisen som kommo från kommuner, skogsvårdsstyrelser och andra håll, företrädesvis tror jag i Västernorrlands, Gävleborgs och Jämtlands län. De ledde, som sagt, till denna statliga åtgärd. 1933 års utredning gällde de problem, som då hade börjat bli aktuella inom den norrländska skogsindustrien. 1936 och 1939 års utredningar äro ju kända och i någon mån även redovisade i de föreliggande handlingarna.

Saken är efter dessa utredningar den, att full insikt råder om råvaruproblemet läge, om skogsvårdens betydelse för industriens framtida råvaruförsörjning, för det enskilda skogs- och jordbrukets ekonomi och för sysselsättningsfrågans lösning. Ett skogsvårdsprogram finnes, icke endast omfattande de 100 miljoner kronor, som de kompletterande åtgärderna i Norrland enligt skogsproduktionsutredningen skulle gå till, utan i runt tal bortåt 400 miljoner kronor. Det har en gång taxerats till omkring 60 miljoner dagsverken, av vilka minst två tredjedelar torde komma på de norrländska länen, i varje fall om man räknar med Dalarna. Här föreligger alltså både en grundläggande utredning om skogsproduktionen, omfattande upplysningsverksamhet, biträdesverksamhet och anslagsverksamhet, och en kompletterande utredning för de övre norrländska länens speciella problem.

Det viktigaste är emellertid att just på organisationsområdet, på vilket den föreliggande motionen ju rör sig, ett statligt centralorgan tillskapas för att dirigera detta skogsvårdsprogram och för att ge råd och ledning, när det gäller vår skogspolitik. Även härom föreligger en utredning på regeringens bord sedan början av förra året. Då man erinrar sig, att denna tillkom på ett bondeförbundsinitiativ och var begärd i gruppmotioner, avlämnade av bl. a. kammarens för ögonblicket fungerande talman, kan det inte annat än förefalla egendomligt, att jordbruksutskottet inte varit särskilt intresserat ens för utredningsarbete, som tillkommit på riksdagens eget initiativ, motioner som alltså tidigare passerat utskottet och vunnit dess sympati och dess tillstyrkan.

Beträffande skogsindustrien är också frågans läge ganska klart. Det gäller en anpassning av industrien efter skogstillgången och efter marknadsbehovet. I det förra avseendet voro redan 1933 års skogsindustrisakkunniga inne på råjongberäkningar, innebärande att industrien skulle förläggas och anpassas efter virkestillgången i de olika ådalarna. Ökad möjlighet att bedöma denna fråga föreligger i den mån den igångsatta nya riksskogstaxeringen fortskrider. Den företas som bekant just distriktsvis, så att man undan för undan kan bedöma denna fråga utan att behöva avvakta en slutförd ny riksskogstaxering. Av stor betydelse är givetvis i detta avseende också avverkningsstatistiken, be-

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)
räkningarna av de årliga virkesuttagen. I fråga om den sociala sidan av skogsindustriens anpassning ha vi ett grundläggande material i rationaliseringsutredningen.

På detta område äro vi alltså, i den mån tiderna bli normala, mogna för vissa planlösningar i stort, både för Norrland i dess helhet och lokalt, under samverkan av de berörda parterna och på basis av det föreliggande materialet. Som vi veta ha företagen inom våra skogsindustrier och de olika arbetargrupper, som därav äro berörda, kommit varandra så nära på arbetsmarknadsområdet, att man kan hysa mycket goda förhoppningar om att ett intimt samarbete skulle leda till goda resultat även när det gäller de interna industriproblemen.

Så ha vi slutligen näringslivets differentiering. På detta område är ju redovisningen i motionen och i utlåtandet något fylligare. Initiativ till en konsulterande verksamhet i fråga om hemslöjd, hantverk och småindustri togs redan i början av 1930-talet. Verksamheten är nu i gång. Det finns organ för den i de olika norrländska länen, och förefinnes det behov av ett centralorgan på detta område, ligger väl kommerskollegium närmast till att utgöra ett sådant.

Frågan om huru de statliga insatserna för det norrländska näringslivets förkovran lämpligast böra organiseras och inriktas, förefaller alltså ligga ganska klar. Men naturligtvis har även jag för min del klart för mig, att de behöva samordnas. Och det var som resultat av min anspråkslösa tankeverksamhet på detta område, som jag tog mig orådet före att väcka en motion vid denna riksdag, i samband med vissa grundlagsändringar, vilka betingas av en blivande departementalreform. Konkret uttryckt gick motionen ut på det finska systemet med biträdande departementschefer i arbetstyngda departement. Det har ju talats om ett norrlandsdepartement. Jag har inte fallit in i den tankegång, som ligger bakom detta uppslag. Men den finska anordningen skulle möjliggöra, att en särskild man i jordbruksdepartementet finge till speciell uppgift att företräda det nydaningsarbete, som egnahemsstyrelsen och en blivande statens skogsstyrelse syssla med. Jag har icke något att anmärka på det intresse, som de departementschefer, vilka jag haft tillfälle att följa, visat norrlandsfrågorna. Men jag utgår ifrån att det kräver sin man att företräda det stora jordbruket och att sköta de ärenden, som utom dessa rena nydaningsuppgifter föreligga inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde. Och en liknande anordning kunde också vid någon tid, när det vore aktuellt på det området, tillämpas inom handelsdepartementet i vad det gäller frågorna om det industriella näringslivets anpassning och utveckling, inbegripet då skogsindustri, småindustri, hantverk och dylikt, som står på det speciella norrlandsprogrammet.

Med det anförda har jag i någon mån velat dokumentera min uppfattning om motionen och om utskottsutlåtandet. Jag kan omöjligt finna, att de göra rättvisa vare sig åt de stora frågor, som här föreligga, eller åt deras hittillsvarande behandling och nuvarande läge. Denna punkt på dagens föredragningslista ter sig därför från mina utgångspunkter, även om jag försöker bedöma det hela välvilligt, som något slags »sällsamt mellanspel», som icke på något mera ingripande sätt bör påverka statsmakternas fortsatta åtgöranden på detta viktiga område. I anslutning till mina uttalanden i interpellationsdebatten vid urtima om redan pågående utredningar och till min motion med anledning av den starka nedskärningen av anslaget till arbetarsmåbruksrårelsen hoppas jag i stället att tidsförhållandena måtte medge, att vi snarast möjligt kunna fortsätta vidare på de vägar, som vi redan slagit in på i dessa frågor.

Beträffande syftet torde det i stort råda enighet mellan motionärerna, ut-

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)
skottet och mig. Jag hyser den uppfattningen, att det finns stora möjligheter att lösa det norrländska näringslivets problem i vår generations tid på ett sätt, som gör de föreliggande betingelserna rättvisa, som ger Norrlands folk, dess jordbrukare, skogsarbetare, industriarbetare och övriga befolkning en bättre utkomst, som är ägnat att stärka nationen och som därför är förtjänt av den allvarligaste uppmärksamhet och de största offer från statsmakternas sida. Vi voro på god väg, innan de onormala tiderna inträdde. Då vi nu förlora tid genom dessa onormala förhållanden, ha vi inte råd att förlora ytterligare tid genom ett onödigt dubbelarbete i fråga om utredningar, vilket man här kan befara. Vi måste hålla begreppen klara. Vi måste hålla reda på hur långt vi kommit, vad vi gjort och vad vi göra. Om kammaren beslutar i enlighet med utskottsförslaget, så återstår för mig endast att uttala den förhoppningen, att de fortsatta övervägandena icke måtte leda till sådana resultat, som desorganisera och försena arbetet på våra norrlandsfrågors lösning, utan att vad som överväges och göres måtte vara ägnat att om möjligt främja dessa frågor och deras lösning.

Herr Velander: Herr talman! Jag skall inte, i likhet med den föregående ärade talaren, försöka mig på något brett lagt anförande. Jag är icke talesman för utskottet, jag har närmast begärt ordet i egenskap av motionär; och det är min mening att söka komma fram till den punkt, där motionärernas och utskottets linjer icke sammanfalla.

De i det föreliggande utskottsutlåtandet redovisade motionerna taga ju sikte på tillsättandet av en kommission med uppgift att enligt i motionerna antydda riktlinjer förbereda eller stimulera till åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. Utgångspunkten för motionärerna är den uppfattningen, att det verkliga existerar ett komplex av invecklade spørsmål, som på ett avgörande sätt beröra Norrland och dess befolkning och som därför också i diskussionen vanligen pläga sammanfattas i det enda ordet »Norrlandsproblemet», att detta problem, eller rättare sagt olika sidor av det, visserligen varit föremål för ingående utredningar och överväganden, att dessa utredningar och överväganden dock i stort sett hitintills icke avsatt några mer gripbara resultat samt att det därför framstår såsom en trängande angelägenhet att, så långt möjligt, söka befordra effektiva åtgärder till lättande av den norrländska befolkningens hårda villkor och därigenom åvägabringa en utjämning av dessa i förhållande till vad som kan anses gälla i övriga landsdelar.

Dessa synpunkter jämte vetskapen om att det hitintills saknats en central och ledande kraft, ett organ för utredning och samordning av olika uppslag i syfte att främja det norrländska näringslivet i vidsträckt mening ha fört motionärerna fram till det kanske något djärva förslaget om tillsättande av en särskild kommission med uppgift att, såsom det heter i motionerna, uppgöra planer, meddela råd och anvisningar samt genom utredningar och förslag förbereda eller stimulera till åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran, i främsta rummet beträffande jordbruket och skogsskötseln, näringslivets differentiering samt utbyggandet av småindustrien och hantverket.

Detta är motionernas angivande i koncentrerad form av den avsedda kommissionens uppgift. Jag skall här icke inlåta mig på någon utveckling därav; jag kan hänvisa till motionerna.

Norrland är nu ingen liten del av Sverige. Utskottsutlåtandet upplyser oss om att dess areal utgör icke mindre än 58 procent av rikets hela ytvidd. Det är ju klart, att förhållandena inom detta vidsträckta område icke kunna vara

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)

i alla hänseenden likartade. Spörsmål av betydelse men dock endast av lokal räckvidd anmäla sig icke så sällan. Understundom framträda till och med motsättningar mellan de olika Norrlandslänen med social eller ekonomisk bakgrund. Motionärernas tankegång bygger dock på den uppfattningen, att det trots dessa skiljaktigheter och trots dessa motsatta intressen ges allmänna och för Norrland i dess helhet utomordentligt viktiga gemensamma problem, att det gäller att utreda och klarlägga vad som är väsentligt och gemensamt samt att taga i anslutning därtill påkallade initiativ.

Utskottet har nu inte ansett sig böra fullfölja motionärernas uppdrag om tillsättande av en särskild kommission för denna uppgift. Utskottet har i stället, utan att prestera ett enda ord till motivering därför, stannat för ett förordande av en utredning av dessa spörsmål i övlig ordning, alltså genom tillkallande av särskilda sakkunniga. Jag är för min del inte övertygad om att utskottet därvidlag stannat för den ur norrländsk synpunkt lämpligaste anordningen. Det är närmast min uppfattning, att motsatsen är förhållandet. I det läge, dit det rika, men ändock så fattiga Norrland med dess be-
trängda befolkning numera kommit, räcker det inte med en vanlig kommitté-utredning. Det fordras kraftigare tag än så. Det kan också hända att denna uppfattning kommer att på ett kännbart sätt understrykas av den situation, som föreligger, när det nu pågående storkriget en gång tar slut. Det kan nämligen då vara synnerligen ovisst, hur vi i fortsättningen skola kunna utnyttja exempelvis våra omfattande skogsindustrier, våra malmtillgångar, våra vattenfall och våra möjligheter i övrigt. Jag vill också ha sagt, och på den punkten kan jag instämma med herr Sten, att man nog får lov att se till, att icke den utredning genom särskilda sakkunniga, som utskottet förordar, blir en anledning till uppskov med åtgärder, som eljest äro mogna för kanske ett omedelbart genomförande.

Jag beklagar alltså allvarligt, att utskottet icke fullföljt motionärernas tanke beträffande den särskilda kommissionen. Det finns ingenting i utskottets motivering, som kan tolkas så, att utskottet ens gjort det minsta försök att förstå denna tanke. Det måste verkligen vara av intresse att från utskottets sida få erfara något om skälen till att den ifrågasatta kommissionen i utskottets utlåtande icke varit förtjänt av ett enda ord. Det är desto större anledning att någon uppgift i antytt hänseende lämnas, som de många remissyttranden, vilka präglats av en välvillig inställning till motionerna, samtliga, såvitt jag kunnat finna, förbehållslöst accepterat just den föreslagna kommissionen.

Nu är det emellertid möjligt, att Kungl. Maj:t, när Kungl. Maj:t går att fullfölja det beslut, som riksdagen i dag sannolikt kommer att fatta, söker tillgodose motionärernas önskemål i förevarande hänseende. Det är också möjligt, att den utredning, som utskottet förordar, kan komma motionärernas uppdrag att mogna i hela dess vidd. Det är i den förhoppningen, som jag för min del är beredd att acceptera den välvilja, som utskottet självt säkerligen anser sig ha slösat på motionärerna genom att sanktionera motionernas kläm med utslutande av den särskilda kommissionen såsom organ för bl. a. den avsedda utredningen.

Jag skall inte inlåta mig på någon ingående polemik med herr Sten — den kommer givetvis att skötas av utskottets talesmän. Det föreföll mig emellertid, som om det genomgående temat i hans anförande var, att beträffande Norrlandsproblemen egentligen gjorts allt, som kan och behöver göras. Alla utredningar äro klara. Det är bara att ta konsekvenserna av dem! Ja, det är möjligt, att någon kan resonera på det sättet. Jag tror dock, att en sådan uppfattning inte kan vinna någon som helst resonans åtminstone i de

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.) norrländska länen. Herr Sten säger sålunda exempelvis, att beträffande skogsbruket resp. skogsindustrierna är läget ganska klart. Men, vad har herr Sten sett för resultat av de utredningar, som i det hänseendet hitintills skett? Herr Sten har av de hundra miljonerna, som han i ett visst sammanhang talade om, i en proposition till innevarande års riksdag allenast skymtat en miljon kronor av de fem, som enligt utredningsmännen skulle falla på nästa budgetår. Det torde i stort sett vara allt, som skett i det hänseendet. Vidare antydde herr Sten att beträffande jordbruket var också saken klar. Vem är det mer än herr Sten, som är beredd att understryka den satsen? Kan man exempelvis säga, att det är klarlagt, vilken ställning det norrländska jordbruket skall få lov att intaga inom hela det svenska jordbrukets ram? Kan man säga, att den vidgade uppgift, som enligt många uppfattning Norrlands jordbruk kan och måste ha rätt att fullfölja, är allmänt erkänd, och att det också är klarlagt vilka medel och vägar, som därvid äro ägnade att begagnas och beträdas? Jag tror, att herr Sten är alldeles ensam om en sådan ståndpunkt. Detsamma gäller givetvis, när han talar om småindustri och hantverk och andra ting i Norrland. Jag upprepar det yttrande, som jag ifrån början fällde, att utredningar ha vi nog sett i olika sammanhang, men realiteter i dessa utredningars spår ha vi saknat. Och när herr Sten såsom utgångspunkt eller kanske rättare i centrum för sitt brett lagda anförande placerade den gamla Norrlandskommittén, ja, då syntes herr Sten vara ganska långt efter sin tid. Denna kommitté tillsattes nämligen så tidigt som under år 1901; och jag tänker mig, att de resultat, som den kom fram till, icke äro aktuella i det läge, i vilket vi nu befinna oss.

Jag har, herr talman, endast velat understryka vissa av motionärernas synpunkter, och detta föranleder ju icke till något annat yrkande i dagens läge än om bifall till utskottets hemställan.

I herr Velanders yttrande instämde herrar *Öman* och *Carlström*.

Herr Tjällgren: Herr talman! Då det föreliggande utskottsutlåtandet är enhälligt och de motioner det här närmast gäller på visst sätt äro tillstyrkta, hade jag knappast trott, att utlåtandet skulle behöva föranleda någon debatt vid behandlingen här i kammaren. Då emellertid motsatsen tyckes bli fallet, skall även jag be att få säga några ord.

Jag måste då först säga, att jag inte kan underlåta att tillkänna, att jag är något överraskad i anledning av herr Stens nyss hållna anförande. Sedan många år har jag haft förmånen att känna herr Sten — vi äro ju norrlänningar bägge två — och uppskattat hans inlägg i frågor, som berört Norrland. Men jag måste från denna plats säga ifrån, att jag inte kan dela hans mening i föreliggande fråga.

Herr Sten har ju redan delvis blivit bemött av herr Velander, och det är därför inte nödvändigt för mig att ingå på någon fullständig polemik mot hans anförande. Men då herr Sten kritiserade jordbruksutskottet, så måste jag be att på den punkten få säga ett par ord.

Det framgick av herr Stens yttrande, att det finns en hel del problem, som visserligen blivit föremål för utredningar och yttranden av olika kommittéer och sakkunniga under senaste åren men som dock i stort sett icke förts fram till en verklig lösning. Enligt min mening är detta ett skäl, som starkt talar för att man nu får till stånd just en sådan utredning, som utskottet har föreslagit, för att »samordna» de många spörsmål — jag begagnar herr Stens eget uttryck — som det här är fråga om.

Sedan yttrade herr Sten, att utskottet icke nämnt något om de utredningar m. m., som jag nyss berörde och som avse speciellt Norrlandsfrågor. Jag vill

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)

då be herr Sten att slå upp sidorna 2 och 3 i utskottets föreliggande utlåtande. Det är klart, att utskottet inte ansett sig där böra omnämna alla de utredningar, som herr Sten berörde. Det kan ju hända, att någon då skulle ansett, att utskottets utlåtande blivit alltför omfattande. När herr Sten säger, att utskottets utlåtande är bristfälligt och att man inte har ägnat nog stor uppmärksamhet åt den fråga, som föreligger, så vill jag dock nämna, att utskottets eget yttrande vad beträffar omfånget inte kan sägas vara så värst ringa. Det omfattar inte mindre än fyra sidor. Och vad innehållet beträffar, vågar jag säga, att vi också tro oss ha vidrört allt, som rimligtvis kan begäras. Det kan inte vara lämpligt att komma med en mängd statistik i ett utskottsutlåtande, och för övrigt framgår åtskilligt även av de remissyttranden, som återgivas i utskottsutlåtandet.

Jag torde icke behöva säga, att jag delar motionärernas uppfattning i fråga om det norrländska näringslivets förkovran och utsikter för den närmaste framtiden, enär jag ett par gånger tidigare från denna plats framfört i stort sett samma synpunkter som motionärerna nu gjort i förevarande spörsmål. På grund härav är jag synnerligen glad över, för att inte säga tacksam för, att motionerna blivit väckta. Att de i riksdagens båda kamrar framburits av infödda norrlänningar, bör ju för alla, som själva icke äro norrlänningar, utgöra en garanti för att vad i motionerna framhållits överensstämmer med verkliga förhållandet.

Då nu motionerna blivit, såsom jag förut nämnt, enhälligt tillstyrkta av vederbörande utskott, torde någon längre utläggning av motionernas innebörd inte vara erforderlig. Jag skall därför, herr talman, inskränka mig till att här påpeka endast några synpunkter beträffande de spörsmål, motionerna röra sig om.

Det torde måhända vara lämpligt att då först klargöra vad man menar med Norrland. Herr Velander var i sitt nyss hållna anförande också något inne på den saken. Olika meningar synas i det avseendet fortfarande göra sig gällande. En del hysa nämligen den uppfattningen, att Norrland utgöres av den del av Sverige, som ligger norr om Dalälven. Andra åter anse, att Norrland består av de fyra nordligaste länen, nämligen Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län. För min del är jag av den mening, att Norrland utgöres av de fyra nyssnämnda länen jämte de delar av Kopparbergs och Gävleborgs län, som vad beträffar klimatiska och andra förhållanden likna de län jag nyss omnämnde.

Jordbruksutskottet börjar sitt yttrande med följande ord: »Av såväl motionerna som de över desamma inhämtade yttrandena framgår, att det norrländska näringslivet på skilda områden för närvarande kämpar med åtskilliga svårigheter.» Såvitt jag förstår, är detta uttalande av utskottet fullt riktigt och med verkligheten överensstämmande.

Om jag först skulle med några få ord beröra det egentliga jordbruket, så förhåller det sig nog på de allra flesta orter inom Norrland på det sätt, som i utskottets utlåtande säges. De klimatiska förhållandena inom denna landsdel medgiva icke odling av vissa sädeslag och rotfrukter, som odlas i mellersta och södra Sverige. Jag kan som exempel nämna vete och sockerbeter. Jordmånen är också, åtminstone inom de på längre avstånd från kusten liggande socknarna, ofta av mindre god beskaffenhet. Brukningsdelarna äro ofta av den ringa areal, att de icke lämna brukaren full bärgning. Detta har också mycket riktigt framhållits i motionerna. Härav följer, att jordbrukarna icke med fördel kunna använda vissa maskiner och redskap för jordens bearbetning, vilket icke minst i närvarande tid med rådande brist på dragare och manuell arbetskraft är av så utomordentligt stor betydelse. Vidare förhåller

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)
det sig beträffande jordbruket i Norrland så, att på grund av den jämförelsevis korta vegetationstiden — den är ju, kan man säga, inte längre än 2 à 2 1/2 månader — måste allt arbete under sommaren forceras till det yttersta. På grund härav måste under skördetiden i regel extra arbetskraft anställas, vilket givetvis väsentligt ökar omkostnaderna. Även en del andra omständigheter, som menligt inverka på jordbruksdriften, skulle kunna anföras. Men då de flesta av dem äro berörda i utskottets utlåtande eller i där återgivna yttranden, skall jag åtminstone icke för tillfället uppta tiden därmed.

En sak anser jag mig dock icke kunna underlåta att beröra, ehuru jag tror, att den i all korthet omnämndes av mig även i årets remissdebatt. Det förhåller sig nämligen så, vågar jag påstå, att det inte tjänar någonting till att sticka under stol med att de norrländska jordbrukarna hysa en bestämd mening om att jordbruksnäringen i Norrland erhållit mindre del av det så kallade jordbruksstödet än jordbruket i mellersta och södra delarna av landet. De anse nämligen, och detta enligt min mening med rätta, att bland de åtgärder till jordbrukets stödjande, som beslutats av statsmakterna under senare åren, alltså sedan år 1933, är det endast den så kallade mjölkregleringen, som varit till direkt och påtaglig nytta för jordbruket i Norrland. Om jag nu säger detta, så får det naturligtvis inte tolkas såsom bevis för att det från de norrländska jordbrukarnas sida skulle föreligga någon missunnsamhet mot landets övriga jordbrukare i nyss nämnda avseende. Nej, jag kan försäkra, att så inte är fallet. Tvärtom äro vi alla övertygade om att allt vad som från statsmakternas sida gjorts för att stödja jordbruket i mellersta och södra Sverige har varit ytterst nödvändigt, och vi äro beredda att i fortsättningen liksom hittills i vår ringa mån bidra till åstadkommande av liknade stöd. Men vad vi anse oss ha rätt att fordra och som vi ställa såsom ett orubbligt krav, det är att i berörda avseende bli såvitt möjligt fullt kompenserade.

Om jag sedan skulle med några ord uppehålla mig vid det norrländska skogsbruket, som också har blivit berört i motionen, så skall jag tillåta mig att först citera några rader på sid. 20 i utskottets utlåtande: »Vidkommande härefter *det norrländska skogs- och bergsbruket* synas utsikterna för dessa näringsgrenar av många anledningar för närvarande tämligen ovissa. En av de starkaste farhågorna för skogsbruket har sin grund i den kraftiga exploatering av de norrländska skogstillgångarna, som tidigare ägt rum. Nämnda omständighet har medfört risk för om icke tillgångarnas snara fullständiga uttömmande så dock en avsevärd minskning i den framtida tillförseln på virke.»

Efter att ha omnämnt en del under senaste tiden vidtagna åtgärder för skogsproduktionens höjande fortsätter utskottet upptill på sid. 21: »Vad slutligen angår *den norrländska industrien* är den del av densamma, som går ut på förädling av nämnda landsdels skogstillgångar, helt och hållet beroende av, i vilken utsträckning dylik råvara kan erhållas. Den förut nämnda på sina håll tydligt iakttagbara minskningen i tillgången på virke har flerstädes medfört inskränkningar i driften inom sagda industri med ty åtföljande arbetslöshet för befolkningen i industriområdena. I förevarande sammanhang må även erinras om den omfattande nedläggning av driften vid ett stort antal norrländska sågverk, som ägde rum under 1920-talet och som betingades av såväl minskning i råvarutillförseln som andra orsaker. Verkningarna av dessa driftsnedläggelser i fråga om arbetslöshet och därmed sammanhängande rubbningar i samhällslivet ha visat sig synnerligen svåra att komma till rätta med. Minskningen i virkesdrivningarna har medfört sjunkande inkomster jämväl för jordbrukarna. Dessa äro nämligen för sin försörjning i stor utsträckning beroende av biinkomster av körslor och skogshuggning.» I detta utskottets uttalande instämmer jag helt och fullt.

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)

Såsom av utskottets utlåtande framgår, hava en del myndigheter yttrat sig över motionerna. Av de avgivna utlåtandena gå de flesta i tillstyrkande riktning. Bland dem, som avstyrkt, märkas lantbruksstyrelsen och länsstyrelsen i Västerbottens län. Av lantbruksstyrelsens yttrande torde emellertid, såvitt jag förstår, kunna utläsas, att styrelsen i huvudsak behjärtar motionernas syften. Det är möjligt, att lantbruksstyrelsen ansett sig böra avstyrka motionerna på grund av vad i desamma yrkats, nämligen tillsättande för ändamålet av en kommission. Beträffande yttrandet från länsstyrelsen i Västerbottens län, så skall jag här helt förbigå detsamma.

Ja, herr talman, jag skall inte längre uppta tiden med att återgiva och diskutera vad som i utskottsutlåtandet framhållits. Jag vill endast understryka ännu en mening i utskottets yttrande, nämligen vad som återfinnes på sidorna 22—23, där det heter, att »de rika möjligheter, som förefinnas i Norrland för utvinnande av vattenkraft, icke tillnärmelsevis utnyttjats i den utsträckning så skulle kunna ske. Undersökningarna böra därför företagas i syfte att utröna möjligheterna för ett ytterligare tillgodogörande av nämnda energi.»

Om utskottet och motionärerna äro fullkomligt eniga beträffande själva syftet, så äro de, såsom en av motionärerna nyss har anfört, icke lika eniga beträffande den bästa formen eller det lämpligaste sättet för att uppnå bästa möjliga resultat.

Motionärerna föreslå nämligen, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om tillsättandet av en kommission med uppgift att vidtaga åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. Detta yrkande har utskottet ansett sig icke kunna tillstyrka. I anledning av herr Velanders yttrande, att utskottet inte anfört något egentligt skäl för denna avvikelse från motionen, vill jag säga, att det ur såväl ekonomiska som andra synpunkter knappast torde vara lämpligt att i tider som de nu rådande tillsätta en — såsom jag förmodar motionärerna avse, fastän det inte direkt framgår av motionen — permanent kommission, som så att säga jämsides med andra statliga institutioner, exempelvis lantbruksstyrelsen, skulle handlägga till förevarande område hörande ärenden. Det är väl knappast troligt, att riksdagen skulle finna sig böra bifalla en sådan framställning.

I stället hemställer utskottet, »att riksdagen i anledning av likalydande motionerna I:89 och II:109 må i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t ville verkställa utredning angående åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran samt framlägga det förslag i ämnet, vartill utredningen må föranleda».

Jag tar för givet, att om denna utredning kommer till stånd och det skulle visa sig erforderligt att tillsätta en kommission på sätt motionärerna föreslagit, så skall denna utredning framlägga förslag därom. Utskottet har som sagt icke ansett sig böra tillstyrka motionen på den punkten.

Bifaller nu riksdagen utskottets hemställan, så böra kostnaderna för utredningen kunna bestridas från det för kommittéer och utredningar genom sakkunniga avsedda anslaget. Något särskilt anslag för ändamålet, såsom motionärerna hemställt om, torde alltså icke erfordras.

Med dessa ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Näslund: Herr talman! Jag tar till orda i detta ärende närmast med anledning av de reflexioner, som jag har gjort vid studiet av det föreliggande utskottsutlåtandet, och jag skall begränsa mig till att tala allenast om vad utskottet i sitt yttrande har att säga om det norrländska jordbruket.

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)

Utskottet säger på sid. 20 i början av sitt yttrande: »Vad först beträffar jordbruket, äro inom ifrågavarande landsdel de klimatiska förhållandena flerstädes icke sådana, att de medgiva frambringandet av rikare skördar.» Detta kan i och för sig vara riktigt, och jag skall inte göra någon erinran mot det. Men en rad längre ned fortsätter utskottet så här: »Jordmänen är vad lappmarkssocknarna beträffar sådan, att den lämnar blott ringa lön för odlarens möda.» Alltså betecknar man här det stora geografiska område, som på kartan benämnes Lappmarken, såsom ett område, där jordens beskaffenhet är sådan, att den inte lämnar tillnärmelsevis den lön för odlarens möda, att det överhuvud taget skulle vara lönt att fortsätta med jordbruket där. Längre fram uppräknar utskottet en hel del åtgärder, som utskottet rekommenderar att man bör vidta för att understödja det norrländska jordbruket, åtgärder som för övrigt långt tidigare äro aktualiserade. Men så fortsätter jordbruksutskottet, mitt på sid. 22, med att säga: »Beträffande samtliga de skisserade metoderna för en förbättring av de norrländska jordbrukens bärkraft vill utskottet framhålla, att desamma icke böra komma till användning annorstädes, än där förhållandena äro sådana, att förutsättningar för en lönande jordbruksdrift verkligen föreligga.»

Den satsen är i och för sig riktig, och jag har ingenting att erinra mot den, men när jag ställer den i belysning av citatet angående lappmarkssocknarna, så kan en lappmarksbo inte få annat intryck än att jordbruksutskottet har gett en antydning om att jordens beskaffenhet just i Lappmarken är sådan, att jordbruksdriften där egentligen inte bör befrämjas, och att man i fråga om detta stora område måhända skulle kunna falla tillbaka på professor Cassels tankegång att låta jordbruket där växa igen till skog.

Nu kan det ju hända, att utskottet inte direkt har menat detta och att jag i mina lokalpatriotiska känslor har tolkat utskottets uttalanden litet för skarpt. Det kan jag vara villig att medge. Men jag har inte velat låta detta tillfälle passera utan att inlägga en gensaga mot detta omdöme om lappmarksjordens beskaffenhet i och för sig. Jag vill bara nämna, att där finnas icke obetydliga områden, som till exempel Malgomajdalen inom Wilhelmina socken, som i stort sett äro fullt jämförliga med siluområdet kring Storsjön i Jämtland. Vi ha vidare exempelvis vid Gunnarn inom Stensele socken mellan Umeälven och Juktån ett deltaland, som uppvisar den alla bästa jordbruksjord. Vad som gör, att Lappmarkens jord i stort sett lämnar dess brukare så ringa lön för mödan, är andra faktorer, nämligen de stora avstånden, den illa utvecklade organisationen på mejerihanteringens område o. s. v. De ekonomiska svårigheterna sammanhänga också i inte ringa mån med den oerhört starka befolkningstillväxten.

Jag vill alltså, herr talman, ha opponerat mot detta omdöme om lappmarksjordens förmenta olämplighet för jordbruksdrift. Jag hävdar tvärtom den uppfattningen, att stora delar av Lappmarkens jord medge en lönande odling. Vad som kräves härför är enligt min mening bättre kommunikationer och bättre avsättningsmöjligheter.

Detta är ju inga nyheter, utan det är allt saker, som de norrländska riksdagsmännen är efter år strävat att vinna förståelse för. De framförda önskemålen ha emellertid här i riksdagen inte alltid mötts med den allra största välvilja. Jag skall inte nu på något sätt vara ironisk eller polemiserad, utan jag vill som slutomdöme om det föreliggande utskottsutlåtandet säga, att jag betraktar det som en accept, som riksdagen här är färdig att utställa och som vi norrlänningar ingalunda skola försumma att begagna första lägliga tillfälle att diskontera.

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)

Beträffande i övrigt motionärernas stora projekt att lägga det norrländska näringslivets problem för ytterligare utredning i händerna på en kommission är jag personligen ganska kritisk. Jag vill inte med några anmärkningar störa det goda intryck man får av jordbruksutskottets enighet och den välvilja, som riksdagen nu är beredd att visa det norrländska jordbruket. Jag vill blott rekommendera till noggrant studium vad Västerbottens läns hushållningssällskaps förvaltningsutskott har sagt i sitt remissvar, som återfinnes i utskottsutlåtandet på sidorna 13—17. Särskilt det sista stycket av detta yttrande förtjänar i hög grad att läsas noggrant och uppmärksam. Förvaltningsutskottets ståndpunktstagande mot den föreslagna kommissionen bottnar närmast i farhågan — som också har framförts av ett par, tre föregående talare i debatten här i dag — att man genom igångsättandet av en omfattande Norrlandsutredning inte befördrar utan snarare fördröjer hjälpåtgärder, som äro av trängande behov påkallade.

Jag vill energiskt understryka, att man måste ha ögonen öppna för denna fara. Det är ju ofta så, ärade kammarledamöter, att så snart det kommer ett spörsmål på riksdagens bord, där man har större eller mindre svårigheter att enas om en positiv linje, så hänskjuter man hela frågan till någon utredning, och sedan fördröjes det hela. Det är ju också på det sättet — det kunna vi väl vara överens om — att framställningar från myndigheter till Kungl. Maj:t också remitteras till »pågående utredningar». Vi befara nu, att den stora kommission, som motionärerna tänka sig tillsatt för att behandla frågan om det norrländska näringslivets förkovran, skall bli en bassäng, där måhända uppslagen komma att dränkas. Bland dessa uppslag befinna sig dock säkerligen många, som vore värda att snabbt omsättas i praktisk verklighet. Jag skall peka på ett enda avsnitt, som ligger för oss klart och tydligt, nämligen anslaget till nyodlingsbidrag. Här påpekar ju utskottet i sitt utlåtande — alldeles riktigt för övrigt — såsom en viktig angelägenhet, att man bör främja de ofullständiga jordbruket genom ökad bidragsverksamhet. Ja, det är riktigt, men hur skall man då kunna vara tillfreds med att de norrländska länens hushållningssällskap ha så oerhört stora balanser i många år tidigare beviljade nyodlingslån, som av brist på medel icke kunnat utanordnas. Jag nämner detta bara för att belysa, att åtminstone vi norrlänningar ha haft blicken riktad på många detaljer, som ha dels utvecklats i remissutlåtanden och dels understrukits i utskottsutlåtanden beträffande åtgärder till gagn för det norrländska jordbruket — jag håller mig uteslutande, såsom jag sade i början av mitt anförande, till detta.

Med dessa ord har jag alltså velat understryka angelägenheten av att vad som kan göras för befrämjande av Norrlands näringsliv i allmänhet och jordbruket i synnerhet icke på något sätt eftersättes genom en tillsatt utredningskommitté. Och det vill jag lova herrarna, att, om det visas den minsta tendens till att bromsa upp stödverksamheten för Norrlands jordbruk och Norrlands näringsliv i allmänhet just genom tillsättningen av denna kommitté, skola vi säkerligen icke försumma att göra oss påminta.

Jag skall, herr talman, sluta med att som mitt allmänna omdöme och min uppfattning om saken i stort säga, att de norrländska intressefrågorna, som här berörts, genom motionen fått en stöt framåt. Och det är just i känslan därav som jag inte vill medverka till att icke det föreliggande utskottsutlåtandet bifalles, ehuru väl bakom min förhoppning dölja sig allvarliga farhågor för att det kan uppstå dröjsmål, som med skäl kunna betecknas med ordstävets, att medan gräset gror, dör kon. Jag hoppas emellertid, att det i varje fall inte skall bli förhållandet.

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)

Herr **Lindhagen**: Herr talman! Här sitta vi nu i denna kammare en liten klunga norrlänningar, om jag så får uttrycka mig, med ett och annat tillskott från andra kammaren som åhörare. Södra och mellersta Sveriges banker stå tämligen tomma som gemenligen vid sådana tillfällen helt naturligt är förhållandet. Därav kan slutas, att vi på norrsidan inte få invägga oss i förhoppningar. Södra och mellersta Sverige är ju en stormakt med sina intressen, och Norrland är en småstat med sina speciella angelägenheter, och därför, enligt höga föredömen, har Norrland ofta i flydda tider fått kämpa emot södra och mellersta Sveriges obekantskap, obenägenhet och dröjsmål i norrländska livsintressen av första rang.

Sten började sitt anförande med att uttala farhåga, att det förslag, som nu motionärerna kommit med, skulle bli en käpp i hjulen under vagnen. Det är ju redan en varning. Han framhöll särskilt sina kommittenters, skogsarbetarnas, intressen. Det är ju för väl att en sådan stor och viktig klass inom Norrlandsbefolkningen har en egen målsman, som inte glömmet bort dem.

Sedan sade Velander, att han också var rädd, därför att utskottet bara talar om »utredning». Då vet man ju, förmodar jag han menade, hur det kommer att gå. En liten småsak här och en annan liten obetydlighet där, allteftersom vederbörande ha tid i ett departement eller intressera sig för det. Om departementschefen inte är en inbiten norrlänning *med vidsyn och hjärte-lag* från Norrland, så äventyras ju, såsom en hopplös erfarenhet också sorgligt ådagalagt, en total avskrivning av den stora saken, när det gäller att gå till grunden av tingen.

Velander framhöll också, om jag förstod honom rätt, att det var mera betryggande med en stor kommission med en besättning av nitälskare i stort — såsom exempelvis jordkommissionerna av 1901, 1912 och 1919 — än en lätteligen famlande departementalutredning. När norrlandskommittén tillkom 1901, var ju ett våldsamt nödläge för handen. Det rådde krigstillstånd, det måste handlas samfällt och med alla krafter förenade, och därför kom denna utredning till stånd i form av en stor kommission med representanter från olika kunskaper och intressen. Kommittén handlade också snabbt och åstadkom snabba resultat, tack vare folkets påtryckningar och meningar ute i det stora landet.

Sten antydde även en liten misstanke inför motionen. Velanders namn är ju en garanti för att goda avsikter ligga bakom den. Men enär denna motion är undertecknad bara av högermän till skillnad från Norrlandsmotionen, som samlade även representanter från olika partier, undgår den ju på samma gång ej ett litet stänk att på samma gång vara ett inlägg till höstens valrörelse där uppe i Norrland. Men var och en får ju slå vakt om sina skansar så gott han kan, och så länge partiväsendet icke avskaffats, få vi finna oss i att man uppträder partivis. Det förminskar ju inte den goda avsikten med själva motionen. Och dess framställningssätt neutraliserar sådana misstankar, dock icke alldeles.

Nu har jag därför också väckt en motion i år med en uppräknings just av dessa luckor. Den har fått mitt gamla motto: »*En ledande tanke och en ordnande hand över jordfrågan i hela landet och särskilt i de norrländska bygderna*». Det är väl ungefär samma syfte som den nu föreliggande motionen har. (Här ropade Velander »ja».) Därför önskar han, att frågan kommer under en sådan ledning av en åtminstone någorlunda förnuftig sammansatt kommission, där, som han också påpekar, endast de bästa krafterna med den bästa viljan må sättas in. Han fruktar med fog de departementala ytligheter-na i sina utredningar.

Men, käre Velander, det veta vi väl här, att i vår tid, då alla människor i alla

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)

partier äro så rädda för att gå till grunden med en sak och ju nödgas trygga vår kurierism individuellt till de särskilda maktställena och generellt till övertagande av den politiska makten i staten, komma nog vederbörande i vårt land att akta sig för att sätta in några alltför viljestarka personer i Velanders kommitté. Den skulle nog komma att stanna på ett plöjande på ytan i alla fall. Men det kan ju inte hjälpas. Man får finna sig i tiden sådan den är och göra det bästa av denna sköldpaddas senfärdighet.

Herr talman! Jag har motionerat vid denna riksdag och begärt ordet såsom talesman särskilt för jordbruket och skogsbruket, vilka höra ihop, som även av Velander så riktigt framhållits. Jordbruket och skogsbruket betinga varandra där uppe i Norrland. Men jordbruket är mest åsidosatt och nödlidande, därför att det inte representerar de stora exportpengarna, vilket däremot skogsbruket gör. Därför har jordbruket blivit skjutet åt sidan. Vi ha ju också nu funnit, hurusom jordbrukarna i Norrland börjat sammansluta sig, hurusom de hålla möten och bilda organisationer för att rusta sig mot stormakten södra och mellersta Sverige — i analogi med exempelvis Norge mot Tyskland.

Jag vill också framhålla vad som är försummat i motionens motivering och försummat av riksdagen och i högsta grad av regeringarna i senare tid med det växande materialistiska föraktet för de andliga värdena och räddhågan för att man skall ställa till något, som doftar av revolution i de s. k. »väl-förvärvade rättigheterna» någonstans, vilket man inte tillåter.

Jag har särskilt saknat tre saker, två som gälla jordbruket, och en skogsbruket, vilka betonats i skilda omgångar av mina tidigare framställningar liksom nu och som jag varit med om att i kommittéer och jordkommissioner tidigare framhålla, men som aldrig kunnat vinna någon regerings bistånd på något sätt och knappast heller något samförstånd med södra och mellersta Sverige här i kamrarna. Jag skall taga en sak i sänder.

Man har nu äntligen kommit fram till att bli enig om, att *de ofullständiga jordbruken* uppe i Norrland måste fullkomnas, så att de bli självförsörjande. Då få vi komma ihåg, att jordfrågan där uppe går efter två linjer. Den ena är jordfrågans lagvägar, som ju äro grundvalen, och den andra är statens egnahemslånerörelse, som skall skaffa pengarna, under det att lagvägen skall skaffa jorden och trygga dess besittning. Nu har emellertid under tidernas lopp statens egnahemslånerörelse börjat förkväva lagvägarna. Man har trots, på höjderna, att den rörelsen varit den huvudsakliga. Men i det fallet säger jag med ett gammalt ordspråk från landskapslagarna, fastän något utvidgat, att *land skall främst med lag byggas och icke med allmosor*. När man nu där uppe börjar med att komplettera ofullständiga jordbruk, skall man väl alltså först utforska var sådana finnas, och inte göra så som egnahemslånerörelsen gör eller låta vederbörande sköta sig själva. Om någon nu tycker, att han möjligtvis skall kunna få tillskott och behöver få sådant, blir det hans ensak att skaffa detta. Han får komma in med en ansökan om lån o. s. v., och så blir det kompletterat med tillhjälp av egnahemsnämnder och dylika instruerande myndigheter, som skola hjälpa till med detta. Jordkommissionerna däremot förordade i första omgången *en jordreform*.

Det är av intresse att en skogsvårdssammanslutning har fäst uppmärksamheten på den saken. I ett utlåtande av Sveriges skogsägareföreningars riksförbund talas om ett *tillrättaläggande av förhållanden, som ha sin rot i ett olämpligt utnyttjande av tidigare, alltför fria jorddelningsbestämmelser*. Jag förvånade mig över ett sådant från det hållet oväntat uttalande till förmån för den rationella lösningen av frågan om komplettering av de ofullständiga jordbruken, vilka det finnes massor av, utan att man vet var de ligga, genom

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)
att den gamla ägostyckningslagen av 1896 tillät fri ägostyckning. Av motiven finner man att den tillkom särskilt för att skogsindustrien skulle få »frigöra de inköpta skogshemmanen från det jordbruk, som den icke behövde», men bibehålla hela det av kronans Gustav Vasa-arv genom de tanklösa avvittningarna bortskänkta skogsbeståndet. På det sättet blev det bara ett fattigt torparbestånd kvar där uppe.

Man bör nu taga reda på vilka ofullständiga jordbruk som sålunda skapades under dessa tider. Det synes av lantmåterihandlingarna, och på så sätt kan erhållas en förteckning över dem. Sedan detta är gjort, är det klart att dessa ofullständiga jordbruk böra kompletteras med odlingsmark och annat tillbehör från de hemman, från vilka de äro olämpligt utbrutna. Ty inte kan man exempelvis hämta jord från Skåne till de nämnda ofullständiga jordbruken i Norrland. På så sätt förenklas ju saken i allra högsta grad. Genom en jordreform och ett statens målsmanskap bör man laga så att dessa hemman bli fulländade. Norrlandskommittén uttalade också med gillande även av dess konservative ordförande, greve Douglas, samt cheferna för statens lantbruksstyrelse och domänstyrelse, att detta måste genomföras med stöd av en expropriationslagstiftning i bakgrunden. Kommittén kallade reformen för »återvinning till allmogen» d. v. s. »reduktion» av odlingslägenheterna med tillbehör. Denna gamla fråga fullföljes även i år, och andra lagutskottet skall ha den före i morgon.

Jag har nu inte några motiv till min motion, ty tryckerikommitterade ha sagt, att de inte få tryckas. När utskottet skall gå till behandling, finns det därför inte andra motiv än dem, som utskottet kan leta sig till ur handlingarna från i fjol, och då frågan kommer ut till riksdagens menige, som skola i sista hand besluta, få de ej del av motiven. Utskottsväldet stäcker ytterligare. Så går det bakut för demokratien ganska oavlatligt i det här landet.

En annan sak, herr talman, gäller frigörelsen av *bolagsarrendatorerna i Norrland och godsarrendatorerna i södra och mellersta Sverige*. Då få vi med södra och mellersta Sverige. Det möter då motstånd från de stora jordägarna och deras klientel. Det är inte meningen att ställa till något orimligt och oskäligt. Men denna fråga måste dock lösas; ehuru icke så radikalt som man gått till väga i Estland, Lettland, Litauen och som man nu också lär nödgas att göra i Finland. I den gamla tiden voro alla eniga om att den stora styrkan i Sveriges land var »Hell dig, du frie man av järn, du bonde god!» En stark bondeklass kan man inte få av arrendatorer, som tjäna under bolag eller under ett stort gods. De måste ha sina egna jordbruk för att de kunna driva det med intresse och så att odlaren och hans familj själva få njuta lönen av sitt arbete. Alltså *en reform*, som frigör även arrendejordbruken systematiskt och genom den organisation, som jordkommissionen särskilt förordat. Detta är som sagt en fråga för såväl norra Sverige som södra och mellersta Sverige. Norrlandskommittén uttryckte som sagt saken för Norrlands räkning med att man krävde återvinning till allmogen av odlingslägenheter och tillbehör från de stora domäner, som Gustav Vasa ursprungligen donerat till Norrland för landets uppodling och bebyggande men som genom en avvittning — kanske den mest vilseförda jordreform, som förekommit i något land — berövades de verkliga innebyggarna i Norrland och i stället gingo till andra innehavare.

När det slutligen gäller att *skydda skogen i Norrland*, ha under sekelskiftet och även senare — men under sekelskiftet med stormande majoriteter i andra kammaren — på mina förslag förordats lagar om att *de större skogarna i enskild ägo skulle lika väl som statens och kommunernas skogar ställas under*

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)
hushållningsplaner, så att skogskapitalet upprätthålles, eller med andra ord skötas efter s. k. *uthållighetsbruk*. Genomföres en sådan jordreform, kommer man ju särskilt i Norrland till ett ganska framstående sätt att få tillfälle att bereda befolkningen inkomster genom arbetsförtjänst i bestående skogar, som icke periodvis förminskas genom överavverkning. Vidare skapas ett fast skogsbestånd till gagn jämväl för näring av skilda slag och för landet i dess helhet.

Herr talman! Jag får nu rösta för bifall till utskottets hemställan, men det sker med de förbehåll, som jag och föregående talare gjort. Med dessa ord, herr talman, resignerar jag inför de stora förväntningarna, som man har så tränga möjligheter att få förverkligade i vår nuvarande fallna värld.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag skall inte alls lägga mig i debatten rörande denna motion, men det var ett yttrande av herr Lindhagen, som gav mig anledning att här lämna några upplysningar.

Jag fick närmast det intrycket, att herr Lindhagen hade mycket väl reda på vad som skett i Norrlandsfrågorna för en hel del år tillbaka, men att han inte hade följt med vad som skett under de senaste åren. Hans uttalande vittnade om detta. Det är en känd sak, att den norrländska jorden på många ställen är av utmärkt beskaffenhet som odlingsmark. Den är av mycket hög kvalitet. Men det är också en känd sak, att jordbruken i Norrland äro för små och följaktligen behöva kompletteras. Då säger herr Lindhagen, att denna komplettering får bero på den enskildes eget initiativ; den enskilde skall göra anmälan och sedan skall egnahemsnämnden hjälpa honom. Så var det tidigare, men så är det inte nu, herr Lindhagen, utan enligt det nyligen fattade beslutet om egnahemsnämndernas verksamhet skall det göras en generalinventering. Och såvitt det skötes rätt blir det så, att egnahemsnämnden tager initiativ för att skaffa jord och sälja tilläggsjord till ofullständiga jordbruk. Jag kan samtidigt nämna för herr Lindhagen, att det köpts omkring 10,000 hektar odlingsbar jord och skogsmark enbart i Västerbottens län för omkring 600,000 kronor för att därmed kunna åstadkomma komplettering av jordbruken så långt det räcker. Det beror helt och hållet på egnahemsrörelsen i detta län, när denna jord kan bli exploaterad och kompletteringen kan bli verkställd. I alla de åtgärder, som ha vidtagits under de senaste åren, har man gått in för att, som man säger, ge hjälp till självhjälp, och då menar man, att de som på respektive orter åtaga sig uppdragen må besitta det intresse och förnuft som erfordras. Det är inte statsmakterna, som skola dra upp stränga och märkvardiga direktiv, vilka skola förtaga vederbörande deras handlingsfrihet. Det är, som sagt, rätt stora arealer jord som köpts för att åstadkomma komplettering av ofullständiga jordbruk, och det behövs bara att det finns handlingskraft på respektive områden för att man skall kunna åstadkomma denna komplettering. Det har särskilt understrukits, att vid inköp av sådan kompletteringsjord köpet skall ske så, att det norrländska jordbruket även kan få den skog det behöver såsom stöd.

Herr **Wohlin**: Herr talman! I olikhet med herr Lindhagen och många med honom är jag icke någon gammal kännare av Norrlands näringsliv och sociala förhållanden, men jag har under de senare åren under åtskilliga resor i Norrland såväl genom egna iakttagelser som vid samtal med framstående personer i dessa landsdelar fått det livliga intrycket, att Norrlandsfrågan för närvarande har en mer brännande aktualitet än kanske någonsin tillförne och att framtidsperspektiven med avseende å denna stora del av riket te sig allvarliga.

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)

Norrlands befolkning har ju, som även en föregående ärad talare upplyst, företett en starkare tillväxt än befolkningen i måhända någon annan del av riket. Den allmänna levnadsstandarden i vissa delar av Norrland är lägre än inom de flesta andra områden av landet, och mångenstädes i Norrland råder utpräglad fattigdom även efter en allmänare europeisk måttstock. Den huvudnäring, på vilken den norrländska befolkningens existens företrädesvis vilat, nämligen jord- och skogsbruket, har visserligen under de gångna åren, på sätt den förste talaren i debatten erinrade om, varit föremål för en serie av utredningar och en rad av åtgärder från statsmakternas sida. Mycken omsorg har här nedlagts, mycket intresse visats och säkerligen förhållandevis stora resultat också uppnåtts. När man emellertid besinnar de svårigheter, i vilka de norrländska exportindustrierna under senare tid redan kommit och som de under den framtid, som väntar, ytterligare kunna komma att möta i form av beskurna eller starkt reducerade avsättningsmöjligheter, så rullar hela norrlandsproblemet upp sig till en fråga av långt större räckvidd än hittills. För egen del har jag svårt att förstå hur den norrländska befolkningen med sin jämförelsevis höga nativitet och sina begränsade möjligheter till utflyttningar till andra delar av Sverige, även under förutsättning av de mest energiska åtgärder för vidare utveckling av Norrlands jordbruk och skogsantering, skall kunna finna sin fortsatta utkomst i allenast dessa huvudnäringar, och hur det överhuvud taget skall gå med denna tillväxande norrländska befolkning, för så vitt de gamla exportindustrierna i Norrland, på sätt jag nyss antydde, skulle komma att visa en tillbakagående tendens. Det är ju allmänt känt, att vissa områden i denna stora del av riket även under de gyllene högkonjunkturåren företett en ganska utbredd arbetslöshet och ganska allvarliga sociala missförhållanden. Man kan ju föreställa sig, hur situationen skall bli, därest sågverksindustrien, som sannolikt är, icke kommer att kunna återvinna sin forna ställning på världsmarknaden, och därest även massa- och pappersindustrierna skulle se sina möjligheter till fortsatt utveckling väsentligt försämrade. Under sådana förhållanden har den tanken i skilda sammanhang ingående ventilerats utan att likväl, efter vad jag har förstått, hava kunnat förverkligas i några större positiva resultat, nämligen att söka i Norrland förlägga nya betydande svenska industrier av annan natur än de, som hittills haft sin hemvist i dessa delar av riket, på samma sätt som man gjort i åtskilliga andra länder, när det gällt att hjälpa upp levnadsvillkoren och förbättra utkomstmöjligheterna för befolkningen i vissa mindre gynnsamt ställda landsdelar. Jag vill icke här närmare utveckla, vilka industrier jag i detta sammanhang närmast har i sikte, då jag föreställer mig att detta måste bli en av de viktigaste uppgifterna i den utredning, som här begäres, och då jag dessutom har mig bekant, att sådana undersökningar alltjämt pågå. Men för att få fram sådana nya företag i Norrland räcker det icke enbart med den gamla metoden att låta den fria företagarverksamheten ensam bära riskerna, utan man får tänka sig en modifierad och av tidsomständigheterna för övrigt ganska naturligt ändrad form av företagarverksamhet, där statsmakterna och enskilda i förening hjälpa varandra i syfte att skapa och upprätthålla sådana industrier. Denna sida av Norrlandsproblemet tror jag är en av de viktigaste, som den ifrågasatta undersökningen måste ägna sin uppmärksamhet åt.

Jag har emellertid, herr talman, egentligen begärt ordet därför att här begäres, som det står i utskottsutlåtandet, en »utredning», och det talas även om ett materialsamlade från tidigare utredningar. Det har visserligen uppstått en viss divergens mellan uttrycken »kommission» och »utredning», men den är i detta sammanhang av fullständigt underordnad betydelse. Jag har — och jag tyckte mig finna liknande farhågor hos några föregående ärade

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)

talare — en livlig känsla av att denna »utredning», som om en stund kommer att av kammaren begäras, icke får bliva en sådan utredningskvarn, varpå vi sett ett så oändligt antal exempel under de gångna årtiondena i svensk inrikespolitik, utan att det här gäller mera ett organ för att verkställa än för att utreda, ett organ med en helt annan handlingskraft än våra sedvanliga svenska sakkunnigberedningar och kommissioner. Ty tiden hastar. Inom kort kan Norrland bli ett av våra mest allvarliga och måhända ur sysselsättningssynpunkt mest ödesdigra problem, och vid sådant förhållande duger det inte med gamla tiders kommittéer, kommissioner eller vad man kallar dem. Här fordras, som sagt, ett verkställighetsorgan för verkliga kraftåtgärders genomförande på kortast möjliga tid. Den farhåga, som här har kommit till uttryck, att den förevarande skrivelsen skulle bli en käpp i hjulet under vagnen, att den skulle resultera i en utredning, till vilken man hänvisade kommande spörsmål och viktiga initiativ, som man så många gånger gjort här i riksdagen under de gångna åren, den farhågan är icke alldeles ogrundad. Jag tror därför att det är av synnerlig vikt, att det från skilda håll och icke endast från norrlandsbänkarna understrykes, att när nu kammaren går att bifalla detta jordbruksutskottets utlåtande, så får detta under inga omständigheter betyda, att initiativ och praktiska uppslag, som kunna komma fram under den närliggande tiden, bli tillbakavisade med hänvisning till att nu ligger hela norrlandsfrågan under en ny stor norrlandsutredning.

Herr talman! Med dessa mycket starka reservationer gentemot vad som här kommer att sättas i scen kan jag dock icke göra annat än ansluta mig till utskottets utlåtande, såsom varande uttryck för en förnyad vilja att på detta område åstadkomma någonting verkligt betydande och positivt.

Häri instämde herr *Svedberg*.

Herr Gabrielsson: Herr talman! Jag har i min dubbla egenskap av motionär och ledamot av jordbruksutskottet den glädjen att konstatera, att samtliga talare utom den förste ärade talaren ha ansett en utredning nödvändig. Herr Sten, som hade ett mycket stort och charmant anförande, menade att vi redan hade utrett allting, men i övrigt ha ju samtliga talare ansett, att vi böra taga Norrlandsproblemet om hand. Inte minst den siste ärade talaren, generaldirektör Wohlin, framhöll ju nödvändigheten av detta, och jag vill särskilt understryka vad han sade därvidlag. Jag tror dock icke, att denna utredning behöver bli en skräpkvarn, dit man slänger alla motioner och där de bli liggende, utan denna kommitté eller kommission — Kungl. Maj:t kan ju kalla den vilket som helst — kan mycket väl taga hand om de motioner, som annars utan nämnvärt övervägande och utan nämnvärd motivering avslås därför att det är motioner. Om det kommer en motion från socialdemokraterna, avslås den av de andra partierna o. s. v., men om denna kommitté tar hand om motionerna, bli de sakligt utredda, och Kungl. Maj:t får sedan framlägga förslaget för riksdagen.

Sedan vill jag komplettera vad herr Wohlin yttrade genom att säga att en sådan kommitté som den föreslagna behöver väl inte samla en hel serie och hålla på i tio år för att bli färdig, utan så snart man får ett problem klart, kan man ju framlägga det för Kungl. Maj:t och få saken genomförd på det sättet.

Beräffande herr Velanders yttrande vill jag säga, att då utskottet frångått förslaget om en kommission och förordat en kommitté, anser jag detta vara av underordnad betydelse. Jag anser att utskottet tillmötesgått motionens önskemål och att vi böra taga vara på detta, och jag är belåten med det resultat, utskottet kommit till.

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)

Sedan vill jag instämma i vad herr Näslund sade om utskottets uttalande, att jordmänen i lappmarkssocknarna är »sådan, att den lämnar blott ringa lön för odlarens möda». Om vi lagt märke till det, hade vi säkerligen strukit det uttalandet. Men däremot instämmer jag inte alls i herr Näslunds yttrande, att detta kommer att bli en sådan där kommission, som skall ligga på ärendena, så att pågående utredningar fördröjas. Jag tror inte det. I fråga om nyodlingarna, som han tog som exempel, beror ju dröjsmålet på att vi inte haft mera pengar att tillgå för det ändamålet. Jag hoppas att det nu, sedan vi organiserat upp egnahemsrörelsen, skall bli större fart på dem.

Liksom herr statsrådet vill jag säga till herr Lindhagen, att denna fråga ligger något annorlunda till nu än när herr Lindhagen härjade som bäst. Nu ha vi egnahemsombud i socknarna, som ta reda på om det finns ofullständiga jordbruk. Det skall rapporteras till egnahemsnämnden, och nämnden skall rapportera till egnahemsstyrelsen. Den saken tror jag att vi inte behöva vara bekymrade för.

Herr talman, det vore ju mycket att säga i denna fråga, och redan ha ju många yttrat sig, men eftersom ingen yrkat annat än bifall till utskottets hemställan skall jag inskränka mig till vad jag nu sagt och yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Hagström: Herr talman! Då här icke förekommit något annat yrkande än om bifall till utskottets förslag, skall jag inte fresta kammarens tålmod med någon förlängning av debatten. Det är blott en enda anspråkslös förhoppning, som jag ville uttala, den nämligen att både närmast förut verkställda utredningar och den utredning, varom kammaren nu går att besluta, också måtte leda till något positivt resultat.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Nilsson, Johan, i Malmö: Herr talman! Det kanske kan anses vara en överloppsgärning, men jag har inte velat låta detta tillfälle gå förbi utan att inlägga en bestämd gensaga mot herr Lindhagens sätt att försöka skapa ett motsatsförhållande mellan söder och norr i detta land. Herr Lindhagen har kommit med många förslag beträffande Norrland, det har han visst, men om vi ha nödgats säga nej, ha vi många gånger gjort det i sällskap med de norrländska representanterna. Detta bevisar, att herr Lindhagen inte alltid har haft Norrlands intressen så klara och framfört dem på sådant sätt, som Norrlands representanter själva skulle ha önskat. Jag kunde nämna många exempel, då Norrlands och de södra delarnas representanter ha mötts här i enig strävan om att göra det bästa av de problem, som kommit före. Jag är också övertygad om att denna saklighet inte heller skall brista i fortsättningen.

Jag har med detta bara velat taga avstånd från det gång på gång från herr Lindhagens sida gjorda påståendet, att allt det goda, han och andra ha önskat, det har raserats av representanterna från mellersta och södra Sverige. Jag har velat ta avstånd från detta och säga, att dessa påståenden äro icke verklighet. Med detta ber jag, herr talman, att få understryka, vad herr Wohlin slutade med att säga, då han önskade att denna utredning icke skulle gå i den vanliga tågordningen utan att man snarast skulle komma fram till något för Norrland gagnande resultat. När jag nu sagt det, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman! Vad jag fruktar mest är just det som man varnar för nu, nämligen att riksdagen bara kommer att begära en »utredning». Jag har föreslagit att man skall ta ledning av de dyrbara utredningar som redan föreligga, t. ex. jordkommissioners av skilda slag statistik, begrundanden och förslag, precis som herr Wohlin. Man behöver väl icke utreda något

Ang. åtgärder för det norrländska näringslivets förkovran. (Forts.)
som redan är utrett i oändlighet. Det krävs att gå till handling någon gång för att få gärning bakom alla dessa bokförda bemödanden.

Nu finns det nog en del norrlandsfrågor, som inte äro »utredda» tillräckligt, och då må de utredas, t. ex. frågan om att flytta industrier och skapa nya där uppe m. m. I stort sett är norrlandsfrågan utredd, och vi böra väl draga nytta av vad som redan är utträttat på den eviga utslitna utredningsvägen. Jordkommissionen hade en effektiv organisation framlagd på papperet i form av lagar, som skulle taga hand om saken och gå ut i landet för att börja med handlingen.

Beträffande herr Nilssons anförande har jag inte sagt, att vi alltid äro oeniga. När det är mera oförargliga saker samsas vi. Men om man t. ex. nödgas föreslå omgestaltningar där uppe, då möter det starkt motstånd från södra och mellersta Sverige. Ty då kommer reformen också att gå ut över de stora godsen och de konservativa av skilda slag. Detta av naturliga skäl. Inte kan Nilsson taga på sitt ansvar att här åberopa ett ständigt samförstånd. Kom ihåg det berömda yttrandet av nuvarande talmannen Sävström, då han i sin ungdom slog handen i pulpeten och sade: »Det finns bara ett fel med Sverige, och det är att Öresund inte går norr om Skåne.» Det var när skåningarna i åtskilliga fall hade varit emot de norrländska livskraven, och jag erinrar mig, huruledes många gånger i skilda frågor vid voteringar Norrlandsbänkarna rest sig till synes enhälligt för och de övriga bänkarna tämligen enhälligt emot en norrlandsfråga.

Vi fordra sålunda, herr talman, att jordkommissionernas arbete, nedlagt i statistik och förslag, tages upp till prövning, vilket i vissa grundläggande delar ännu inte gjorts av någon regering.

Då jordbruksministern talade om att man köpt upp odlingsmarker för att portionera ut dem till ägarna av ofullständiga jordbruk, så har jag menat, att man skall gå en motsatt väg och först konstatera var alla dessa jordbruk ligga, var det än är i Sverige, att man skall sätta i gång en sådan utredning länsvis och sedan se till att jordbruken kompletteras med jord, främst från den större jordegendom ur vilken de ofullständigt utbrutits. Det är det man inte gjort. Då kommer ju saken i ett helt annat läge; då blir det handling och en massrörelse för att skapa en ny självständighet för de ofullständiga jordbruken i hela landet och framför allt i Norrland, Dalarna och Värmland.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för ersättning till veterinärer, som deltaga i bekämpandet av epizootier m. m.;
nr 46, i anledning av väckt motion angående fisket i västra Blekinge; och
nr 47, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Trönninge nr 13 i Hallands län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 48, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till åtgärder för förhindrande av skogsbrand jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen den 19 april 1940 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 218, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt

*Anslag till
åtgärder för
förhindrande
av skogs-
brand.*

Anslag till åtgärder för förhindrande av skogsbrand. (Forts.)
utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa

dels till Skogsvård m. m.: Bidrag till uppförande av brandtorn m. m. ett reservationsanslag av 150,000 kronor;

dels ock till Skogsvård m. m.: Särskilda åtgärder för främjande av skogsbrandskyddet ett reservationsanslag av 150,000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehåft två inom riksdagen vid dess början väckta, till utskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 92 av herr *Branting* m. fl. samt II: 150 av herr *Lövgren* m. fl., vari hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa om skyndsamt utredning angående faran för skogseld under krig genom fiendens åtgöranden, med förslag till lämpliga skyddsåtgärder.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet anfört:

»De av departementschefen föreslagna förbättringarna i beredskapsåtgärderna med avseende på skydd mot skogseld finner utskottet under nuvarande förhållanden starkt påkallade och även lämpliga att genomföra. Såsom framgår av de föreliggande motionerna och de däröver avgivna yttrandena ävensom av vad i övrigt förekommit i ärendet kan emellertid ifrågasättas, om icke ytterligare åtgärder behöva vidtagas i förevarande syfte. Ange läget är sålunda att icke brandskyddsorganisationens effektivitet äventyras genom att personer med viktiga befälsfunktioner inkallas till militärtjänstgöring utan att det blivit sört för att lämpliga ersättare finnas tillgängliga. Vidare ifrågasätter utskottet — då det på vissa håll ansetts ej vara tillräckligt att bygga på frivillig medverkan av ungdom — om icke åldersgränsen för skyldighet att deltaga i släckning av skogsbrand bör sänkas. I rådande krisläge torde emellertid, såsom centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund anfört, skyddet mot skogsbrand kräva snabba avgöranden. I likhet med centralrådet synes det därför utskottet ändamålsenligt att överlåta åt Kungl. Maj:t att skyndsamt ombesörja de ytterligare försvarsanstalter mot skogsbrand, som kunna visa sig nödvändiga. I den mån riksdagens medverkan härvidlag erfordras, torde kunna förväntas, att Kungl. Maj:t framlägger förslag i ämnet för riksdagen.

Då utskottet vidare icke har någon erinran att framställa mot Kungl. Maj:ts anslagsäskanden för ändamålet, hemställer utskottet,

A. att riksdagen må å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 å driftbudgeten under nionde huvudtiteln anvisa

1. till Skogsvård m. m.: Bidrag till uppförande av brandtorn m. m. ett reservationsanslag av 150,000 kronor;

2. till Skogsvård m. m.: Särskilda åtgärder för främjande av skogsbrandskyddet ett reservationsanslag av 150,000 kronor;

B. att motionerna I: 92 och II: 150 må anses besvarade med vad utskottet anfört och hemställt.»

Herr Branting: Herr talman! Jag tillåter mig fästa kammarens uppmärksamhet på en punkt i detta ärende, som enligt mitt förmenande är av allra största betydelse. Den rör åtgärder till förhindrande av skogsbrand, närmare bestämt skogsbrand, åstadkommen under krig genom fiendens avsiktliga åtgärder. Motion speciellt härom väcktes vid riksdagens början i januari. En kungl. proposition, mera allmänt avseende att förhindra skogsbrand, kom den

Anslag till åtgärder för förhindrande av skogsbrand. (Forts.)

19 april, och nu i maj, sedan alltså hela våren gått, ha vi fått denna fråga på riksdagens bord. Under denna tid ha redan förhärjande krigskatastrofer inträffat i vår närmaste omgivning, och vi själva befinna oss i ett mera farligt läge än kanske någonsin. Just i dessa dagar råder också den vanliga starka vårtorkan ute i våra skogsmarker med åtföljande brandfara, och vederbörande myndigheter uppmana, som rätt och riktigt är, allmänheten att iakttaga yttersta försiktighet i skog och mark, att inte göra upp små campingeldar, att inte kasta brinnande cigaretter o. s. v. Nu finns faran, att det kastas betydligt farligare brandämnen i våra skogar än brinnande cigaretter! I den omnämnda motionen har man försökt väcka vederbörande till insikt om de överskådliga nationella intressen, som äro förbundna med bevarandet under ett modernt krig av våra svenska skogar, och samtidigt har uppmärksamheten fästats på de moderna luftstridsmedlens fruktansvärda effektivitet, när det gäller utspridande av brand över milsvida skogsområden.

Jag måste säga, att när nu äntligen efter den vanliga tågordningen detta ärende ligger på kamrarnas bord i befintligt skick, är det med en viss känsla av missmod, som man tar del av resultatet, så långt det gäller herr jordbruksministrerns inställning. Det är sant — det skall ju erkännas — att diverse positiva åtgärder kommit till stånd genom den kungl. propositionen. 150,000 kronor begäras i bidrag till uppförande av nya brandtorn, och ytterligare 150,000 gå till avlöningar åt ett antal nya befattningshavare och till anordnande av vissa kurser och övningar m. m. 300,000 kronor är ju alltid något, när det gäller bevarandet av värden, som kanske kunna uppskattas till hundratal miljoner kronor.

Men jag förstår å andra sidan mycket väl jordbruksutskottet, som inte bara framhåller, att de av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärderna äro starkt påkallade, utan också ifrågasätter diverse ytterligare åtgärder, bland annat att man skall beakta nödvändigheten av att skaffa ersättare för de ledare av skogsbrandsläckning, som inkallas till militärtjänst, att åldersgränsen för skyldighet att delta i släckningsarbete sänkes och att överhuvud taget Kungl. Maj:t får i uppdrag att skyndsamt vidtaga ytterligare försvarsåtgärder mot skogsbrand. Trots den sena tiden på riksdagen förväntar utskottet också att riksdagen skall föreläggas ytterligare förslag i detta ämne.

Om sålunda jordbruksutskottet tydligen har till fullo beaktat vikten av detta ärende, så synes det som om man, såsom jag nyss sade, på högre ort inte riktigt hade fantasi nog för att kunna föreställa sig de katastrofala verkningarna av ett fortgående luftbombardemang emot de svenska skogarna. I varje fall synes mig hela den anda, som svävar över den kungl. propositionen, vara präglad av ett vardagligt lugn och en sävlighet, som på mig verkar ganska avskräckande. Framför allt vill jag rikta den anmärkningen emot tankegången i den kungl. propositionen, att den förutsätter såsom självklart, att hela bördan och ansvaret för de omfattande extraordinära åtgärder som nu behövas skall läggas på länsstyrelserna, visserligen förstärkta med ett antal extra tjänstemän. Enligt min mening — och detta har tydligen också varit jordbruksutskottets uppfattning — ankomma nu ytterligare åtgärder direkt på Kungl. Maj:t. Det är väl inte något tvivel om att det extraordinära skyddsarbete, som här kräves under utomordentliga omständigheter, bör ledas centralt med hela det ansvar, hela den auktoritet och alla de maktbefogenheter som tillkomma Kungl. Maj:ts regering, vilken genom det nu föreliggande utlåtandet av riksdagen ytterligare utrustas med vidsträckta fullmakter.

Jag har velat beledsaga utskottsutlåtandet med dessa anmärkningar, herr talman, och har intet annat yrkande att framställa än om bifall till utskottets hemställan.

Anslag till åtgärder för förhindrande av skogsbrand. (Forts.)

Herr Linnér: Herr talman! I anledning av herr Brantings yttrande här skulle jag vilja framhålla, att jag helt och hållet delar herr Brantings uppfattning om den utomordentliga vikten av att man gör vad som göras kan för att skydda skogen mot brandfara. Emellertid tror jag det skulle vara orätt att icke samtidigt som man understryker denna fara meddela, att åtskilligt är gjort för att förekomma den. I flera län har redan en organisation kommit till stånd eller är under utveckling, som syftar just till skydd emot den extraordinära skogsbrandfaran. Vad som behövs är framför allt penningar till kurser, penningar till redskap och penningar till bevakningstorn. Jag är för min del inte säker på att de anspråkslösa belopp som här föreslås av utskottet komma att räcka ens i de län, där skogen har den största betydelsen. Om de inte komma att räcka, kommer detta säkerligen att visa sig inom en mycket nära framtid på grund av de ansökningar om bidrag för de angivna ändamålen, som säkerligen komma in inom de allra närmaste veckorna, och då hoppas jag att det i enlighet med utskottets anvisning skall bli möjligt att ställa ytterligare medel till förfogande för ändamålet.

Att detta ändamål är av en vikt, som icke överhuvud taget kan skattas nog högt, det tror jag att vi skola understryka. Efter min uppfattning är det knappast tillräckligt att här tala om hundratals miljoner; jag skulle snarare vilja säga, att det kanske gäller miljarder. Det gäller någonting som inte alls kan ersättas inom överskådlig framtid, om en verkligt katastrofal skogsbrand skulle gå fram över stora områden och förstöra den produktiva marken.

Herr Sten: Herr talman! Utöver de synpunkter som ha framhållits av de föregående ärade talarna kan man icke undgå att med anledning av det föreliggande utskottsutlåtandet göra vissa reflexioner angående något som vi väl alla äro mycket intresserade av, nämligen det parlamentariska systemets och den demokratiska folkstyrelsens förmåga att hålla måttet i kritiska tider. Här ha tjugufyra av kammarens ledamöter den 17 januari avlämnat en motion, i vilken de framhålla sina allvarliga bekymmer på detta område. Det framgår tydligt av motionen, att man hade tänkt sig en omedelbar framställning till Kungl. Maj:t och en skyndsamt utredning, som skulle kunna leda till åtgärder redan under den förflutna vintern och innevarande vår. Det var efter särskilt konsulterande av sakkunniga ledamöter av kammaren, som dessa årstider hade fixerats. Man frågar sig nu, om det under sådana omständigheter kan vara riktigt eller om det finns tillräckligt starka skäl för att ett utskott skall kunna någon vecka efter det motionen är avlämnad de facto avslå densamma, d. v. s. besluta att dröja så länge med dess behandling och utsätta den för ett så omfattande remissförfarande, att det icke är möjligt att uppnå det avsedda syftet. När jag gör detta påpekande är det även därför, att det har förefallit mig som om man jämväl i något annat avseende, som jag haft anledning att intressera mig för, har vid denna riksdag förfarit på liknande sätt.

Beträffande denna fråga har jag icke förbisett att det finns en på privat initiativ tillsatt skogsbrandskyddskommitté. Men i den broschyr, som jag i likhet med kammarens övriga ledamöter bekommit och vari denna kommitté framlagt sina synpunkter, är denna motion i själva ingressen föremål för ett instämmande, och i slutet refererar man motionens kläm och säger, att med det intresse för denna viktiga fråga, som för närvarande är till finnandes, är det högst troligt, att utredningen kommer till stånd och att därefter direktiv äro att vänta från Kungl. Maj:t rörande de åtgärder som skola vidtagas för ökad beredskap för skogsbrandskyddet.

Jag har heller inte förbisett, att Kungl. Maj:t ägnat frågan uppmärksam-

Anslag till åtgärder för förhindrande av skogsbrand. (Forts.)

het och framlagt en proposition, som av utskottet har behandlats samtidigt med denna motion. Det finnes nu ingen möjlighet att komma till något annat beslut än det utskottet föreslagit, inbegripet uttalandet, att det är ändamålsenligast att överlåta åt Kungl. Maj:t att ombesörja de ytterligare försvarsanstalter mot skogsbrand, som kunna visa sig nödvändiga.

Mitt lilla inlägg har närmast till syfte att fästa uppmärksamhet vid frågan, huruvida det kan vara lämpligt och riktigt att i tider som de nuvarande till varje pris fasthålla vid hävdvunna arbetsformer inom riksdagen och utskotten. Skulle man inte haft bättre samvete i denna fråga, ifall man omedelbart hade behandlat den på det sätt, som motionärerna hade tänkt sig, och riksdagen alltså hade deklarerat sin beredvillighet till av tidsläget betingade åtgärder. Nu får man ju hoppas, att det går väl och att ingen skall behöva vare sig anklagas eller anklaga sig själv för detta långa dröjsmål.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr Tjällgren: Herr talman! Den anmärkning, som herr Sten nyss framförde, torde, förmodar jag, närmast rikta sig till utskottets ärade ordförande. Då han emellertid icke tillhör denna kammare, må det tillåtas mig att förklara, varför icke motionen har behandlats tidigare inom utskottet än som skett.

Det är ju praxis, herr Sten, att när man förväntar, att en proposition i ett visst ämne skall komma att framläggas för riksdagen, och det tidigare i samma ämne väckts en motion, brukar man vänta med att behandla denna motion till dess propositionen kommit för att ta upp dem i ett sammanhang. Jag skulle tro, att detta är anledningen till det enligt fleras mening långa dröjsmålet med behandlingen av denna motion.

I anledning av vad som anförts av herrar Branting och Linnér skulle jag vidare vilja säga, att i de motioner, som ha framburits av herrar Branting och Lövgren, förslag väckts om att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t må hemställa om skyndsamt utredning angående faran för skogseld under krig etc. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att utskottet här sagt — såsom herr Branting förut också påpekat: »I rådande krisläge torde emellertid, såsom centralrådet för skogsvårdsstyrelsernas förbund anført, skyddet mot skogsbrand kräva snabba avgöranden. I likhet med centralrådet synes det därför utskottet ändamålsenligast att överlåta åt Kungl. Maj:t att skyndsamt ombesörja de ytterligare försvarsanstalter mot skogsbrand, som kunna visa sig nödvändiga.» Utskottet har gått på denna linje för att ingen tid skulle försittas, och man har ansett, att det skulle gå skyndsammare än om man satte i gång med en utredning. Jag anser därför, att den gjorda anmärkningen icke är befogad.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Pehrsson-Bramstorp: Herr talman! Enligt skogsbrands-skyddsförordningen är det länsstyrelserna i de respektive länen som skola tillse, att de i förordningen föreskrivna åtgärderna vidtagas. Om länsstyrelserna finna, att brandrotarna icke äro tillräckligt organiserade eller eljest tillfredsställande ur de synpunkter, som här framhållits, skola länsstyrelserna förelägga brandrotarna att vidtaga erforderliga åtgärder, och om de vidare vid sina undersökningar finna, att de pengar eller den personal, som stå till förfogande, icke räcka till, skola länsstyrelserna naturligtvis ingå till Kungl. Maj:t och framhålla det angelägna i att med största skyndsamt större anslag beviljas för ändamålet.

Herr Linnér nämnde, att det behövs mycket större anslag. Det tror även jag, men jag vill samtidigt notera, att det endast är länsstyrelsen i Gävleborgs

Anslag till åtgärder för förhindrande av skogsbrand. (Forts.)

län, som har företagit en verklig undersökning och därvid kommit till det resultatet, att det råder stora brister, och på hemställan av den kommitté, som handhaft utredningen, har länsstyrelsen därefter framlagt olika förslag. Skogsbrandskyddsförordningen är ju redan antagen av statsmakterna, och då förutsätter man naturligtvis, att de myndigheter, som ha hand om detta, skola inkomma med begäran om de ytterligare medel, som befinnas nödvändiga.

På grund av de omständigheter, som framkommit vid denna utredning, ha vissa belopp begärts, men det är alldeles självklart, att om det sedan visar sig, att det behövs mera pengar, är saken av så oerhörd vikt med hänsyn till de stora värden, som stå på spel, att statsmakterna måste beakta framställningarna och anslå ytterligare medel. Men det är inte gott för Kungl. Maj:t att veta, att medel erfordras, om inte myndigheterna i de olika delarna av landet påpeka, att det är något som brister på den punkten.

Herr Branting: Herr talman! Med anledning av herr statsrådets yttrande vill jag bara ge uttryck åt den principiella uppfattningen, att man i detta ärende med hänsyn till dess stora vikt icke bör tänka sig den ordningen, att Kungl. Maj:t liksom sitter och väntar på framställningar från landshövdingarna i de olika länen med begäran om medel för vidtagande av nödvändiga åtgärder. Ärendet är av sådan beskaffenhet, att, om så erfordras, initiativ bör tagas omedelbart uppifrån, utan avvaktan på eventuella framställningar från respektive landshövdingar.

Herr Linnér: Herr talman! Utredningar äro verkställda, utom i Gävleborgs län, åtminstone i Kopparbergs och Uppsala län. Såvitt Uppsala län angår, beror dröjsmålet med att hos Kungl. Maj:t begära pengar på den omständigheten, att vi just ha avvaktat beslut, att anslag skulle ställas till Kungl. Maj:ts förfogande. Så snart ett sådant beslut föreligger, komma helt visst ansökningar om anslag att infinna sig, och jag tager därför med stor tillfredsställelse fasta på herr statsrådets välvilliga uttalande om att vi ha att förvänta bifall till dessa framställningar. Det förhåller sig nämligen så, att viss del av kostnaderna kan man få täckt på privat väg. Andra delar av kostnaderna är det däremot, såvitt jag kan se, knappast möjligt att få täckta annat än genom särskilt bidrag av statsmedel.

Herr statsrådet Pehrsson-Bramstorp: Herr talman! Jag menar naturligtvis, att om från de olika länen — alltså även från länsstyrelsen i Uppsala län — ansökningar förelegat om vissa belopp, så att det hade varit möjligt att överskåda läget och konstatera, att en större summa erfordras, då kunde Kungl. Maj:t begärt högre anslag av riksdagen. Att Kungl. Maj:t icke haft vetskap om att det behövdes mera pengar beror ju på dröjsmålet från de olika länsstyrelsernas sida att inkomma med sina äskanden.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Vid förnyad punktvis skedd föredragning av konstitutionsutskottets memorial nr 17, angående granskning av de i statsrådet förda protokoll, lades detta memorial till handlingarna.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 155, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anvisande å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 av anslag dels till an-

ordnande av en reservkraftstation i Fårösund, dels ock till vissa fortifikatoriska anläggningar m. m.;

nr 156, i anledning av Kungl. Maj:ts framställningar angående anvisande å tilläggstat II till riksstaten för budgetåret 1939/40 av anslag till kapitalinvesteringar i fonden för förlag till statsverket, dels till barackbyggnader för landförsvaret, dels ock till vissa byggnadsarbeten för arméns hundgård;

nr 157, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dispositionsrätten till vissa anslag å förskottsstaten för försvarsväsendet m. m.;

nr 158, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönetursrätt för vissa ordinarie tjänstemän hos pensionsstyrelsen;

nr 159, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående expeditionsvakten i finansdepartementet K. E. Axelssons lönetursrätt;

nr 160, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare bidrag till föreningen till minne av Konung Oscar I och Drottning Josephina för upprätthållande av verksamheten vid skyddshemmet åkerbrukskolonien Hall; samt

nr 161, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av viss kronan tillfallen fast egendom.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets betänkande nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

*Ang. vissa
ändringar i
tulltaxan
m. m.*

I en den 15 mars 1940 dagtecknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 205, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels antaga i propositionen infört förslag till ändringar i den vid tulltaxeförordningen den 4 oktober 1929 (nr 316) fogade tulltaxan;

dels besluta, att vad i förordningen den 31 januari 1932 (nr 15) med tillägg till gällande tulltaxa funnes stadgat beträffande tilläggstull å radiomottagningsapparater och delar därtill, ej särskilt nämnda, andra än elektronrör (ur tulltaxenr 1044; ur statistiskt nr 1885), skulle upphöra att gälla, ävensom att nämnda förordning skulle i vissa angivna delar erhålla ändrad lydelse på sätt av propositionen framginge;

dels besluta, att vad i förordningen den 14 februari 1933 (nr 39) med ytterligare tillägg till gällande tulltaxa funnes stadgat beträffande tilläggstull å fotografikameror ävensom delar därtill, ej särskilt nämnda, vägande per stycke högst 3 kilogram (tulltaxenr 1069; statistiskt nr 1954), skulle upphöra att gälla;

dels besluta, att förordningen den 6 maj 1938 (nr 157) med ytterligare tillägg till gällande tulltaxa skulle i viss angiven del erhålla den ändrade lydelse, propositionen visade;

dels såsom ytterligare tillägg till gällande tulltaxa besluta, att för varor av i propositionen angivna slag, vilka infördes från utlandet, skulle utöver enligt tulltaxan stadgad tull utgå tilläggstull på sätt i propositionen sadet;

dels ock förklara, att de nya bestämmelserna skulle träda i kraft å dag, som Kungl. Maj:t bestämde.

Till utskottets behandling hade jämväl hänvisats två i anledning av propositionen väckta motioner, nämligen:

1) nr 203 i första kammaren av herr *Nordenson*, vari hemstälts, att riksdagen måtte besluta sådan ändring av gällande tulltaxa, att kloramin (bensol-

Ang. vissa ändringar i tulltaxan m. m. (Forts.)

och paratoluolsulfokloramidnatrium) upptoges i taxan med en tull av 50 kronor för 100 kg; samt

2) nr 258 i andra kammaren av herr *Lundgren*.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande betänkandet på anförda skäl hemställt,

1) att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 205; samt

2) att motionerna I: 203 av herr *Nordenson* och II: 258 av herr *Lundgren* måtte, i den mån desamma icke kunde anses besvarade genom vad utskottet förut i betänkandet anført och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservation hade anmälts av herr *Nordenson* beträffande tullen å kloramin.

Herr *Nordenson*: Herr talman! Jag har i anslutning till en av mig väckt motion antecknat reservation till detta betänkande i en punkt, nämligen rörande tullen på preparatet kloramin. Jag skall här inte gå in på en sakdebatt om denna tull. Jag skall bara i största korthet säga några ord om denna frågas läge.

Den taxerevision, som här föreligger, tillkom på initiativ av Kungl. Maj:t och grundar sig på en utredning av hithörande spörsmål, som verkställdes av generaltullstyrelsen och kommerskollegium gemensamt. Direktiven avsågo att få bort vissa oegentligheter och inadvartenser i taxan. Kommerskollegium har emellertid i denna punkt ansett, att man inom ramen av direktiven skulle kunna göra en viss justering, nämligen förvandla den tull, som förut varit åsatt kloramin — en värdetull av 15 % — till vikttull om 50 öre per kg i överensstämmelse med ett önskemål från den inhemska fabrikationens sida. Generaltullstyrelsen har däremot ansett, att en sådan justering skulle falla utanför ramen av den utredning, som var anbefalld.

Kungl. Maj:t och även utskottet ha följt generaltullstyrelsens mera formella tolkning, men det är att märka, att såväl i propositionen som i betänkandet erkännes, att starka sakskalet tala för ifrågavarande tull. Utskottet skriver sålunda i sitt betänkande: »Skulle prisutvecklingen framdeles komma att gå i sådan riktning, att den gällande värdetullen visar sig otillräcklig för upprätthållande av en konkurrenskraftig inhemsk tillverkning av denna i olika avseenden viktiga artikel, anser utskottet denna tullfråga böra upptagas till förnyad prövning.»

Jag beklagar naturligtvis, att utskottet inte tagit steget fullt ut och följt kommerskollegii ståndpunkt härvidlag, men jag konstaterar också med tillfredsställelse den välvilja, som kommer till synes i betänkandet. Jag har i frågans nuvarande läge inte något yrkande, men jag skall tillåta mig snarast återkomma till riksdagen, och jag hoppas, att den välvilja, som kommit till synes, då skall kunna ge anledning till ett positivt beslut.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande betänkande hemställt.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 26, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m., bifölls vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 263, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften, m. m.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 26 bifölles även av andra kammaren.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap, m. m.; och

nr 34, i anledning av väckt motion angående dödsstraffets återinförande vid vissa samhällsvådliga eller grova slag av brott.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölles.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 35, i anledning av väckt motion angående viss ändring i vapenkungörelsen.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 29, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Herou* m. fl. hemställt, att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om sådan revision av gällande vapenkungörelse, att envar som hade tillstånd att innehava skjutvapen skulle äga rätt att utan särskilt tillstånd förvärva ammunition för dessa skjutvapen.

*Om viss
ändring i
vapenkun-
görelsen.*

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr **Branting**: Herr talman, mina herrar! När första lagutskottet avstyrkt herr Herous motion om tillstånd för dem, som ha fått rätt att inneha skjutvapen, att också utan särskild licens få köpa ammunition, har utskottet motiverat sin ståndpunkt bl. a. därmed, att skjutövningar, avseende att höja skjutskickligheten, böra bedrivas — som det heter — »inom skytterörelsens ram». Utskottet har för sin del citerat vad motionärerna i detta ärende anfört, och jag skall be att också få påminna därom. Det heter sålunda: »Emellertid har det nu visat sig att skjutskicklighetens höjande bland folket som betydelse för den nu ofta framhållna livsfrågan om värnandet av fria småstaters oberoende är av utomordentligt stor betydelse. Detta sakförhållande kan i dagens läge särskilt iakttagas i den förtvivlade kamp som ett litet tappert folk nödgas föra mot en numerärt oerhört överlägsen motståndare. Vi kunna i dag konstatera en överväldigande folkstämning i vårt land, ej minst bland arbetare och bönder, för försvaret av dess elementära fri- och rättigheter mot hotet från stora förtryckar- och diktaturstater. Under sådana förhållanden hör det till svaga sidor i den svenska beredskapen att i onödan — utan mening och orsak — hindra folket från att skaffa sig färdighet i vapnets bruk.»

Efter utskottsutlåtandet har tillkommit, att Kungl. Maj:t framlagt sin proposition om hemvärn, varigenom åtminstone delvis skänkts beaktande åt motionärernas nyss anförda synpunkter. Men jag skulle vilja tillägga till den motivering, som här är anförd, och delvis gentemot densamma, att hela den legala ordning, som nu gäller beträffande rätt att inneha skjutvapen och ammunition, tar sig bättre ut på papperet än i verkligheten. Jag var på sin tid ledamot av den kommitté, på vars förslag den nuvarande restriktiva lagstiftningen om skjutvapen tillkom, och jag har i princip alltjämt den stånd-

Om viss ändring i vapenkungörelsen. (Forts.)

punkten, att i ett civiliserat, fredligt samhälle i en civiliserad värld bör förekomsten av sådana farliga leksaker som skjutvapen i största möjliga utsträckning begränsas. Men dylika humanitärt betonade principer hänföra sig ju tyvärr till ett länge sedan förgånget, idylliskt stadium. Nu leva vi i en helt annan tid, och jag tror verkligen, mina herrar, att vi skulle öka vår nationella trygghet en smula och kanske inte så litet, om vi kunde bokstavligen och fullt ut förverkliga idén om »ett folk i vapen».

I stället gäller ju nu en ordning, som dels i allmänhet håller starkt tillbaka den allmänna folkbeväpningen, dels innebär, att myndigheterna skola noga pröva från fall till fall, när rätt att inneha skjutvapen och ammunition skall föreligga — nämligen i vilka fall s. k. »behov» anses förefinnas och när vederbörande sökande skall anses pålitlig och hederlig nog att betros med rätten att inneha vapen. Resultatet av denna ordning har nog icke i praktiken blivit så lyckligt som man kanske hoppats. Liksom många andra har jag för min del sedan åtskilliga år tillbaka kunnat konstatera, att skjutvapen här i landet ofta nog innehavas av mycket suspekta eller klart undermåliga individer. Det finnes, om man följer rättegångsreferaten, åtskilliga grova brott, som under de sista åren ha förövats med sådana vapen, vare sig vederbörande fått licens eller de haft vapen utan licens. Häromåret sköt en notoriskt halvtokig människa ned flera personer inför sittande rätt, och det visade sig sedan, att denne man hade innehaft åtminstone ett par revolverar, vilket man för övrigt visste om. Under den tiden, när strejker och strejkbrytare voro en vanligare företeelse här i landet än vad de nu äro, var det också en känd sak, att just dessa element voro beväpnade med revolverar. I pressen har nyligen refererats ett fall, där en revolverförsedd strejkbrytare omsider utvecklade sig till att bli en lojal fackföreningsman och t. o. m. ordförande i sin fackförening. Nåväl, så länge han var strejkbrytare hade han både vapen och ammunition, men när han sedan på äldre dagar för ett visst, fullt legalt ändamål begärde rätt att få köpa några patroner, fick han nej, och det t. o. m. av Kungl. Maj:t. Vi läste också alla om den landsfiskal i Sydsverige, som smugglade in tyska automatpistoler för att illegalt beväpna sina nazistiska vänner, och just nu pågår en rättegång, där en stadsfiskal spelar en ganska eländig roll som organisatör av mordbrand. Man kan ju undra, hur denne under alltför många år tolererade polischef har handhaft sin möjlighet att hos länsstyrelsen tillstyrka eller avstyrka rätten till vapeninnehav.

Jag tror verkligen, att under nuvarande förhållanden, när vi faktiskt måste räkna med möjligheten av kupper från landsförrådiska element, den allmänna tryggheten skulle ökas, om Kungl. Maj:t ville behaga överväga, icke mindre huruvida praxis och tillämpningsprinciper i fråga om vapenkungörelsens efterlevnad kunna under nuvarande förhållanden anses försvarbara, än även om eventuellt någon ändring i lagen är av behovet påkallad.

Här är icke allt bra som det är — det är vad jag ville ha sagt i denna fråga. Och jag vill tillägga, att missförhållanden på detta område just nu äro värda särskilt beaktande.

Herr Schlyter: Herr talman! Den ärade talaren gjorde inte något yrkande, och det var helt naturligt, ty han talade här om något annat än det som motionen handlar om. Motionen handlar om rätt för den, som innehar skjutvapen, att förvärva ammunition. Herr Branting talade om gällande regler angående rätt att inneha skjutvapen. Denna fråga har icke i något avseende behandlats av utskottet, och jag har därför icke heller någon anledning att nu yttra mig därom.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Om viss ändring i vapenkungörelsen. (Forts.)

Herr Branting: Herr talman! Det kan ju vara onödigt att ingå i polemik med första lagutskottets ärade ordförande, men nog vill jag ändå göra gällande, att dessa frågor sammanhånga på det allra intimaste — rätten att inneha skjutvapen och rätten att köpa ammunition till det skjutvapen man redan har.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtanden:

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1940/41;

nr 37, i anledning av väckt motion angående ökat skydd för omyndigas medel, som äro underkastade det allmännas kontroll; samt

nr 38, i anledning av väckt motion om lagstiftning angående servitutsrätens förhållande till stadsplanelagstiftningen.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 39, i anledning av väckt motion angående införande av bestämmelser med förbud mot nyanläggningar utan erhållet tillstånd inom malmhaltigt område. *Om förbud mot nyanläggningar inom malmhaltigt område.*

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 190, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Holmbäck* hemställt, att motionen, som avsåg införande av bestämmelser med förbud inom malmhaltigt område mot nyanläggningar utan erhållet tillstånd, måtte överlämnas till lagberedningen för att tagas under övervägande vid fullgörandet av dess uppdrag att revidera jordabalken.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att förevarande motion, II: 190, icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Wistrand: Herr talman! Jag skall inte slösa många ord på en sak, som väl i realiteten är avgjord genom det enhälliga utskottsutlåtandet. Jag vill endast framhålla, att den motion, som här varit behandlad, enligt min mening innehåller så viktiga saker i ekonomiskt hänseende, att det vore önskvärt, att de icke för framtiden bli helt och hållet obeaktade.

Jag förstår mycket väl utskottets inställning, som i och för sig kan vara riktig, nämligen att man icke så gott som omedelbart efter en ny lagstiftnings genomförande skall vidtaga ändringar i densamma. Jag tror dock, att det skulle vara olyckligt, om denna sak fälldes utan att uppmärksamhet i någon mån fästes vid vad det gäller. Jag förutsätter, att utskottets utlåtande icke får tolkas som ett direkt avvisande av de tankegångar, som ligga till grund för motionen, och att, även om den formella åtgärden att överlämna motionen till lagberedningen icke har vidtagits, man ändå kan förutsätta, att lagberedningen vid sitt stundande arbete på jordlagstiftningens område kommer att ha sin uppmärksamhet riktad på de synpunkter, som motionären i sin motion anför.

Jag vill upprepa ännu en gång, att det här är fråga om mycket viktiga ekonomiska intressen, vilkas rätta avvägning nog icke i alla avseenden kan för all framtid vara slutgiltigt avgjord genom bestämmelserna i nu gällande gruvstadga.

Om förbud mot nyanläggningar inom malmhaltigt område. (Forts.)

Herr Schlyter: Då den ärade talaren icke ingick på något diskuterande av den sakliga innebörden av motionen, kanske det även kan tillåtas mig att yttra mig rent formellt om densamma.

Motionären har inte begärt något annat än att det skulle överlämnas till lagberedningen att taga dessa frågor under övervägande. Han förutsätter alltså att lagberedningen inom någon tid kommer att syssla med hithörande frågor och önskar att den då skall ha sin uppmärksamhet riktad på de i motionen framförda synpunkterna. Det finns ju dock enklare vägar att fästa lagberedningens uppmärksamhet på dessa saker än att i riksdagen begära en skrivelse till Kungl. Maj:t därom. Första lagutskottet har varit mycket angeläget att i det nuvarande tidsläget icke i onödan besvara regeringen med skrivelser rörande utredningar i olika hänseenden, och i det nu föreliggande fallet har det synts utskottet finnas mycket liten anledning att ta upp en detaljdiskussion rörande ett spörsmål, som redan motionären själv har ansett böra komma under lagberedningens behandling.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottsförslaget.

Herr Wistrand: Jag är för min del fullt tillfredsställd med vad första lagutskottets ärade ordförande här har anfört. Jag tror mig i hans anförande kunna hämta ett stöd för den uppfattning jag fått, nämligen att första lagutskottet i sitt utlåtande icke velat inlägga ett principiellt avvisande av de synpunkter som motionären framfört.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 40, i anledning av väckta motioner angående beredande av ökad säkerhet för dödsbodeläggares intresse i fråga om dödsbos egendom, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

*Förordnings-
förslag ang.
yrkesmässig
automobil-
trafik m. m.*

Föredrogs ånyo andra lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m., dels ock i ämnet väckta motioner.

Genom en den 8 mars 1940 dagtecknad proposition, nr 115, hade Kungl. Maj:t under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för nämnda dag dels anhållit om riksdagens yttrande över ett vid propositionen fogat förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m., dels ock föreslagit riksdagen att å sjätte huvudtiteln för budgetåret 1940/41 till statens biltrafiknämnd anvisa vissa belopp.

I anledning av nämnda proposition hade inom riksdagen väckts följande motioner, nämligen inom första kammaren nr 158 av herrar *Nordenson* och *Sylvan*, nr 159 av herr *Johan Bernhard Johansson* och herr *Frändén* samt i andra kammaren nr 215 av herr *Anderson* i Norrköping, nr 216 av herr *Eriksson* i Frägstå och nr 242 av herrar *Henriksson* och *Arneberg*.

Nämnda proposition och i anledning av densamma väckta motioner hade hänvisats, i vad avsåg anvisande av anslag till statens biltrafiknämnd, till statsutskottet samt i övrigt till behandling av lagutskott. I sistnämnda avseende hade desamma behandlats av andra lagutskottet.

I samband med behandlingen av den på andra lagutskottet ankommande delen av propositionen och förenämnda motioner hade utskottet förehäft jäm-

Förordningsförslag ang. yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)
 väl följande inom riksdagen före propositionens avlätande väckta motioner, nämligen i första kammaren nr 27 av herrar *Löfvander* och *Persson* ävensom i andra kammaren nr 58 av herrar *Olsson* i *Kullenbergstorp* och *Lundgren* samt nr 146 av herr *Svedman* m. fl.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

A) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att vid granskning av det vid ifrågavarande proposition fogade förslaget till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik m. m. riksdagen ej funnit skäl att däremot göra andra erinringar än utskottet i förevarande utlåtande upptagit;

B) att motionerna I: 158 och II: 215, i den mån de icke blivit beaktade genom vad utskottet under A) hemställt, icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd; samt

C) att motionerna I: 27, I: 159, II: 58, II: 146, II: 216 och II: 242 icke måtte föranleda till någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Löfvander*, *Forsslund* och *Nils Elowsson*, vilka likväl ej antytt sin åsikt.

Herr Forsslund: Herr talman! I det förslag till förordning angående yrkesmässig automobiltrafik, som Kungl. Maj:t förelagt riksdagen för yttrande, har Kungl. Maj:t i 5 § sökt uppdra vissa gränslinjer mellan de tillståndsgivande myndigheterna, alltså de myndigheter som skola lämna tillstånd till sådan trafik som här kan komma i fråga. Man har dragit denna gränslinje så, att fordonets lastförmåga blir avgörande för huruvida trafikstillstånd skall meddelas av den nya tillståndsgivande myndigheten, biltrafiknämnden, eller av länsstyrelse eller polismyndighet.

Mot detta ha jag och mina medreservanter ingenting att erinra, och jag kommer icke heller att ställa något yrkande om ändring på denna punkt. Däremot vilja vi anmäla en avvikande mening i fråga om den motivering till 5 § som återfinnes på sid. 31. Utskottet gör där ett uttalande om hur det bör förfaras i framtiden, under förutsättning att en förskjutning sker i den nuvarande tillgången på lastbilar med större lastförmåga, av innebörd att man bör bibehålla grundprincipen för uppdelningen men höja viktgränsen från den i 5 § angivna till en annan av utskottet fixerad siffra. Jag anser för min del att riksdagen bör ha full frihet att pröva denna sak den dag detta bekymmer uppstår, och det finns ingen anledning att nu anmäla för Kungl. Maj:t hur man önskar ordna i sådant fall.

Det finns så mycket större anledning att intaga en sådan ståndpunkt som man i enlighet med Kungl. Maj:ts förslag inför en ny instans för tillståndsgivningen. Man bör avvakta och se vilken verkan denna instans kan ha, då det gäller att ordna tillståndsgivningen på ett fullt tillfredsställande sätt. Jag tror till och med att man efter en tids tillämpning av de nya bestämmelserna kan finna det lämpligt att gå en annan väg än den utskottet i dag tänker sig, och då vore det, tycker jag, utmärkt om man inte i år hade utsagt hur man vill ha saken ordnad i en tänkt, kommande situation. I själva verket kan det tänkas att tillståndsgivningen enligt den av Kungl. Maj:t föreslagna ordningen kommer att verka i sådan riktning, att man finner det lämpligt att utvidga biltrafiknämndens arbetsområde. Därför finner jag det olämpligt att för en tidpunkt, då man inte kan bedöma verkningarna av vare sig den ena eller den andra gränsdragningen, nu rekommendera en viss gränslinje.

Jag har endast velat anmäla detta såsom min uppfattning om här föreliggande spørsmål och har för övrigt intet yrkande.

Häri instämde herr *Löfvander*.

Förordningsförslag ang. yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)

Herr **Hagman**: Herr talman, mina herrar! Under överläggningen i andra lagutskottet om detta ärende har jag gjort mig till tolk för den uppfattningen, att den föreslagna statens biltrafiknämnd bör betalas av de yrkesutövare som skola ha nytta av nämndens verksamhet. Vi ha på andra områden inom förvaltningen motsvarande förhållanden. Försäkringsinspektionen och statens biografbyrå äro exempelvis självförsörjande genom avgifter från de områden, vilkas arbetsuppgifter de skola kontrollera. Denna verksamhet kostar ju till en början inte så mycket, men jag är fullt övertygad om att med automobiltrafikens utveckling komma kostnaderna så småningom att bli rätt stora, och biltrafiknämnden är troligen ett embryo till ett blivande ämbetsverk.

Då jag emellertid inte har väckt motion i förevarande avseende och inte heller lyckats få utskottsmajoriteten att dela mina synpunkter, har jag i dag, herr talman, ingenting annat att göra än att yrka bifall till utskottets hemställan, men jag har velat påpeka detta till den kraft och verkan det hava kan för framtiden.

Herr **Linnér**: Det förslag som herr statsrådet har framlagt är avsett för normala förhållanden. Det har ju tillkommit efter långvariga försök att reglera användningen av hela den transportapparat som man har att tillgå i form av järnvägskommunikationer, sjökommunikationer och bilkommunikationer. Särskilt har det ansetts vara av vikt att få en lämplig gräns dragen mellan långfärdstrafiken, järnvägstrafiken och sjötrafiken. Men allt detta gäller normala förhållanden. Under de förhållanden vi nu uppleva är ju verkligheten fullständigt omkastad. Till följd av reglerna för bensintilldelningen kan det inte bli fråga om någon långfärdstrafik för bilar. Lokaltrafiken är också i hög grad begränsad, och följden har blivit att ett stort antal yrkesbilägare för närvarande befinna sig i ett verkligt nödläge, vilket säkerligen om en kort tid kommer att ytterligare förvärras. Under sådana omständigheter är det synnerligen viktigt att ingenting göres som ställer dessa människor i ett ännu svårare läge. Nu försöka de reda sig på så sätt att det sluta sig samman i organisationer för att fördela den lilla trafik som kan stå dem till buds med den knappa tilldelning av motorbränsle som de få. De försöka samla upp trafiken på ett så billigt sätt som möjligt och sedan fördela inkomsterna så rättvist det går med den egna organisationens hjälp. Allt detta sker — åtminstone så långt min erfarenhet sträcker sig — i bästa samverkan med de lokala myndigheterna, det vill säga länsstyrelserna. För dessa yrkesutövare tror jag att det skulle vara mycket besvärande, om man just under nuvarande förhållanden skapade en apparat som skulle göra det svårare för dem att utnyttja sina trafiktillstånd på det sätt som efter ransoneringens olika utfall visar sig mest praktiskt. Att utskottet har uppmärksammat detta förhållande visas av slutorden i utlåtandet, där det ifrågasättes, huruvida den i förordningen angivna organisationen överhuvud lämpligen kan fungera för närvarande, och att därför frågorna om tidpunkten för biltrafiknämndens inrättande och förordningens ikraftträdande böra underkastas förnyad prövning.

Jag har här tagit till orda för att rikta en vädjan till herr statsrådet, att herr statsrådet, då det gäller ikraftträdandet av förordningen, ville ta dessa omständigheter under förenat övervägande, så att inte nya och ökade svårigheter för den yrkesgrupp det här gäller uppstå genom ett rent formellt tillvägagångssätt, det vill säga att man sätter förordningen i kraft på den dag som man eljest hade tänkt.

Jag skall också sammanknyta detta med ett annat uttalande av utskottet,

Förordningsförslag ang. yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)
nämligen beträffande 5 §, som herr Forslund nyss berörde och som avser frågan om viktgränsen. Att utskottet därvidlag gått in på siffror beror inte alls, som herr Forslund antydde, på att utskottet vill vara någon profet och uttala sig om vad som för framtiden kan vara lämpligt, utan det beror helt enkelt på uppkomsten av vissa aktuella företeelser. Åtskilliga lastbilägare ha nämligen funnit lämpligt att anskaffa lastbilar, som ligga vid en viktgräns av mellan 3.5 och 4 ton, då de genom dessa kunna få bättre inkomst av sin körning än med de lättare bilarna. Detta gäller vissa slag av trafik. Jag har själv kunnat konstatera att utvecklingen redan nu går i denna riktning. Vidare är det ett faktum att man för vissa slag av trafik använder lastbilar med släpvagn, vilkas sammanlagda kapacitet överskrider den av Kungl. Maj:t föreslagna gränsen. Allt detta som jag nu har talat om gäller endast lokaltrafik. Om det verkligen förhåller sig så att i lokaltrafiken redan nu användas kommunikationsmedel, som ligga över den av herr statsrådet föreslagna viktgränsen, och det samtidigt med den nuvarande tillgången på bränslemedel icke kan förekomma någon långfärdstrafik, är ju detta ytterligare en anledning till försiktighet, när det gäller ikraftträdandet både av förordningen såsom sådan och den viktgräns, som herr statsrådet från andra förutsättningar än de nu rådande har föreslagit.

På grund av dessa omständigheter tillåter jag mig upprepa min hemställan att herr statsrådet ville ta under ytterligare noggrant övervägande, vilken tyckpunkt som med hänsyn till nu rådande förhållanden kan befinnas lämplig för förordningens ikraftträdande, och att herr statsrådet därvid måtte ta i beaktande de synpunkter som utskottet har framhållit under 5 §.

Herr talman, jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Andersson**: Det kan givetvis ifrågasättas, huruvida man skall gå till revision av en så pass omfattande författning som den här behandlade under en tid då förhållandena på transportväsendets område äro så onormala som nu är fallet. Jag har dock utgått ifrån att vad som har med de speciella krisförhållandena att skaffa får regleras i särskild ordning och att den författning, som jag hoppas riksdagen i dag skall godkänna, får tillämpas för vad man kan kalla normala fall. Så har förresten redan skett under de månader som gått sedan krigets utbrott. Tid efter annan ha vissa uppmjukningar företagits i gällande bestämmelser i syfte att underlätta en rationalisering av transportväsendet, och meningen är, att i den mån den nya författningen sättes i kraft de förut meddelade eller hädanefter såsom lämpliga befunna undantagen, som ta sikte på krisförhållandena, därmed icke upphävas. Även om den nya förordningen sättes i kraft, får man alltså räkna med att undantagstillståndet på vissa områden får fortsätta.

Redan tidigt i höstas beslöts på min företrädares förslag att uppmjuka bestämmelserna angående rättighet att ta last utanför trafikområdet. Sedermera ha lättnader genomförts i fråga om möjlighet att erhålla trafikkort. Åldersgränsen för yrkeschaufförer för lastbilar har sänkts från 21 till 18 år. Nu senast har en kungörelse utfärdats som ger de tillståndsgivande myndigheterna möjlighet att i största utsträckning bevilja korttidstillstånd, avseende speciella slag av trafik eller speciella slag av frakter, med iakttagande av ett enklare förfarande än som eljest gäller. Allt detta har som sagt skett med sikte på de speciella förhållanden, som äro rådande, och jag föreställer mig, att så länge vi ha att räkna med brist på drivmedel och transportsvårigheterna äro för handen i samma grad som nu, får man röra sig med dylika undantagsbestämmelser.

Jag vill begagna tillfället att uttrycka min tacksamhet till andra lagutskot-

Förordningsförslag ang. yrkesmässig automobiltrafik m. m. (Forts.)
 tet för den välvilliga behandling, som propositionen fått röna. Vad som föreslås är ju inga större nyheter; i de flesta fall är det allenast ett godkännande av principer, som redan ha tillämpats. I de fall nyheter föreslagits är det inte heller fråga om några större avvikelser från gällande grunder. Den största nyheten är tillsättandet av biltrafiknämnden, som den föregående ärade talaren uppehöll sig vid. Motivet för tillskapandet av detta nya organ är ju det sedan länge kända behovet av en central ledning för allt som har med den yrkesmässiga biltrafiken att skaffa. En sådan central ledning har hittills saknats, och det har vid många tillfällen visat sig vara mindre lyckligt. På så sätt har man inte fått någon enhetlighet i tillämpningen av de olika bestämmelserna. Dessa ha handlagts av ett mycket stort antal myndigheter, och att otal ärenden ha besvärsvägen bragts inför Kungl. Maj:t. Genom tillskapandet av ett centralorgan med auktoritet och möjlighet till överblick har man räknat med att i framtiden få mera fasta förhållanden.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Vid förnyad föredragning av andra lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående kungörelse om hänförande av vissa bilar till fordonstypen motorredskap m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 49, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till understöd åt fiskare jämte i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Ang. vattenförsörjningen för vissa bebyggelseområden.

Föredrogs ånyo första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion, angående vattenförsörjningen för vissa bebyggelseområden på landsbygden.

Med föranledning av en inom andra kammaren av herrar *Måler* och *Ericsson* i Sörsjön väckt motion, nr 32, hade nämnda kammare på hemställan av sitt fjärde tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande vattenförsörjning för sådana bebyggelseområden på landsbygden, vilka med nu gällande bestämmelser icke kunde få statsbidrag för dylikt ändamål, samt att Kungl. Maj:t ville för riksdagen, då så befundes lämpligt, framlägga de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt första tillfälliga utskott, vilket i det nu föredragna utlåtandet hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade anförts av herr *C. A. Härdin*, som dock ej antytt sin mening.

Herr **Härdin**: Herr talman! När detta ärende behandlades inom utskottet anmälde jag en från utskottsmajoriteten avvikande mening och yrkade att utskottet skulle föreslå kammaren att avslå motionen. Det var inte därför att jag hade någon annan inställning till själva sakfrågan än utskottsmajoriteten, utan av rent principiella skäl.

Ang. vattenförsörjningen för vissa bebyggelseområden. (Forts.)

Det är ju en gammal och, så långt jag förstår, god praxis inom riksdagen att inte skriva till Kungl. Maj:t och begära utredning i ett ärende, där utredning redan föreligger eller där utredning pågår. Detta är emellertid vad utskottet här har gjort. Denna fråga är ingalunda någon nyhet för riksdagen. Det väcktes en liknande motion i anda kammaren 1936, där man begärde en utredning om inrättande av vatten- och sanitetsanläggningar på landsbygden. Båda kamrarna biföllo denna motion, och riksdagen begärde i skrivelse till Kungl. Maj:t den 23 maj 1936 att utredning skulle företagas i frågan. Om saken sedan dess hade fallit i glömska, skulle det måhända ha varit befogat att komma med en ny motion, men så har ingalunda varit fallet. Frågan har sedan denna tid varit föremål för åtminstone tre olika utredningar: för det första 1936 års utredning angående beredskapsarbeten, för det andra 1937 års utredning angående arbetsförhållandena vid det mindre jordbruket, som i sitt år 1939 avgivna betänkande angående underlättande av kvinnornas arbete i det mindre jordbruket ägnade mycket stor uppmärksamhet åt det i motionen framförda spørsmålet, och slutligen för det tredje den s. k. Västernorrlandsutredningen. Denna sistnämnda framlade den 15 september 1939 förslag till viss försöksverksamhet, innefattande bland annat försöksanläggningar för vattenförsörjning, och Kungl. Maj:t har så sent som den 27 oktober 1939, alltså för något mer än ett halvår sedan, ställt medel till egnahemsstyrelsens förfogande att användas till försöksverksamhet på området. Om jag därtill lägger, att kungl. medicinalstyrelsen i sitt utlåtande över motionen meddelar, att den fått Kungl. Maj:ts tillstånd att tillkalla en särskild sakkunnig, som skall biträda styrelsen vid utarbetandet av råd och anvisningar rörande anläggningar av brunnar m. m., för att landsbygdens befolkning skall få reda på hur den skall ordna sin vattenfråga, då förefaller det mig, som om den mycket behjärtansvärda sak, som motionärerna här ha framfört, inte nu borde ha blivit föremål för begäran om ytterligare utredning. Jag tror inte, att saken vinner något på att man går till Kungl. Maj:t och begär utredning i en fråga, där en så pass stor utredning redan föreligger och där man kan säga, att en utredning redan pågår.

Jag ber därför, herr talman, att här liksom i utskottet få yrka avslag på framställningen.

Herr Wistrand: Utskottets utlåtande går ut på, att första kammaren skall bifalla vad andra kammaren redan har beslutat. Jag vill på intet sätt förneka att herr Härdin framfört mycket vägande synpunkter, som äro värda all uppmärksamhet. Det rör sig emellertid här om en fråga, som av stora delar av Sveriges folk omfattas med mycket varmt intresse, och den angår behov, som äro mycket djupt kända. När utskottet har gjort sitt yrkande, så har det haft i tankarna inte så mycket, att det skulle verkställas en ny stor utredning, utan snarare att någon av de nu pågående utredningarna skulle kunna i viss utsträckning kompletteras. Detta skulle möjligen kunna ske genom att uppdraget lämnas åt egnahemsstyrelsen som meddelat, att den har sin uppmärksamhet riktad å frågan, och på detta sätt skulle en utredning kunna komma till stånd utan stor apparat och utan avsevärda kostnader. På grund av tidsförhållandena lärer väl Kungl. Maj:t komma att fästa det avseende, som Kungl. Maj:t finner lämpligt, vid en framställning om utredning. Utskottet har dock för sin del ansett övervägande skäl tala för ett bifall till motionen.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, gjordes propositioner, först på bifall till samt vi-

Ang. vattenförsörjningen för vissa bebyggelseområden. (Forts.)
dare på avslag å vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 7, i anledning av väckt motion angående åtgärder mot nedskräpande eller vandalisering och förstörelse av mark eller vatten inom bebyggda områden eller i dessas närhet, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kammaren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 266 och 267 blevo desamma på begäran bordlagda.

*Interpellation
ang. ersätt-
ning till im-
portörer för
vissa krigs-
förluster.*

Herr **Nordenson** erhöll på begäran ordet och yttrade: Herr talman! Jag anhåller om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet få rikta följande interpellation.

Genom den av krigets utbredning till Skandinavien föranledda avspärning-
en av våra sjöfartsförbindelser västerifrån över Nordsjön ha i transocean tra-
fik gående, till Sverige destinerade fartyg med för folkförsörjningen värde-
fulla laster förhindrats att nå sina bestämmelseorter. Åtskilliga av dessa far-
tyg befinna sig i de allierades hamnar; många fartyg ha redan i utomeuropeis-
ka och andra farvatten, med hänsyn till de risker, som blivit förenade med re-
sans fortsättande till den europeiska krigszonen, avbrutit resan och anlöpt
neutrala hamnar. I dessa fall ha redarna åberopat innehållet i § 135 sjö-
lagen, enligt vilket lagrum redarna under vissa förutsättningar äga rätt att
häva fraktavtalet och upplossa godset.

Det är uppenbart, att dessa förhållanden komma att medföra kostnader och
förluster för varuägarna. Enligt vad statens krigsförsäkringsnämnd i en den
25 april upprättad P. M. meddelat, skulle emellertid sådana förluster och kost-
nader, varom här är fråga, icke täckas av krigsriskförsäkringen, då de ej an-
ses direkt förorsakade av krigförande makts åtgärd.

Om denna ståndpunkt är juridiskt hållbar kan i detta sammanhang lämnas
därhän. Från näringslivets sida komma åtgärder att vidtagas för att genom
dispaschförfarande få den rättsliga sidan av frågan auktoritativt klarlagd. In-
nan så kan ske, torde emellertid avsevärd tid komma att förflyta. I nuvaran-
de läge måste man därför tillsvidare utgå från att de inträffade händelserna
icke utgöra försäkringsfall.

I den inträffade situationen har Kungl. Maj:t bemyndigat statens krigsför-
säkringsnämnd att lämna de enskilda lastägarna bistånd med att omhänder-
taga varupartierna och försälja dem på andra marknader än den svenska.

Enligt vad som upplysts erbjuda sig brittiska och franska myndigheter att
utan hänsyn till gällande licensbestämmelser *antingen* övertaga sådana varor,
som för resp. länder anses önskvärda, till pris, som motsvara den svenska varu-
ägarens inköpspris med tillägg av frakt och försäkringskostnad, *eller* under-
lätta varornas avyttring på lämpligaste marknad inklusive den brittiska och
franska. Denna uppgörelse omfattar i Storbritannien och Frankrike befintli-
ga laster å såväl svenska som utländska fartyg.

Interpellation ang. ersättning till importörer för vissa krigsförluster.
(Forts.)

Det är självfallet att härigenom en värdefull hjälp lämnas varuägarna. Ifråga om de varor, som sålunda övertagas av Storbritannien och Frankrike, återstå emellertid för varuägarna vissa extra kostnader, nämligen bl. a. för såväl lagringen före övertagandet som ock för den andel, som belöper på varorna i kostnader jämlikt 136 § sjölagen för fartygens uppehåll i de anlöpta hamnarna. Beträffande såväl sådana varor i nämnda båda länder, vilka vederbörande icke äro villiga att övertaga till varuägarnas kostnadspris, som ock partier i andra länder — med vilka någon uppgörelse motsvarande den nyss omfördä icke lär kunna förväntas — står frågan helt öppen, huru lastägarna skola få sina förluster och kostnader täckta.

Det kan starkt ifrågasättas, huruvida det är rimligt eller förenligt med allmänna intressen, att de enskilda varuägarna skola helt svara för förluster och kostnader, varom här är fråga. I syfte att skapa den trygghet för den enskilde mot ekonomiska förluster, som erfordras för upprätthållande i möjligaste mån av det nödvändiga varuutbytet med utlandet, har krigsriskförsäkringen omhändertagits av staten. Importörerna ha således varit hänvisade att täcka krigsriskerna hos krigsförsäkringsnämnden. För att undvika en i inflationistisk riktning verkande fördyring av varupriserna ha krigsförsäkringspremierna satts så lågt som möjligt. Detta torde vara en av orsakerna till att de risker, som täckas av krigsförsäkringen, avsevärt begränsats. Genom de inträffade händelserna ha emellertid varuägarna ställts i en situation, som i många fall är praktiskt taget att jämställa med krigsförstörelse av varorna. De risker, som aktualiserats, äro i själva verket av den beskaffenhet, att det varit naturligtast, om de genom överflyttning å ett kollektiv fördelats å alla vederbörande intressenter. Ej heller kan förbises, att de uppmaningar, som riktats till redarna att ej brådstörtat begagna sin rätt att upplossa godset, i själva verket föranlett kostnader, vilka nu ha att delvis bäras av lastägare. Det måste anses ytterligt hårt, att just de lastägare, som vid det skandinaviska krigets utbrott den 9 april hade varor flytande, skola — trots att de vidtagit alla de försäkringsåtgärder, som varit möjliga — ensamma stå för de genom ifrågavarande exceptionella omständigheter uppkomna förluster och kostnader.

Huru stora dessa sammanlagt äro eller bliva, kan i nuvarande stund svårigen överblickas. Så mycket kan dock sägas, att de äro högst avsevärda.

Med den storleksordning förlusterna i många fall ha även för de enskilda varuägarna, är det tydligt, att de ofta nog måste drabba mycket hårt; i vissa fall torde de t. o. m. kunna äventyra enskilda företags bestånd och deras framtida möjligheter att medverka vid upprätthållandet av en för landet nödvändig importhandel. Till följd av den statliga priskontrollen ha importörerna icke kunnat genom högre priser på förhand ekonomiskt gardera sig mot förluster, som icke täckas av krigsriskförsäkringen. Därest staten icke i en eller annan form lämnar importörerna sitt stöd, är det emellertid en ofrånkomlig följd av vad som inträffat, att de importörer, som ha tillgång till varulager här i landet, nödgas begära väsentligt höjda priser å dessa.

Som bekant ha handelskamrarna i Stockholm, Göteborg och Malmö gjort framställning till Kungl. Maj:t om vidtagande av åtgärder för att hålla lastägarna skadeslösa för förluster och kostnader å de laster, som till följd av krigshändelserna i Skandinavien icke kunna framkomma till Sverige. Denna framställning torde för närvarande befinna sig på remiss hos olika statsinstitutioner. Det är emellertid uppenbart, att läget kräver snabba åtgärder, om icke vissa lastägare skola försättas i stora ekonomiska svårigheter. Med vitsordande av betydelsen av det initiativ som tagits genom att krigsförsäkringsnämnden bemyndigats att bistå lastägarna med avyttrande av laster, får jag

Interpellation ang. ersättning till importörer för vissa krigsförluster.
(Forts.)

under hänvisning till det anförda vördsamt anhålla om kammarens tillstånd att till herr statsrådet och chefen för folkhushållningsdepartementet framställa följande frågor:

Anser herr statsrådet skäligt, att genom statsmakternas medverkan lättnader beredas varuägarna för förluster och kostnader å varor, som till följd av krigets utbredning till Skandinavien icke kunna nå svensk hamn? I så fall, har herr statsrådet för avsikt att föreslå eller vidtaga omedelbara åtgärder i angivet syfte?

På gjord proposition medgav kammaren, att ifrågavarande spörsmål finge framställas.

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtande och memorial:

nr 18, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av §§ 96, 97 och 98 regeringsformen samt av § 42 mom. 2 och § 68 riksdagsordningen jämte i ämnet väckt motion; och

nr 19, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 5 § i stadgan den 26 maj 1909 om val till riksdagens utskott;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 162, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till karolinska sjukhuset och serafimerlasarettet samt till avlöningar vid karolinska mediko-kirurgiska institutet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 163, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning åt sakkunniga i akademiska befordringsärenden;

nr 164, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om grunderna för avlöning av viss personal tillhörande det allmänna luftskyddet jämte i ämnet väckta motioner;

nr 165, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till bidrag till inköp av motorbrandsprutor åt vissa kommuner;

nr 166, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till särskild ersättning för debitering av värnskatt;

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående efterskänkande i vissa fall av kronans rätt till danaarv;

nr 168, i anledning av väckta motioner om utökning av arbetstiden för befattningshavare i statens tjänst;

nr 169, i anledning av väckta motioner angående slopande av markegångs-sättningen; och

nr 170, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om ändring av 55 § civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8);

bevillningsutskottets betänkande nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; samt

bankoutskottets utlåtanden:

nr 33, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.;

nr 34, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 15 december 1939 (nr 850) angående rätt för

Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 35, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkammarväxlar m. m.;

nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till följd av olycksfall, som drabbat elev vid veterinärhögskolan; och

nr 37, i anledning av väckt motion angående utredning om bankernas inflytande på näringslivet m. m.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.15 e. m.

In fidem

G. H. Berggren.

Fredagen den 24 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Bergquist* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 272, med förslag till förordning om tilläggsskatt å bensen, m. m.;
nr 273, med förslag till förordning om höjning av utskiftningskatten;
nr 274, angående anslag till kostnader för årlig taxering för budgetåret 1940/41;
nr 275, angående vissa utökningar av arméorganisationen m. m.; samt
nr 277, med förslag till lag angående utövande under vissa utomordentliga förhållanden av fullmäktige i riksbanken och fullmäktige i riksgäldskontoret tillkommande befogenheter, m. m.

Justerades protokollen för den 18 och den 21 innevarande månad.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 252, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anställning å civilanställningsstat under budgetåret 1940/41 för visst fast anställt manskap vid försvarsväsendet;

nr 255, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till flottans ersättningsbyggnad m. m. och till modernisering av Karlskrona örlogsvarv; samt

nr 260, angående anvisande av de i regeringsformens 63 § föreskrivna kreditivsummor.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 266, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.

Anmälades och godkändes första lagutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 267, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i vissa delar av lagen den 27 juni 1924 (nr 320) om förmynderskap, m. m.;

nr 268, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1940/41; samt

nr 269, i anledning av väckt motion om lagstiftning angående servitutsrätens förhållande till stadsplanelagstiftningen.

Anmäldes och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 273, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till egnahemsverksamheten för budgetåret 1940/41 m. m.;

nr 279, i anledning av väckta motioner om tillsättande av en kommission för det norrländska näringslivets förkovran;

nr 280, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade grunder för ersättning till veterinärer, som deltaga i bekämpandet av epizootier m. m.;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av Trönninge nr 13 i Hallands län; samt

nr 282, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat II till åtgärder för förhindrande av skogsbrand.

Föredrogs och hänvisades till jordbruksutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 266, angående anslag till förberedande arbeten å vissa staten tillhöriga torvmossar.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 267, med förslag till lag om krigsskadeersättning.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtande nr 18 och memorial nr 19, statsutskottets utlåtanden nr 162—169 och memorial nr 170, bevillningsutskottets betänkande nr 27 samt bankoutskottets utlåtanden nr 33—37.

Vid föredragning av Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner blevo propositionerna nr 272—275 på begäran bordlagda, varemot propositionen nr 277 nu hänvisades till bankoutskottet.

Avgåvos och bordlades nedannämnda motioner:

nr 211, av herr *Undén*, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 54 regeringsformen samt §§ 37 och 50 riksdagsordningen; ävensom

nr 212, av herr *Andrén* m. fl., i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse av § 63 regeringsformen och § 39 mom. 1 riksdagsordningen.

Anmäldes och bordlades statsutskottets utlåtande nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående organiserandet av ett hemvärn.

På framställning av herr talmannen beslöts att det nu bordlagda utlåtandet skulle sättas sist på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.08 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.
